

Innramming og deltaking: Humor og latter i møtevirksomhet

Dagfinn Støve

Masteroppgave i språklig kommunikasjon
Institutt for språk- og kommunikasjonsstudier
NTNU

Våren 2013

Illustrasjon forside: Utsnitt av LUNCH-stripe nr.: 575- "Beslutning" av Børge Lund.

Gjengivelse med tillatelse fra opphavsmann.

Sammendrag

Denne masteroppgaven undersøker humor og latter i institusjonell kommunikasjon. Gjennom analyser av tre autentiske møter i arbeidslivet viser denne oppgaven hva slags funksjoner humor og latter har i møtevirksomhet.

En viktig presisering som gjøres i denne oppgaven er at humor ikke nødvendigvis handler om hva som *er* morsomt, men om hva deltakerne i møtene *behandler* som latterverdig eller humoristisk gjennom respons og deltakelse. Latter er derfor viktig i denne oppgaven fordi latter i stor grad er et tegn på at det fins noe humoristisk i situasjonen (selv om dette ikke alltid er slik).

For å kunne se hva som skjer i møtene når humor og latter forekommer, har det vært sentralt å se på deltakermønsteret og hvordan deltakerne rammer inn møtene. I denne oppgaven ser vi eksempler på at mangel på eller en ikke vellykket innramming av møter fører til kommunikasjonsproblemer. Her får vi i enda større grad se hvordan humor og latter er med på å gjøre kommunikativt arbeid. Deltakerne benytter seg av humor og latter til å kunne kommentere, poengtere og komme med potensielt ansiktstruende ytringer på en dempende måte. Humor og latter kan derfor være nyttige verktøy for å komme gjennom vanskelige situasjoner som forhandling om innramming eller kommentarer til deltakermønsteret.

I analysene kommer det også frem at humor og latter skaper gruppefølelse og solidaritet.

Forord

Jeg har lenge ønsket å undersøke humor, og da jeg endelig fikk muligheten viste det seg at det var lettere sagt enn gjort. Til tross for flere utfordringer har jeg kommet i mål, og det har jeg mange å takke for.

Først og fremst en stor takk til min veileder Ellen Andenæs som har fått meg på riktig spor uansett hva slags utfordringer jeg har hatt. Ellens evne til å forstå både oppgaven og meg selv har gjort oppgaven og meg bedre. Tusen takk!

Fellesveiledning med Ellen og Gøril som mentorer, og Pia og jeg som skrivende studenter har vært svært fruktbare og har alltid gitt meg overskudd og motivasjon. Takk for de givende og ikke minst hyggelige møtene vi har hatt sammen.

Stor takk til studentene og Bedriften som lot meg få gjøre opptak av møtene deres. Denne oppgaven hadde ikke vært mulig uten dere! Sigrid, Gard, Anne, Trine og Eva, dere vet hva dere heter i det virkelige livet, så tusen takk skal dere ha!

Til alle gode hjelpere på ISK: Takk! Særlig vil jeg trekke frem Sissel og Liv Ragnhild som har vært til god hjelp i hele min studietid, Tarjei for givende mailkorrespondanse, og Pia for all hjelp i innspurten av oppgaven.

En stor takk til alle som har vært med på Masterseminar hvor jeg har fått særdeles nyttig og konstruktiv respons fra kloke hoder.

Takk Trude og Gittan for god hjelp med både motivasjon og administrative spørsmål.

En spesiell takk til Hanne Rustad som har vært en inspirasjon gjennom hele studieløpet!

Alle gode venner som har dyttet og puffet meg fremover og kommet med godord, hjertelig takk!

Til slutt vil jeg rette stor takk til min familie som har holdt ut med og holdt liv i meg "imiti" som student, og som har støttet, motivert og hjulpet til på alle mulige måter.

Innholdsfortegnelse

1 Innledning	11
1.1 Bakgrunn og problemstilling	11
1.1.1 Problemstillingen	12
1.1.2 Er det morsomt, eller?	12
1.2 Interaksjonell humor og latter kontra vitser	13
1.3 Forskning på humor og latter	13
1.4 Relevante humor- og latterstudier i interaksjon	14
1.4.1 Latterforskning	15
1.4.2 Studier av humor i interaksjon	16
1.5 Strukturen i oppgaven	18
2 Teori: humor og latter i kommunikasjon	19
2.1 Samtaler	19
2.1.1 Konvensjoner, samarbeid og gjensidighet	20
2.2 Hverdagslige og institusjonelle samtaler	22
2.3 Kommunikativ virksomhetstype	23
2.3.1 Hybrider	25
2.4 Innramming	26
2.4.1 Footing	27
2.5 Kontekstualiseringssignaler	28
2.6 Samtaleklima og keying	29
2.7 Pauser	29
2.8 Møter og møtesnakk	30
2.9 Jobbsamtale	31
2.9.1 Krav om tale	31

2.10	Ansikt	32
2.11	Humor og latter i interaksjon	33
2.11.1	Å definere humor og latter	33
2.11.2	Latter i institusjonell kommunikasjon	35
2.11.3	Humor i institusjonell kommunikasjon	37
2.11.4	Humorteorier	39
2.12	Oppsummering av teori	40
3	Materiale og metode	41
3.1	Materialet og deltakerne	42
3.2	Møtene	43
3.2.1	Møte 1 - introduksjonsmøtet	43
3.2.2	Møte 2 - oppstartsmøtet	43
3.2.3	Møte 3 - avslutning-/oppsummeringsmøtet	44
3.3	Opptak og observasjon av møtene	44
3.3.1	Begrunnelse for lydopptak	45
3.3.2	Observasjonsnotater	45
3.3.3	Utstyr og databehandling	46
3.4	Transkripsjon	48
3.4.1	Transkripsjonsnøkkel	48
3.4.2	Latter i transkripsjonen	49
3.4.3	Min egen rolle i materialet	50
3.5	Anonymisering	50
3.6	Metode og fremgangsmåte	51
3.6.1	Kort om Conversation Analysis	51
3.6.2	Innrammingsanalyse	53
3.6.3	Analyse av deltakermønster	54
3.6.4	Å velge ut humor- og lattersekvenser	56
3.6.5	Svakheter	57
3.6.6	Samtalefaser	58

4	Analyse: latter, rammer og relasjoner i møtevirksomhet	59
4.1	"Møte 1" - introduksjonsmøtet	60
4.1.1	"Kan vi begynn å snakk?"	61
4.1.2	"Også skal dokk vær her liksom?"	65
4.1.3	"Vi e kjæresten"	68
4.1.4	"E ska underhold dem e"	70
4.1.5	"Føles som et intervju"	73
4.1.6	"Nydelige lokaler"	76
4.1.7	Gard kommer inn på møtet (hilsesekvens)	77
4.1.8	"Ka har dokker..?" (nyinnramming)	78
4.1.9	"I teorien så..."	80
4.1.10	"Store telt"	81
4.1.11	"Må itj vær utålmodig"	82
4.1.12	"Dagfinn får itj 'non ting ut av herre"	83
4.1.13	"Tvunget til å svar"	86
4.1.14	Autodidakt	88
4.1.15	Det er morsomt, men ingen ler	90
4.2	Humor- og lattersekvenser fra møte 2 og 3	93
4.2.1	Om møte 2	93
4.2.2	Innramming møte 2	93
4.2.3	Deltakermønster i møte 2	94
4.2.4	Om møte 3	103
4.2.5	Innrammingen av møte 3	104
4.3	Latter fra møte 2 og møte 3	107
4.3.1	"Du kan jo bruk det som garasje"	107
4.3.2	"Hustrige opplevelsa"	109
4.3.3	"Vi ska jo te Jessheim!"	111
4.3.4	"Dem e itj på twitter ass"	113
4.3.5	"Vi stiller opp med mikrofon og alt vi"	115
5	Drøfting og konklusjon	119

5.1	Funn	121
5.1.1	Kommentarer til funnene	126
5.2	Forholdet mellom humor og latter	128
5.2.1	Humor og latter i materialet	129
5.3	Funn om møter	130
5.4	Avslutning og videre forskning	132
	Bibliografi	135
	Vedlegg 1 Transkripsjonsnøkkel	141
	Vedlegg 2 Samtykkeerklæring	142

1 Innledning

Humor og latter er blitt studert siden antikken, Platon mente folk lo av andres ulykker, og Aristoteles kalte folk som skrev komedier og satire for onde historiefortellere (Carrell, 2008: 306). Under middelalderen ble gjøgleri og latter forbundet med djevelen, og som en motkultur ble dårenes fest¹ arrangert (Bakhtin, 2003: 48). Helt til renessansen ble humor sett på som lavkultur. Da begynte humor og latter å utvikle seg på siden av det ellers etablerte samfunnet, og forfattere som Rabelais og Shakespeare bar humoren frem (Bakhtin, 2003: 44). Rabelais bygget på Hippokrates som mente at latter og godt humør var viktig i kampen mot sykdommer, en tanke som også er sentral i dag (Adelswärd & Öberg, 1998; Carrell, 2008: 306; Kuipers, 2008; Norrick, 2009; Svebak, Martin, & Holmen, 2004).

Det forskes på humor og latter i hele verden (Carrell, 2008: 319), og det fins mange ulike oppfatninger om hva humor og latter er og hva fenomenene rommer (Carrell, 2008: 306). Det gjør det utfordrende, men vel så interessant å undersøke humor og latter. Forskning på humor og latter er en tverrfaglig disiplin med mange ulike tilnæringsmåter som fører til ulike definisjoner av latter og humor (Dyrel, 2008). Men én ting kan alle som prøver å definere humor enes om: det er svært vanskelig å definere humor.

1.1 Bakgrunn og problemstilling

Min interesse for humor og latter har alltid vært stor, og fascinasjonen og nysgjerrigheten har ført meg ut på scener som standup-komiker, og fått meg til å skrive og spille i revyer - med høyst ulike utfall. At humor ikke er lett å få grep om har jeg (smertelig) erfart.

Etter at jeg begynte å studere språklig kommunikasjon ble jeg mer bevisst over hva som foregikk i de mange samtaler vi har hver dag, og jeg la merke til hvor stor plass humor og latter har i samtaler - også i institusjonelle samtaler som jobbintervju, ulike møter i organisasjoner og i undervisningssammenheng. Jeg begynte å lure på hvorfor det er så viktig for oss å le og å bruke humor, og dermed var søken etter humor og latterens funksjoner i gang.

¹ "Fête des fous" var et karneval som parodierte kristendommen blant annet ved å la et esel være midtpunktet i stedet for Maria med Jesusbarnet på armen (Bakhtin, 2003)

Kommunikasjon i arbeidslivet fanget interessen min allerede i de første forelesningene på instituttet, og da særlig interaksjon i møter. Møter er en stor del av manges arbeidshverdag, og store deler av bedrifters og organisasjoners virksomhet foregår nettopp i møter. I samtaler med "voksne" som har vært på mange møter, samt egne erfaringer, kom det frem at det fins mange møter som varer altfor lenge, møter som er altfor korte, møter som er altfor kjedelige, og møter som er for morsomme.

1.1.1 Problemstillingen

I denne oppgaven undersøker jeg hvordan humor og latter blir brukt i arbeidslivet, nærmere bestemt i møtevirksomhet, og søker å svare på problemstillingen:

Hva slags funksjoner har humor og latter i møtevirksomhet?

Humor og latter kan ikke studeres isolert for å finne deres funksjoner i en samtale. For å svare på problemstillingen må det omkringliggende kartlegges. Derfor svarer jeg også på spørsmålene: hvordan innrammes møtene, og hva innrammes møtene som? Hvordan er deltakermønsteret i møtene, og hvem er deltakerne for hverandre i samtalerne?

En sentral del av oppgaven handler dermed om institusjonell kommunikasjon og da særlig om hvordan deltakere etablerer og gjennomfører møter.

1.1.2 Er det morsomt, eller?

Da jeg begynte forarbeidet med denne oppgaven var jeg fast bestemt på å undersøke humor, morsomme situasjoner og vitser i snakk. Dette har endret seg. Veien til erkjennelsen av at det ikke er lett å studere humor og latter har vært lang og ganske slitsom. Når personlig interesse for et fenomen er stor, er det fare for at forutinntatthet og sympati for et fenomenet påvirker forskningen. Dette har jeg vært bevisst på, og til tross for at jeg har vært oppgitt innimellom ("nei, det er ikke dette jeg vil humor skal være!"), har forståelsen av humor og latter stadig økt etter hvert som jeg har arbeidet med oppgaven.

Den største og viktigste erkjennelsen er at det ikke er mulig å vite hva som faktisk er humor eller morsomt i samtaler. Det er deltakerne i en samtale som gjennom ulike signaler *behandler* noe som om det er humoristisk eller morsomt. Dette har metodiske følger som er vesentlige

for oppgaven og forskning på humor og latter generelt. Kort oppsummert handler det om at hva jeg selv synes er morsomt i liten grad påvirker hvilke sekvenser som blir valgt ut som humoristiske i analysene. Dette drøfter jeg videre i metodekapittelet.

Avsnittets overskrift handler til dels også om hele oppgaven, er denne masteroppgaven morsom? Nei, det er den ikke. Det er et paradoks som blir nevnt i flere studier av humor og latter, nemlig at teori om humor er overraskende kjedelig (Attardo, 2008). Dessuten henger det sammen med at det kontekstuelle er viktig for hvordan noe blir forstått. Dette bringer oss videre til et annet viktig poeng i denne oppgaven, nemlig forskjellen på å studere humor og latter lokalt og å studere det i sin kontekst.

1.2 Interaksjonell humor og latter kontra vitser

Den største forskjellen i humor- og latterforskning fins i måten det studeres på. Å studere humor og latter lokalt uten å se på det omkringliggende er noe helt annet enn å studere humor og latter i sin faktiske kontekst. Studier med en interaksjonell innfallsvinkel kritiserer forskning der selve samtalen og snakket ikke tas med i betraktningene. I den sammenhengen blir også innsamling og behandling av materiale kritisert (Holmes & Marra, 2002; Kangasharju & Nikko, 2009; Norrick, 2003, 2009; Zayts & Schnurr, 2011). I et interaksjonelt perspektiv er det helt sentralt at materialet består av autentiske samtaler, og at materialet ikke begrenser seg til å være vitser i en bok (Norrick, 2009: 261).

Å undersøke det omkringliggende er like viktig som å studere fenomenet som opptrer i situasjonen. Å se på fenomenet isolert er med andre ord meningsløst fordi det ikke forteller noe om påvirkningen på det som er rundt, i dette tilfellet møtene og møtedeltakerne. Konsekvensen er at deltaker- og innrammingsanalyser har fått stor plass i denne oppgaven fordi dette gir god innsikt i hva som skjer i møtene og mellom deltakerne.

1.3 Forskning på humor og latter

Som nevnt fins det veldig mye ulik forskning på humor og latter. Mye er ikke direkte relevant for denne oppgaven, men det er interessant (og lærerikt!) å se på andre fagfelt for å få et inntrykk av hvor vidt humor favner, og hvordan humor blir behandlet innen ulike fagfelt.

At humor og latter er en positiv bidragsyter innen helse er en vanlig oppfatning i populærkulturen og media (Martin, 2008: 509). I den største studien som er gjort innen humor og helse konkluderes det med at personer med sans for humor er *litt* mer fornøyd med egen helse enn andre, selv om de rent objektivt sett ikke har bedre helse (Martin, 2008: 499; Svebak, et al., 2004).

Et stort bidrag i humorforskning som behandler humortekster er *The General Theory of Verbal Humor (GTVH)*. I korte trekk benytter denne teorien semantikk og en stor ordbok til å analysere skrevne vitser (Attardo, 2008; Norrick, 2003: 1335; Raskin, 2008). Til tross for at GTVH først og fremst retter seg mot vitser, er det mulig å benytte seg av GTVH på humor i snakk. Norrick (2003) konkluderer likevel med at hvis fullverdig analyse av humor i interaksjon er ønskelig må vi i tillegg se på fremførelsen av vitsen og hvordan den tas i mot, og her er GTVHs svakhet (Norrick, 2003: 1357). For eksempel får GTVH problemer med å analysere ironi siden en ordbok ikke klarer å se om en tekst er ironisk ment eller ikke, og den klarer heller ikke si noe om hvordan vitsen tas i mot av lytterne. Slik jeg forstår GTVH forutsettes det dessuten at ordspill og at ett og samme ord kan tolkes og forstås på flere måter i seg selv er humor.

Det blir stadig mer forskning på humor og latter, blant annet er *The International Society for Humor Studies (ISHS)* et viktig forum for tverrfaglig humorforskning. Her fins det en rekke ulike humorstudier innen ulike fagfelt. La oss nå se på humor- og latterforskning som i større grad er relevant for denne oppgaven.

1.4 Relevante humor- og latterstudier i interaksjon

Humor og latter har mye til felles, men det er to ulike sosiale fenomen (Kangasharju & Nikko, 2009: 102). Humor og latter deler mange av de samme funksjonene som for eksempel solidaritet, gruppefølelse osv., men de brukes forskjellig. Det er ikke slik at latter alltid er en respons på noe som er morsomt, men latter kan bringe noe humoristisk inn i situasjonen selv om situasjonen i utgangspunktet ikke er særlig humoristisk (Rustad, 2005: 92).

Jevnt over gjøres det et skille mellom å studere latter og å studere humor. Men i de fleste studiene drøftes begge deler fordi det ikke alltid er enkelt eller hensiktsmessig å gjøre denne

distinksjonen. Grunnen er at det ene utelukker ikke alltid det andre siden de trekker veksler på hverandre. Når jeg likevel har valgt å dele gjennomgangen av relevant forskning opp i latterstudier og humorstudier, er det for å gjøre gjennomgangen mer oversiktlig.

1.4.1 Latterforskning

Markku Haakana (2002) bygger på West sin studie (1984) når han undersøker latter i legekonsultasjoner og finner at pasientene ler mer enn legene. Haakana mener det henger sammen med at pasientene i større grad gjør ting som føles utleverende, som for eksempel å fortelle om sine drikke- og spisevaner, kle av seg osv. Med dette viser Haakana at latter for det meste er med i situasjoner som kan føles ubehagelige, og ikke først og fremst på grunn av humoristiske situasjoner (Haakana, 2002: 226).

Olga Zayts og Stephanie Schnurr (2011) finner i motsetning til Haakana (2002) at det er sykehuspersonalet som ler mest, og ikke pasientene (Zayts & Schnurr, 2011: 2). Analysene av legekonsultasjoner viser at noen av de viktigste funksjonene latter har er å overkomme pasienters motstand, særlig i forbindelse med situasjoner der pasientene ikke ville ha mer informasjon, men der legene er pålagte å informere pasientene (Zayts & Schnurr, 2011: 17). Zayts og Schnurr finner i den forbindelse at sykehuspersonalet kan "le vekk" pasientenes motstand (Zayts & Schnurr, 2011: 17), på den måten bruker sykehuspersonalet latteren som en inngang til å få sagt det de skal.

Kangasharju og Nikko (2009) studerer latter som er knyttet til både humoristiske og ikke-humoristiske situasjoner i ledermøter der to store bedrifter slås sammen. I all hovedsak finner de at latter skaper et avslappet arbeidsmiljø og senker spenning og asymmetri mellom gruppemedlemmene, at latter er gunstig når et emne eller en fase i møtet skal avsluttes, reduserer stress og spenninger i krevende oppgaver, og at latter reparerer problematiske og ansiktstruende situasjoner (Kangasharju & Nikko, 2009: 114-115).

Phillip Glenn skriver i boken *Laughter in interaction* (2003) om hvordan og hvorfor vi ler, om inviterende latter, og om forskjellen på å le sammen og å le alene. Et viktig poeng er at latter er noe vi gjør, et sosialt fenomen, og at latter ikke kun er et resultat av at noe er morsomt (Glenn, 2003: 3).

Kapittel 1

Hanne Rustad skriver om *Latter som kommunikativt virkemiddel: Om latter og ansiktsbevaring i samtale* (2005), og benytter seg blant annet av nettopp Glenn (2003), og kombinerer latterteori med ansiktsteori for å si noe om latter som høflighetsstrategi i gruppesamtaler. Rustad undersøker latter i en gruppe studenter som jobber med faget *Ekspertes i Team* ved NTNU, og finner at latter er en effektiv måte å ufarliggjøre ansiktstruende situasjoner, at latter kan styrke gruppefølelsen, og at latter kan være med på å fremstille deltakere som samarbeidende og tillitvekkende gruppe-medlemmer (Rustad, 2005, 2011). Rustad behandler latter som noe uavhengig av humor, selv om latteren forekommer sammen med humor i endel eksempler i oppgaven (Rustad, 2005: 6).

I studien *The function of laughter and joking in negotiation activities* (1998) undersøker Adelswärd og Öberg forhandlinger, og da særlig kjøp og salg, i arbeidslivet. Adelswärd og Öberg finner at latter ikke bare signaliserer at noe er morsomt, men at latter også kan signalisere at noe er seriøst, viktig og sensitivt (Adelswärd & Öberg, 1998: 426). Latter initiert fra gruppeledere, og da særlig dem som har "overtaket" (the upper hand), fører til mer felles latter enn hvis en med lavere status inviterer til latter. Dermed er latter med på å skape og opprettholde en viss hierarkisk orden, med andre ord gjør latter et interaksjonelt statusarbeid (Adelswärd & Öberg, 1998: 427). I tillegg legges det vekt på at latter er med på å signalisere hvordan en ytring skal tolkes, og at latter kan etablere felles forståelse i samtalen som "la oss ta en pause" (Adelswärd & Öberg, 1998: 412). På den måten er latter med på endre footingen² (Goffman, 1974) i samtaler. Også her viser undersøkelsen at latter i mange tilfeller demper potensielt ansiktstruende situasjoner og viser til eksempler der noen ler idet de avslår et tilbud.

1.4.2 Studier av humor i interaksjon

Humor i arbeidslivet har vært gjenstand for forskning blant annet av Janet Holmes som finner i undersøkelsen *Politeness, Power and Provocation: How Humour Functions in the Workplace* (2000) at humor generelt skaper og vedlikeholder solidaritet og kollegialitet på arbeidsplassen, og at humor er en effektiv strategi for å redusere potensielle ansiktstruende handlinger (Holmes, 2000: 179). Blant annet kan vi gjennom humor komme med et risikabelt eller uakseptabelt forslag på en tilsynelatende uskyldig måte (Holmes, 2000: 179). Dermed

² Footing står beskrevet i teorikapittelet.

kan humor være en måte å ta opp vanskelige temaer eller belyse noe som i utgangspunktet kan være vanskelig å snakke om.

I studien *Having a laugh at work: how humour contributes to workplace culture* (2002) undersøker Holmes og Marra verbal humor på ulike arbeidsplasser på New Zealand og finner store variasjoner i humorbruken, noe som i stor grad er med på å påvirke eller skape kulturen på arbeidsplassen. Holmes og Marra finner dermed at gjennom å studere humor får vi et godt innsyn i kulturen på arbeidsplassen.

I artikkelen *Humor and leadership style* (2006) tar Holmes og Marra utgangspunkt i tanken om at "humor er viktig for en god lederstil". De konkluderer med at humor faktisk har en positiv funksjon hvis lederen benytter seg av humor til å gjøre noe av det forskningen nettopp har vist at humor gjør, nemlig dempe ansiktstruende situasjoner og å skape samhold og tillit.

Mullany (2004) konkluderer med at (undertrykkende) humor kan være en svært effektiv strategi som overordnede kan bruke for å få sine underordnede til å følge ordre (Mullany, 2004: 34), litt på samme måte som nevnt over i Holmes og Marra (2006). Dermed ser vi hvordan en og samme funksjon kan bli brukt på to ulike måter.

Rogerson-Revell (2007) undersøker interne møter i et stort internasjonalt flyselskap og finner at humor ofte relateres til skiftet mellom formell og uformell stil i snakket, og at humor blir brukt strategisk til både å inkludere og ekskludere deltakere. På den måten blir humor et tveegget sverd, derav navnet på undersøkelsen *Humour in business: A double-edged sword* som viser samarbeid og inkludering på den ene siden og ekskludering på den andre siden. Også Coates (2007) skriver om hvordan humor og latter er med på å endre rammene for snakket i situasjonen når humor og latter blir introdusert.

Marta Dynel skriver, i tillegg til en oversikt over lingvistiske tilnærminger til humor (Dynel, 2008), om hva slags typer humor som er vanlig i snakk (Dynel, 2009). Dynel lister opp og forklarer en rekke ulike måter vi bruker humor på å samtaler. Humor i snakk er mye mer enn vitser (canned jokes³), blant annet fins vidd, erting, selvironi og humor på egen bekostning,

³ "A canned joke is a joke which has been used before the time of the utterance in a form similar to that used by the speaker, such as those which are found in books, collections of jokes, etc." (Attardo, 1994: 295)

Kapittel 1

anekdoter og så videre. Dynel foreslår å bruke termen *conversational humour* i stedet for *conversational joking/jokes* siden humor i snakk er mer enn bare det vi kan kalle for vitser (Dynel, 2009: 1286).

Norrick foreslår en måte å studere humor i interaksjon i artikkelen *A Theory of Humor in Interaction* (Norrick, 2009). Et viktig poeng er at analyse av humor må gå lenger enn en beskrivelse av vitser og spøking, og humor kan ikke begrenses til vitser i bøker. En komplett humorteori må dessuten ta hensyn til forhold som kjønn, makt, solidaritet, høflighet og identitet (Norrick, 2009: 261). I tillegg er fremførelsen og responsen på humor en viktig del av forståelsen av humor (Norrick, 2009: 261).

Dette viser at forskningen på humor i interaksjon slik humor faktisk opptrer i samtaler, og ikke i for eksempel skrevne vitser, tiltar. Dette er et viktig poeng som Norrick og Chiaro innleder boken *Humor in interaction* (Norrick & Chiaro, 2009).

1.5 Strukturen i oppgaven

Vi har nå sett hva denne oppgaven søker å finne svar på, og gått igjennom tidligere forskning. I neste kapittel presenteres teorien hvor samtaler, institusjonell kommunikasjon, møter og mer om humor og latter er fokus. Kapittel 3 tar for seg materialet og metoden som er benyttet i oppgaven. Kapittel 4 er selve analysen av materialet, og er den største delen av oppgaven. Her vises forhåpentligvis noen funksjoner som humor og latter har i møter. Kapittel 5 er en oppsummering og drøfting av mine funn.

Denne oppgaven viser ikke alle funksjonene latter og humor har i samtaler, men den viser hvordan humor og latter blir brukt i tre autentiske møter. Oppgaven viser hvordan samtaleanalyse kan brukes til å få innsikt i en stor del av arbeidslivet, og kan forhåpentligvis være et grunnlag til å se nærmere på humor og latter i arbeidslivet.

2 Teori: humor og latter i kommunikasjon

Humorens dypeste funksjon er å la latteren komme gråten i forkjøpet.

(Erihiof Brandt)

I dette kapittelet skal jeg presentere teorier som ligger til grunn for analysene i denne oppgaven. Jeg vil ta for meg teori om samtaler og kommunikasjon i institusjoner, herunder teori om innramming og kommunikative virksomhetstyper. Videre vil jeg kort gjøre rede for møter før jeg presenterer relevante teorier om humor og latter i interaksjon. Sitatet over knytter latter og humor sammen, men som vi skal se er sammenhengen mellom humor og latter ofte mer komplisert enn de fleste av oss tror.

2.1 Samtaler

Samtaler er interaksjon gjennom snakk og kroppsspråk mellom to eller flere personer som er nærværende for hverandre på samme sted og på samme tidspunkt (Linell, 1998: 11; 2009a: 1). At personene er nærværende handler om at de kan reagere og svare umiddelbart på det den andre sier og gjør. Dermed inngår også *helt synkron* samtaler over Internett og telefon, selv om det gjør at deltakerne ikke er på samme sted, at lyden blir litt forskjellig, samt at det vil føre til noen begrensninger med tanke på å se den andres kroppsspråk (Linell, 2009a: 1; Schwebs & Otnes, 2006: 239). Samtaler utvikler seg gjennom at deltakere bidrar med ytringer slik at helheten stadig tar nye retninger etter hvert som bidragene blir presentert (Linell, 1998: 9). På den måten kan ikke én deltaker være ansvarlig for hvordan samtalen blir, det hele skrider frem etter hvert som temaene sklir over hverandre gjennom blant annet anekdoter og digresjoner (Linell, 1998: 9). Dermed er en samtale også delvis uforutsigbar siden det ikke er opp til én deltaker å utforme samtalen på sine egne premisser (Linell, 2009a: 41). I hverdagssamtaler kan slik temautvikling gjerne være ønskelig siden det kan føre til interessante samtaler, men i arbeidslivet og i institusjonelle samtaler er det heller ønskelig at "jobben blir gjort". Derfor fins det ofte ordstyrer eller møteleder som sørger for at deltakerne

Kapittel 2

snakker om det de skal på i (formelle) møter (Asmuß & Svennevig, 2009). Mer om dette senere.

Samtaler foregår overalt, i privatlivet og på arbeidsplassen. Samtalene er i stor grad med på å gjøre den sosiale situasjonen til akkurat det den er (Linell, 2009b: 3). En hendelse eller handling er aldri kontekstløs, og vi befinner oss alltid i en situasjon. En samtale kan ikke forstås dersom vi ikke vet hva slags situasjon den inngår i, noe som tar oss til en grunntese i kommunikasjonsteori, nemlig at ingen tekst eller samtale kan forstås løsrevet fra sin kontekst (Linell, 1998: 21). Linell opererer med tre ulike kontekster som er relevante for tekster og samtaler: Den konkrete situasjonen, bakgrunnskunnskap og det som allerede er sagt i samtalen (eller lest/skrevet i teksten) (Linell, 1998: 22). Dette er nyttig når vi skal analysere hva slags møter vi har å gjøre med senere i denne oppgaven. Inntil videre skal vi se nærmere på hvordan vi snakker med hverandre.

2.1.1 Konvensjoner, samarbeid og gjensidighet

Det fins universelle regler for hvordan vi går frem når vi snakker sammen (Norrby, 2004: 13). At vi er stille når den andre snakker, at vi kommer med små oppbakninger i form av *ja*, *mm* osv. underveis for å vise at vi følger med og forstår det den andre sier er uskrevne regler vi forholder oss til og retter oss etter, enda vi ikke alltid tenker over det når vi er i en samtale.

Vi har altså noen formeninger om hvordan vi snakker (og skriver) i ulike situasjoner og med ulike mennesker. Hvordan vi kommuniserer i familien, blant venner, på arbeidsplassen, i en kultur eller i et geografisk område (eller andre ulike fellesskap) varierer både med hensyn på hvem som deltar i snakket, hva slags situasjon det er, og hva slags kommunikativt arbeid som skal gjøres. Vi vet noenlunde hvordan en hverdagssamtale med naboen innledes og avsluttes, vi har noen tanker om hvordan en CV bør utformes, og vi organiserer turvekslingen på en annen måte når vi har muntlig eksamen enn når vi møter gode venner i lystig lag. Slike enigheter om hvordan et kommunikativt arbeid gjøres i et bestemt fellesskap er kommunikative konvensjoner (Svennevig, 2001: 30).

Om du skulle bryte slike konvensjoner merkes det fort av de du snakker (eller skriver) sammen med. I denne sammenhengen er *samarbeidsprinsippet* viktig. Samarbeidsprinsippet skriver seg fra Grice slik:

Make your conversational contribution such as required, at the stage at which it occurs, by the accepted purpose or direction of the talk exchange in which you are engaged.

(Grice, 1989: 26)

Samarbeidsprinsippet handler med andre ord om at vi må utforme ytringen vår på en måte som gjør at den passer inn i den aktiviteten vi er i. Hva som er passende kommer an på aktiviteten og deltakerne i samtalen.

Gjensidighet i samtaler handler om at deltakerne arbeider ut fra premisset at de skal forstå hverandre (Hoel, 2000: 43). Bidragene utformer vi på bakgrunn av det som allerede er blitt sagt i samtalen, og det som vi tror samtaledeltakerne trenger å vite for å forstå det vi vil si.

Hvis vi opplever at det er noe som ikke blir forstått, eller det er noe vi selv ikke forstår, kan vi stille spørsmål, be om omformuleringer eller forklaringer osv. (Nystrand, Himley, & Doyle, 1986: 51-52). Gjennom slike handlinger reparerer vi samtalen og opprettholder balansen mellom det lytteren tror taleren mener, og det taleren tror lytteren forstår. Vi forventer en slik balanse, og balansen kaller Nystrand (1986) for kommunikativ likevekt (*communicative homeostasis*) (Nystrand, et al., 1986: 55).

I denne sammenhengen er det relevant å trekke frem Rommetveit (som Nystrand bygger på). Rommetveit beskriver hvordan samtaledeltakere jobber for å oppnå felles forståelse på denne måten:

We are writing on the premises of the reader, reading on the premises of the writer, speaking on the premises of the listener, and listening on the premises of the speaker (Rommetveit, 1974: 63).

Sitatet refereres gjerne til som "komplementaritet av premisser", og handler om at deltakerne deler en gjensidig forpliktelse om å forstå hverandre (Vatn, 1998: 22). Deltakerne utvikler og vedlikeholder på den måten det Rommetveit kaller for "*temporarily shared social*

reality" (Rommetveit, 1974) som på norsk oversettes til "midlertidig felles forståingsrom"⁴ (Hoel, 2000). Dette er en kontinuerlig forhandling om felles forståing mellom enten leser og skriver, eller taler og lytter, der meningen skapes i fellesskapet.

For å oppsummere handler kommunikativ likevekt og komplementaritet av premisser om hvordan deltakere i en samtale, eller tekst (skriver og leser), samarbeider om å skape forståelse. Vi antar at det som blir sagt av de andre deltakerne i samtalen faktisk er relevant og forståelig, og vi tolker det som blir sagt slik vi tror taleren mente det som (Sperber og Wilson (1982) i [Nystrand, et al., 1986]). Oppstår det misforståelser eller problemer "repareres" kommunikasjonen gjennom at deltakerne blant annet stiller spørsmål, ber om en omformulering eller forklaring osv. (Nystrand, et al., 1986: 51-52).

2.2 Hverdagslige og institusjonelle samtaler

Vi kan dele samtaler opp i to grove kategorier, hverdagslige og institusjonelle samtaler. Den store forskjellen ligger i at institusjonelle samtaler foregår som en del av noens jobb.

Hverdagslige samtaler har en sosial funksjon, samtalene er ikke arbeidsrelaterte, men inngår i menneskers hverdag og handler i blant om menneskers privatliv og følelser. Hverdagslige samtaler oppstår ofte tilfeldig og med tilfeldig tema, temautviklingen og turveksling er improvisert frem, og språket og stilen er uformell. Samtalen kan avbrytes av stillhet, og deltakerne holder seg som regel unna sensitive tema (Linell, 2012: 109). Når det er sagt skal det legges til at "alt" kan skje i en hverdagssamtale, det kommer blant annet an på samtaledeltakerne og hvor samtalen foregår.

Institusjonell kommunikasjon dreier seg om skrijving og snakking i organisasjoner, på arbeidsplasser, om lekfolk sine møter med etablerte institusjoner som sykehus, bank, skolen og andre etablerte virksomheter. Institusjonelle samtaler er noe lettere å kategorisere enn hverdagslige samtaler. Mellom disse to fins det selvsagt mange samtaler som overlapper, og institusjonelle samtaler kan ha innslag av hverdagslige samtaler. Slike *hybrider* skal vi se nærmere på litt senere.

⁴ Også den norske oversettelsen "midlertidig *delt* forståingsrom" av Olga Dysthe brukes.

Institusjonelle samtaler inngår i profesjonelt arbeid der minst én deltaker har samtalen som en del av sin jobb, og hvor samtalen er knyttet til oppgaver som må løses. Samtalene er ofte avtalte på forhånd med bestemte tema og dagsorden slik at det blir et relativt stort skille mellom relatert- og utenforsnakk. Det er rom for personlig snakk uten at det blir for privat, men som regel er snakket "anonymisert" på den måten at deltakerne representerer enten en lekmann (klient) eller ekspert, for eksempel i en legekonsultasjon.

Den profesjonelle har ansvar for å lede samtalen, og er fortrolig med virksomhetstypen. Dermed er det også større grad av asymmetri mellom deltakerne i institusjonelle samtaler enn i hverdagssamtaler. Det kan være en ordstyrer til stede som styrer turvekslingen, og turvekslingen er som regel mer strikt enn i hverdagssamtaler. Det samme gjelder også for bidragene som i større grad i hverdagssamtaler bør være relevante for oppgaven som skal gjøres. Formell prat som fagspråk og bruk av terminologi er vanlig, skjønt kan snakket bli uformelt og ligne på fraser fra hverdagslige samtaler (Drew & Heritage, 1992; Linell, 2012: 109).

Gjennomgangen over er nokså generell, men dekker mye av det som skjer i institusjonell kommunikasjon. For å komme enda nærmere snakket og situasjonen rundt institusjonell kommunikasjon, er det gunstig å bruke begrepet *kommunikativ virksomhetstype*.

2.3 Kommunikativ virksomhetstype

Kommunikativ virksomhetstype er et begrep som knytter bestemte samtaler i bestemte situasjoner sammen. Gjennom å se på (blant annet) hva som er formålet med samtalen, hvor samtalen foregår, hvem som deltar, hva deltakerne snakker om, hvordan de snakker, og hva slags rammer som er rundt situasjonen, kan vi kategorisere ulike typer samtaler som kommunikative virksomhetstyper. Det er mulig å kategorisere på denne måten fordi det fins mange samtaler som ligner på hverandre og som foregår i liknende omstendigheter, uten at de er helt like. Legekonsultasjoner, forelesninger, rettssaker, politiavhør og jobbintervju er alle eksempler på kommunikative virksomhetstyper. Selv om ingen jobbintervjuer er helt like, har vi dannet oss et bilde av en prototype jobbintervju som gjør at vi bærer med oss noen oppfattelser av hva som er passende å gjøre i et jobbintervju, og vi oppfører oss som regel

Kapittel 2

deretter. Det er med andre ord noen faste mønstre og karakteristiske måter å snakke på i kommunikative virksomhetstyper (Sarangi, 2000: 2). De faste mønstrene er viktige for at noe skal kunne defineres som en kommunikativ virksomhetstype fordi "virksomhetstyper er målrettede og til en viss grad konvensjonelle" (Levinson, 1979: 368; Thomassen, 2005: 33).

Begrepet ble først og fremst introdusert av Stephen Levinson (1979) som definerer *activity type* (kommunikative virksomhetstyper) slik:

In particular I take the notion of an activity type to refer to a fuzzy category whose focal members are goal-defined, socially constituted, bounded, events with constraints on participants, setting, and so on, but above all on the kinds of allowable contributions (Levinson, 1979: 368).

Om gjennomgangen av kommunikativ virksomhetstype var noe uklar, så er det i tråd med sitatet over. Kommunikativ virksomhetstype er rett og slett en *fuzzy* kategori. Levinson understreker at det er noen begrensninger i kommunikative virksomhetstyper, og da særlig når det gjelder hva som er tillatte bidrag. Vi kan si at en kommunikativ virksomhetstype legger føringer for hva som kan foregå i situasjonen, og at det du sier må være orientert mot målet for samtalen. Sarangi (2000) presiserer at selv om det er begrensninger på hva du kan si, betyr ikke det at deltakerne oppfører seg som "judgemental dopes" som ikke er i stand til å si det de vil, når de vil (Sarangi, 2000: 4). Det handler om at det er sannsynlig at deltakerne ikke kommer til å utbasunere urelevante saker. På en annen side betyr dette at du har muligheter til å komme med bidrag i noen kommunikative virksomhetstyper som du ikke kan komme med i andre. For eksempel er det sjelden rom for å diskutere lønn med sjefen hvis dere tilfeldigvis møtes på butikken. Lønnsforhandling passer som regel bedre i et møte på sjefens kontor. Dermed ser vi hvordan kommunikative virksomhetstyper gir deg muligheter og begrensninger i hva du kan ta opp i samtalen.

Videre skriver Levinson at begrepet handler om "the social situation that the talk is conducted within" (Levinson, 1983: 279 i [Marková, Linell, Grossen, & Orvig, 2007: 70]). Vi ser dermed hvordan kommunikative virksomhetstyper knytter sammen snakket i situasjonen med det omkringliggende. På den måten blir det enklere og tydeligere å skille mellom ulike kommunikative virksomhetstyper.

Med en kommunikativ virksomhetstype mener Levinson en hvilken som helst aktivitet som er kulturelt gjenkjennelig (Levinson, 1979: 368). Kommunikative virksomhetstyper peker altså på noe som er etablert og kjent for deltakerne i situasjonen, og dermed er det noen handlinger som må gjøres for at situasjonen skal bli til det den skal være. At vi i det hele tatt kan benevne noe som eksamen, forelesning, politiavhør osv., viser at det ligger noen mønstre eller rutiner i situasjonene. Men uansett hvor ritualisert sjangeren er, er det ingen blåkopi. Det vil være variasjoner over et kjent tema. Hvis snakket i en virksomhetstype fraviker mønstrene i så stor grad at situasjonen minner om en helt annen kommunikativ virksomhetstype, kommer vi inn på det vi kaller for *hybrider*.

2.3.1 Hybrider

Det er ikke uvanlig at kommunikative virksomhetstyper varierer fra prototypene, er uklare og innimellom ligner såpass mye på helt andre kommunikative virksomhetstyper at det oppstår det vi kaller for hybrider. Mange av samtaler vi har er nettopp uklare kommunikative virksomhetstyper (Thomassen, 2005: 34), men det er ikke nødvendigvis et tegn på en *mislykket* kommunikativ virksomhetstype (Sarangi, 2000: 23). En hybriditet er kun gjenkjennelig opp mot en idealisert kommunikativ virksomhetstype (Sarangi, 2000: 23).

Inndelingen av kommunikative virksomhetstyper er ikke fast, det er mulig å diskutere hvor skillet går (Linell, 2009a: 49). I følge Linell kan i praksis alle samtaler studeres som kommunikative virksomhetstyper, men ikke alle samtaler bærer preg av en rutine eller et mønster, eller har et veldig tydelig mål.

Som jeg har vært inne på, må en samtale skje innen en viss situasjon, og snakket må være typisk for at noe skal kunne bli kategorisert som en kommunikativ virksomhetstype. Både det indre og det ytre *rammer* inn situasjonen. Dette bærer oss videre til begrepet *innramming*.

2.4 Innramming

Begrepet *frame* stammer muligens fra Gregory Bateson (1972) (iflg. Linell, 2012: 170; Marková, et al., 2007: 72), men ble videreutviklet av Erving Goffman (1974) og handler om hva som foregår i samtalen, og at verken ytringer, bevegelser eller gester kan bli forstått uten å vite hva slags rammer samtalen har (Linell & Thunqvist, 2003: 412). Goffman antar at vi i samtaler stiller spørsmålet, enten til oss selv eller direkte til de vi snakker med: "What is it that's going on here?" (Goffman, 1974: 8 i [Marková, et al., 2007: 71]). Innramming handler nettopp om hvordan vi forstår den situasjonen vi er i, og dermed hvordan vi forstår hva som blir sagt og gjort i den situasjonen.

Et av Goffmans sentrale punkt er nemlig at betydningen av sosial handling blir tolket gjennom innrammingen som deltakerne i samtalen skaper sammen (Scheuer, 2005: 18). Innrammingen er altså med på å bestemme hvordan vi forstår det som pågår, og også hva slags forventninger vi gjør oss om hva som kan komme til å skje (Linell, 2012: 171). Med andre ord: innrammingen er situasjonsdefinisjonen (Linell, 2009c: 203; Marková, et al., 2007: 72), og Linell og Thunqvist skriver videre at "A communicative activity is understood in terms of its framing" (2003: 412), noe som viser sammenhengen mellom innrammingen og den kommunikative virksomhetstypen. Vi forstår hva slags kommunikativ virksomhetstype vi har å gjøre med gjennom å se på innrammingen av samtalen.

I motsetning til stikkord som bakgrunn, setting og kontekst, er *framing* et mye mer dynamisk begrep som er "frembragt af og synkrone med aktørers handlinger" (Scheuer, 2005: 17). Det er deltakerne i samtalen som gjennom det de sier og gjør innfører, avgrenser, skifter ut, overlapper, innleder, avslutter, manipulerer og bryter innramminger i samtalen (Scheuer, 2005: 17). Dermed foreslår MacLachlan og Reid (1994) å heller bruke begrepet *framing* (innramming) enn *frame* (ramme) fordi *ramme* fremstår som mer statisk enn det *innramming* er (Linell & Thunqvist, 2003: 412; Marková, et al., 2007: 71).

En samtale kan også innrammes før deltakerne har møttes. Dette skjer gjennom såkalt forhåndsinnramming (*pre-framing*) (Marková, et al., 2007: 72). En møteinnkallelse kan være en forhåndsinnramming på den måten at innkallelsen legger noen føringer for hva som skal skje der. Kanskje er en møteplan lagt ved hvor det står hva som skal tas opp, eller hvem som skal møte opp hvor. Innrammingen som faktisk foregår i selve samtalen blir kalt for

underveis-innramming (*on-line interactional framing*) (Marková, et al., 2007: 72). Marková et al. kaller så disse begrepene for henholdsvis *internal* og *external* framing, men i denne oppgaven behandler jeg både forhåndsinnramming og underveis-innramming som innramming fordi jeg ikke har hatt tilgang til møtenes forhåndsinnramming.

For å oppsummere fungerer innrammingen som en veiledning for deltakerne på den måten at den gir informasjon om hva man kan forvente seg i samtalen, hvilke mål samtalen har, hva som er relevant å si, og hvordan man bør oppføre seg (Gumperz, 1982 i [Lysklett, 2007: 78]). I samtaler *gjøres* innrammingen interaksjonelt av deltakerne, det er gjennom det som blir sagt og gjort at innrammingen blir til. Dermed er den også foranderlig siden deltakerne utvikler samtalen kontinuerlig. Vi kommer her inn på det som kalles *footing*.

2.4.1 Footing

Footing er et begrep som henger sammen med innramming. I korte trekk handler footing om hvordan deltakerne i en samtale posisjonerer seg selv og hverandre (Marková, et al., 2007: 79; Scheuer, 2005: 19). Duranti (1997) definerer footing som "the position or alignment an individual takes in uttering a given linguistic expression" (Duranti, 1997: 269 i [Marková, et al., 2007: 79]). Goffman selv skriver:

A change in footing implies a change in the alignment we take up to ourselves and the others present as expressed in the way we manage the production or reception of an utterance (Goffman, 1981: 128 [i Scheuer, 2005: 19]).

Endres footingen betyr det at deltakerne i en samtale forandrer produksjonen og mottaket av ytringer fordi deltakerne endrer måten de forholder seg til hverandre. Det skal ikke mye til for å endre footingen i en samtale, og Goffman skriver at selv den mest subtile endringen i tonen kan være nok til å endre footingen (Scheuer, 2005: 19). Latter kan også føre til endring i footing (Adelswärd & Öberg, 1998).

For å oppsummere innramming handler det om hvordan deltakere forstår den sosiale situasjonen og de sentrale aktivitetene, hvordan de faktisk organiserer interaksjonen og behandler emnene i samtalen (Marková, et al., 2007: 72). Sammenhengen mellom innramming og footing kan sammenfattes ved å si at deltakerne forhandler om rammene for

situasjonen, rollene og formålet (innrammingen), og disse rammene kan endres gjennom at deltakerne inntar andre posisjoner i interaksjonen (footing) (Thomassen, 2005: 37).

Vi skal nå se på et annet viktig begrep som handler om hvordan vi forstår og tolker det som skjer i samtaler, nemlig kontekstualiseringssignaler.

2.5 Kontekstualiseringssignaler

Det fins en rekke små hint hos dem vi snakker med og i selve snakket om hvordan vi skal tolke det som blir sagt. Det kan være personen ser spørrende på menneskene i et rom, kremter litt, åpner en dokumentmappe og sier *ja*? Ut fra det vi ser i rommet, et bord med fem-seks personer i, kan vi tolke oss frem til at den kremtende personen kanskje vil at et møte skal begynne. Med andre ord, det fins en rekke små signaler på hvordan vi skal tolke noe i en samtale eller situasjon. Kontekstualiseringssignaler er nettopp en betegnelse på disse signalene som gir "noen forventninger hos aktørene om hvilken kommunikativ aktivitet de er i ferd med å etablere sammen" (Thomassen, 2005: 39).

Kontekstualiseringssignalene henger på den måten sammen med kommunikativ virksomhetstype, og det handler om hvordan vi skal tolke det som blir sagt og gjort. Signalene ligger innbakt i det vi sier og gjør, og kan være både bevisste og ubevisste, samt språklige og ikke-språklige signaler. Som Gumperz skriver er kontekstualiseringssignaler "any feature of linguistic form that contributes to the signalling of contextual presuppositions" (Gumperz, 1982: 131).

For å forstå kontekstualiseringssignalene til de vi snakker med gjør vi intelligente gjetninger eller allmenne antakelser om hva den som snakker mener ut fra det vi selv vet om verden og den situasjonen vi er i der og da (Norrby, 2004: 50). Med andre ord er signalene sosiokulturelt gjenkjennelig på den måten at en finger i været i et klasserom betyr noe annet enn en finger i været ute i naturen når du peker på en fugl, og kremting betyr nødvendigvis ikke at et møte er i ferd med å starte, det hender da at folk er forkjølet. Det samme signalet betyr altså ulike ting avhengig av hvor du er, og hva du gjør (Gumperz, 1992: 42).

2.6 Samtaleklima og keying

En nyttig måte å se endringer i en samtale på er ved å se på samtaleklimaet. Samtaleklimaet handler i korte trekk om hvordan stemningen i samtalen oppleves, og en måte å vise hvordan endringer i samtaleklimaet foregår er ved å bruke begrepet keying (Thomassen, 2005: 39).

Keying er et begrep lånt fra musikkvitenskapen hvor key er tonearten et musikkstykke spilles i. Tonearten er viktig for hvordan musikkstykket oppleves, og en endring i tonearten merkes godt. Et klassisk grep i blant annet melodi grand prix-låter er å gå opp en toneart (modellere) når låten virkelig skal "ta av". Stemningen i låten forandres, og denne sammenligningen brukes også innen samtaler, til tross for delte meninger om denne sammenligningen er passende (Album, 1996 i [Thomassen, 2005: 38]). I samtaler lar det seg konkretisere ved for eksempel at det skjer en endring i samtalsens key ved at en samtale går fra tørr og saklig snakk til personlig og utenomsaklig snakk (Thomassen, 2005: 38). Endring i key kan forstås som en nyinnramming av møtet (Thomassen, 2005: 38). En slik nyinnramming er viktig for at deltakerne skal forstå at det som skjer her nå, for eksempel er spøking. Det kan skje ved at en deltaker begynner å le, og aktualiserer med det en nyinnramming (Scheuer, 2005: 17, 83).

2.7 Pauser

I materialet jeg har samlet inn fins en god del pauser. Siden pausene i stor grad bidrar til å forme samtale, er det vesentlig å få med betydningen av pauser i snakk. Gail Jefferson (1989) mener at vi⁵ ikke opplever pauser på under ett sekund som avvikende fra samtalestrukturen (Norrby, 2004: 107). Nofsinger (1991) kategoriserer pauser etter hva som skjer før og etter, og deler mellom lapse, gap og pause. Norrby oversetter dette til henholdsvis samtaleopphold, reaksjonspause og pause (Norrby, 2004: 113). Et samtaleopphold er en pause der ingen vil ha ordet, hvor den som snakket sist ikke sier noe og heller ikke har tildelt ordet til noen. Når en samtale stopper opp er den som ikke klarte å få til et vellykket turskifte som må ta den neste turen (Svennevig, Sandvik, & Vagle, 1995: 58).

En reaksjonspause er tiden som brukes mellom det siste en person sa til en annen begynner å snakke, selvnominerende snakk. Hvis samtaledeltakerne har ulik reaksjonstid på oppfattelsen

⁵ les: amerikanere, siden undersøkelsen er amerikansk.

av når noen har avsluttet sin ytring til å komme med sin egen ytring selv, kan det være opphav til kommunikasjonsproblemer (Norrby, 2004: 114). Det blir som når vi venter på grønt lys i trafikken, noen bilister er raskere på gassen når det blir grønt enn andre, noe som kan føre til at verken samtalen eller trafikken vil gli særlig bra.

Lange pauser, det vil si samtaleopphold, blir i samtaleanalyse sett på som problematiske fordi det er et dispreferert trekk. Det er med andre ord ikke ønskelig med lange pauser, noe som viser at det er problemer i samtalen (Femø, 1999 i [Scheuer, 2005: 83-84]).

2.8 Møter og møtesnakk

Selv om vi vet ganske godt hva et møte er, kan det være på sin plass med en presisering i håp om å oppnå et midlertidig delt forståingsrom mellom deg som leser og jeg som skriver. Med utgangspunkt i Schwartzman (1989) kan vi definere et møte til å være personer⁶ som kommer sammen for å gjøre et formålsrettet arbeid knyttet til en organisasjon, bedrift eller annen gruppe. Arbeidet kan være alt fra å løse et problem, ta en beslutning, forhandle frem en avtale, utvikle retningslinjer og prosedyrer, distribuere arbeidsoppgaver, eller andre hensiktsmessige aktiviteter (Asmuß & Svennevig, 2009: 10; Schwartzman, 1989: 7; Svennevig, 2012: 4). Møter skiller seg fra annen snakk på arbeidsplassen ved at møtene stort sett er planlagte, ofte med en møteinnkallelse og sakliste (som kan ses på som en forhåndsinnramming), og har et spesifisert mål eller formål. Det er i tillegg vanlig at møter har en tidsramme som er gitt på forhånd, og at møtene finner sted i egne møterom (Asmuß & Svennevig, 2009: 9-10; Svennevig, 2012: 4).

I de aller fleste møter er det en møteleder, enten formell eller uformell. Møtelederens oppgaver kan være å styre turvekslingen, fasilitere deltakelsen, samt framskynde avgjørelser. En møteleder kan også innta en mer autorativ rolle i møtet (Asmuß & Svennevig, 2009: 11; Svennevig, 2012: 5). I motsetning til uformelle samtaler hvor turvekslingen er styrt av deltakerne selv i et tur-for-tur-system, er det som sagt møtelederens rolle å styre både hvem som skal snakke når og emneprogresjonen i møtet. Hvor strikt møtelederen styrer

⁶ Schwartzman skriver at det må være i hvert fall være 3 personer. Jeg har ikke funnet begrunnelse for hvorfor ikke *to* personer kan ha et møte sammen.

turvekslingen kommer an på graden av hvor formelt møtet er (Asmuß & Svennevig, 2009: 14; Svennevig, 2012: 6).

Formelle møter er i større grad planlagt på forhånd, det blir sendt ut innkallelser, og møtet skal ha et formål ved at deltakerne skal vedta, avtale eller løse noe (Asmuß & Svennevig, 2009: 10). Asmuß og Svennevig trekker frem at selv om det er endel forskjeller på formelle og uformelle møter, blir likevel mange beslutninger tatt i uformelle møter som for eksempel på kopirommet eller i gangene på arbeidsplassen (Asmuß & Svennevig, 2009: 10).

2.9 Jobbsamtale

I "Den umulige samtale" (Scheuer, 1998) gjøres det en distinksjon mellom jobbintervju og jobbsamtale. Scheuer presiserer at det ikke handler om en samtale på jobben, men en samtale om en mulig jobb der samtalen frigjør seg fra den spørsmål-svar-strukturen som ellers kjennetegner et jobbintervju (Scheuer, 1998: 14). I jobbsamtaler hentes det inn diskursive praksiser fra både det private og offentlige liv (Scheuer, 1998: 101), noe som fører til at jobbsamtalen vil være en hybrid. Dette er relevant for denne oppgaven fordi særlig møte 1 hvor studentene møter Bedriften for første gang ser vi mange likhetstrekk med det Scheuer kaller en jobbsamtale. I den sammenhengen er det naturlig å trekke inn et poeng hos Scheuer, nemlig krav om tale.

2.9.1 Krav om tale

I forbindelse med undersøkelsene av jobbsamtaler finner Scheuer at det stilles krav om tale. Ved å spørre, oppfordres deltakerne i samtalen å svare (Scheuer, 1998: 126). På den måten kan en samtaledeltaker utøve kontroll av samtalen (Scheuer, 1998: 126).

Det fins ulike kravformer for svaret. En setning som begynner med "fortell om...", har en svarform som krever mange setninger (Scheuer, 1998: 130). Dette ser vi blant annet i møte 3 i denne oppgaven når Gard ønsker å vite hva studentene synes om praksisperioden (avsnitt 4.2.5). Typiske spørsmål som hvor, hvordan, hvem osv., stiller krav om korte opplysninger. I tillegg brukes også spørsmål hvor den som svarer kun trenger å enten bekrefte eller avkrefte, for eksempel ved ja/nei-spørsmål (Scheuer, 1998: 130-132). Samtidig kan krav om tale også

ligge i setninger som ikke er formet som rene spørsmål, men der setninger med en spørrende intonasjon fører til et krav om tale jf. språkhandlingsteorien (Scheuer, 1998: 128).

Hvis en jobbsøker får et krav om å snakke og ikke gir inntrykk av å samarbeide eller reagere relevant på kravene om informasjon som stilles, "gjør neppe søkeren en god figur" (Scheuer, 1998: 127). Med det mener Scheuer at den som får krav om å snakke rettet mot seg må formidle sannferdig, informativt, relevant og ordentlig, og referer til blant annet samarbeidsprinsippet. I møte 1 skal vi se at representantene fra Bedriften ikke er helt fornøyd med hvordan studentene svarer. Et viktig poeng er at studentene allerede har fått praksisstillingen hos Bedriften, dermed fins ikke trusselen om et avslag på praksisperioden.

2.10 Ansikt

Siden humor og latter har mye med bevaring av ansikt å gjøre (Rustad, 2005), er det viktig å nevne kort hva jeg mener med ansikt i denne oppgaven. Teorien om ansikt bygges i stor grad på Brown og Levinson (1987). Med ansikt menes det bildet av oss som vil helst vil ha overfor andre (Svennevig, et al., 1995: 98). Vi jobber for å opprettholde bildet av oss selv slik at vi ikke "taper ansikt". Dette går også andre vei, i samtaler ønsker vi sjelden at den vi snakker med skal tape sitt ansikt, dermed er vi høflige på den måten at vi prøver å ikke true den sosiale relasjonen (Svennevig, et al., 1995: 97).

Å true noens ansikt er ikke begrenset til frekkheter, men kan være mindre ting som anmodninger og selv tilbud og invitasjoner som i utgangspunktet virker hyggelige. Grunnen til at en invitasjon også kan true noens ansikt er at vi bør svare på invitasjonen. Dermed kan det som er en hyggelig invitasjon bli til en ansiktstruende situasjon hvis vi må svare nei. Det kan nemlig være en trussel for den som inviterer sitt ansikt (Svennevig, et al., 1995: 99). For å svare nei på en hyggelig invitasjon eller komme med en potensielt ansiktstruende ytring, fins det i hovedsak tre høflighetsstrategier vi kan benytte oss av. Uten å gå for dypt inn på disse vil jeg fort nevne at det er 1: positiv høflighet (bygge opp under den andres selvbilde, f.eks. "du som er så sprek, kan ikke du hjelpe meg å flytte?"), 2: negativ høflighet (vise hensyn til den andres territorium og handlefrihet, f.eks. "jeg vet du er opptatt med å trene til Birken, men hadde du gidde å bare hjelpe meg med å flytte kjøleskapet?"), og til slutt 3: implisitt høflighet som handler om å bake inn et ønske om hjelp i et spørsmål eller annen setning uten å

eksplisitt si hva du vil ha. For eksempel "Har du planer for helgen? Det er altså så tungt og kjedelig å flytte hvitevarer!" (Svennevig, et al., 1995: 101-109).

Vi skal nå dreie fokus mot hvordan humor og latter opptrer i samtaler.

2.11 Humor og latter i interaksjon

Som nevnt innledningsvis er det forskjell på å studere humor og latter isolert, og å studere det i sin faktiske bruk. Humor- og latterteori i denne oppgaven handler derfor om hvordan fenomenene er i interaksjon. Holmes (2000) skriver at det er bemerkelsesverdig lite forskning på humor der faktisk interaksjon ligger til grunn, og viser til at det er gjort undersøkelser om humor basert på selvrapporing, intervju, og spørreundersøkelser ut fra simulerte situasjoner (Holmes, 2000: 160-161). Vel er dette 13 år siden, likevel mener jeg det er verdt å nevne fordi det sier noe om hvordan humor er blitt behandlet og sett på. Også innen latterforskning har selve bruken kommet i annen rekke. Det skriver Glenn (2003) som legger til at fordi latterforskningen ikke har dreid seg primært om det rent kommunikative, men om fysiske, biologiske, psykologiske og filosofiske sider ved latteren, har ikke konteksten i latterforskning blitt vektlagt i særlig grad (Glenn, 2003).

2.11.1 Å definere humor og latter

For å kunne studere humor og latter i interaksjon må vi først definere begrepene. Humor er svært utfordrende å definere. Enhver definisjon vil nemlig begrense fenomenet, og siden hva vi ser på som humor vil variere i stor grad fra person til person, vil det være vanskelig å utlede en definisjon som alle kan enes om. Et viktig grunnlag for humorforskning i arbeidslivet er undersøkelsen til Holmes (2000). Noe av grunnen til det er at Holmes definerer humor slik at det lar seg undersøke på en hensiktsmessig måte. Holmes har utarbeidet denne definisjonen på humor slik at ikke viktige humortilfeller skal bli utelatt:

Humorous utterances are defined as those which are identified by the analyst, on the basis of paralinguistic, prosodic, and discoursal clues, as intended by the speaker(s) to be amusing and perceived to be amusing by at least some participants.

(Holmes, 2000: 163; Holmes & Marra, 2002: 1693)

Holmes vektlegger hvordan noe blir sagt, det vil si tonefall og andre signaler som deltakerne kan tolke som at noe er humoristisk ment. I tillegg må det se ut til at den som sier noe

Kapittel 2

humoristisk faktisk mener det som humor, samt at noen av deltakerne også må finne det underholdende. Til syvende og sist er det den som undersøker eller analyserer materialet som velger ut hva som går inn under kategorien humor. Holmes (2000) mener dette kan være et stort problem fordi forskeren kan misforstå hva som er humor, overse noe, eller la være å ta med humortilfeller. På den måten kan viktige humorinnslag falle utenfor analysen. I metodedelene gjør jeg rede for hvordan jeg har gått frem for å velge ut humorsekvenser fra materialet jeg har samlet inn. Hva som faktisk er humor lar jeg med andre ord være et åpent spørsmål i denne oppgaven. Jeg konsentrerer meg om det som blir *behandlet* av deltakerne som humoristisk ved å se på hvordan deltakerne responderer på ulike bidrag. Et signal som ikke lar seg overse i den sammenhengen er latter.

Latter lar seg enklere definere. Latter kjenner vi fort igjen og lar seg beskrive rent fysiologisk som "en sterk, rytmisk aktivitet i åndedrettsorganene, hvor særlig bryst- og magemuskulaturen spiller en viktig rolle" (Store norske leksikon. Hentet fra <http://snl.no/latter>, SNL, 28.02.2013). Latter er som regel sett på som et sosialt verdifullt fenomen som assosieres med å ha det kjekt sammen med andre, samt at det ofte knyttes sammen med humor og munterhet (Adelswärd & Öberg, 1998: 412; Haakana, 2002: 209). Kotthoff (2000) går så langt som å si at latter er det tydeligste tegnet på humor (Kotthoff, 2000: 64), men som det går frem av definisjonen av humor til Holmes over så vi at det er en rekke andre signaler som tas med i betraktningen om noe er humoristisk.

Til tross for at det er relativt enkelt å definere latter rent fysisk, er latter ofte knyttet til noe annet enn bare humor. Vi skal se hva slags funksjoner latter har i samtaler, for så å se hva humor gjør i samtaler. Humor og latter deler mange av de samme funksjonene, men jeg velger likevel å dele opp mellom humor og latter fordi latter kan oppstå uten humor, og vice versa.

2.11.2 Latter i institusjonell kommunikasjon

Latter handler ikke bare om å ha det kjekt sammen eller som en respons på at noe er morsomt. Latter er nemlig i stor grad knyttet til problematiske og ansiktstruende situasjoner (Adelswärd & Öberg, 1998: 427; Rustad, 2005). Latter er med på å ramme inn samtaler, og former hvordan noe skal tolkes. Latter er altså et kompleks sosialt fenomen som ikke alltid henger sammen med humor (Glenn, 2003).

I møter viser det seg at latter som oftest opptrer i starten og i sluttefasene (Holmes, 2000: 179). Latter kan være en viktig måte å starte et møte på fordi det er med på å forbedre kollegialiteten i en arbeidsgruppe, og på den måten øke effektiviteten i gruppen (Kangasharju & Nikko, 2009: 107). Til tross for at latter stort sett forbindes med humor og det å ha det kjekt sammen, har flere studier vist at latter også opptrer i sammenheng med trøblete snakk, skam og flauhet (Kangasharju & Nikko, 2009: 103). En sentral og viktig funksjon latter har er nemlig å dempe potensielle ansiktstruende situasjoner (Adelswärd & Öberg, 1998; Rustad, 2005). Som Kangasharju og Nikko skriver: "Laughing together clearly does remedial work" (Kangasharju & Nikko, 2009: 113), og viser hvordan deltakerne i en vanskelig situasjon ikke mister ansikt ved at de ler sammen.

Latter kan fungere som et tydelig signal på at noe er ment som humor (Kotthoff, 2000). Det understreker Norrick (2009) når han viser hvordan det er vanlig å le før poenget i en vits, og ikke kun etter at poenget er levert. Å begynne å le før sluttpoenget i en vits eller artig historie er en måte å signalisere at lytterne kan forberede seg til å le eller å ta i mot et humoristisk poeng, eller som at fortellingen/sluttpoenget som kommer er humoristisk ment (Norrick, 2009: 270). Så når det oppstår latter i introduksjonen eller underveis i en fortelling, kontekstualiseres fortellingen som humoristisk. Latter har ofte en sterk inviterende karakter (Adelswärd, 1991: 82), dermed er det stor sjanse for at deltakerne blir med å le der et eventuelt humoristisk poeng kommer (Glenn, 2003: 55).

Vi nærmer oss et viktig poeng når det gjelder latteren, nemlig at latter er sosialt og inviterer ofte andre til å le. For at deltakere skal begynne å le kan en deltaker invitere til latter, og som regel i par-snakke er det den som har turen i samtalen som inviterer til latter ved å begynne å le selv. I gruppesamtaler viser det seg at det stort sett er noen andre enn den som har turen som begynner å le (Glenn, 2003: 109), kanskje fordi det oppleves som en selvhevdelse å le av sine

Kapittel 2

egen vitser (Glenn, 2003: 110; Rustad, 2005: 34). En inviterende latter kan svares på tre måter i følge Jefferson (i Glenn, 2003: 56). Du kan akseptere ved å selv begynne å le, du kan avslå ved å være helt stille eller ved å for eksempel snakke "seriøst" om et emne (Glenn, 2003: 56).

Når vi snakker om å akseptere invitasjon til å le, ser vi også hvordan latter blir behandlet som noe vi har kontroll over. At latter er spontan for eksempel ved uforutsette hendelser er vi klar over, men vi har også mulighet til å bruke latter som en kommunikativ ressurs i samtaler nettopp ved å *velge* om vi skal le eller ikke (Glenn, 2003: 32). Responderer vi med latter er det en måte å akseptere invitasjon på latter, og vi viser at det som sies behandles som humoristisk. Samtidig kan vi velge å bruke latter i vanskelige situasjoner for å dempe en potensiell ansiktstrussel (Rustad, 2005).

Adelswärd og Öberg (1998) finner at latter kan være med å strukturere møter på den måten at latteren kan etablere felles forståelse for når det er passende å ta en pause fra møtet. På den måten kan latter være med å endre footingen i møtet og selve situasjonen (Adelswärd & Öberg, 1998: 427).

Til slutt er det interessant å se forskjell på det å le sammen med andre, og å le alene i en gruppe. Adelswärd (1991) undersøkte jobbintervjuer, og i grovanalysene av materialet så det ut til at det var omtrent like mye latter i hvert intervju. Næranalysene viste et annet bilde, nemlig at det var forskjell på hvor mye felles latter og alene-latter det var. Det viste seg at av dem som ble ansatt i nye jobber, inneholdt intervjuene mer felles latter enn i intervjuene hvor jobbsøkerne ikke fikk jobbene (Adelswärd, 1991: 83). Å le alene kan ofte indikere lav status eller en ufordelaktig posisjon (Adelswärd & Öberg, 1998; Kangasharju & Nikko, 2009: 103).

2.11.3 Humor i institusjonell kommunikasjon

Som latter har også humor noen tydelige funksjoner i institusjonell kommunikasjon, og mange av funksjonene henger sammen med latterens funksjoner. I undersøkelser av humor i arbeidslivet er det likevel enkelte funksjoner som utpreger seg. Særlig gjelder det humorens evne til å bygge solidaritet som er bemerkelsesverdig sterk (Hay, 2000: 718; Holmes, 2000: 180). Humor skaper og vedlikeholder en følelse av tilhørighet til en gruppe, og er en tydelig markør på hvem som er med og hvem som ikke er med i en gruppe (Holmes, 2000: 159). Humor har i tillegg en dempende effekt på ansiktstruende ytringer, men kan også brukes motsatt (Holmes, 2000: 179; Rogerson-Revell, 2007).

Det er ingen tvil om at det fins humor i institusjonell kommunikasjon, og på samme måte som latter er det størst sjanse for at humor oppstår i begynnelsen og avslutning av møter, og der det er interaksjonelle endringer (Holmes, 2000: 179). Likevel er det store variasjoner i bruken av humor, både med hensyn til hvor "god" humoren er og hvor mye humor som faktisk blir brukt (Holmes, Marra, & Burns, 2001). Rogerson-Revell (2007) referer til Lewis (1999) som skriver at "The British hate heavy or drawn-out meetings and will resort to various forms of humour and distracting tactics to keep it all nice and lively" (Lewis 1999 i [Rogerson-Revell, 2007: 7]). Å sørge for at et møte er hyggelig og trivelig er altså viktig for britene, og det ser ut til å stemme i flere land, blant annet ut fra studier av Adelswärd og Öberg (1998), Holmes og Marra (2000; Holmes & Marra, 2002) og Scheuer (1998) som representerer henholdsvis Sverige/Finland, New Zealand og Danmark. Men hvorfor er humor så viktig i arbeidslivet? Holmes mener den mest grunnleggende funksjonen til humor er å more (amuse), og at det store spørsmålet som ligger under er "hvorfor ønsker vi å more noen?". Et spørsmål som kan være "ekstremt komplekst" å svare på (Holmes, 2000: 166) og som skal få ligge i luften i denne oppgaven.

Humor kan gjøre et viktig arbeid i struktureringen av et møte. Rogerson-Revell trekker frem at fordi møter er episodiske av natur, vil det forekomme endel skift mellom stil (eller key) i møtesnakk. Når humor introduseres endrer møter karakter til noe mer uformelt (Rogerson-Revell, 2007). Å endre samtaleklime mot det humoristiske synes å være en strategi som brukes mest av deltakere med høy status enn dem med lav status i møter (Rogerson-Revell, 2007: 22). Coates (2007) argumenterer for at deltakere som samarbeider om å skape humor i interaksjon skaper en leken innramming ("play frame") som kan sammenlignes med

Kapittel 2

jazzmusikere som improviserer (Coates, 2007: 32). En slik innramming kan bare eksistere hvis alle deltakerne er med på å opprettholde innrammingen (Coates, 2007: 38), og understreker med det hvordan humor er noe som deltakerne må samarbeide om. Forøvrig er dette en lignende måte å se humor på som Mulkay (1988) gjør. Mulkay mener humor er en distinkt diskursiv modus ("a distinct discursive mode") som er definert ved at deltakerne i en samtale aksepterer at tvetydigheter, paradokser og at flere ulike tolkninger av virkeligheten er endel av samtalen (Crawford, 2003: 1420).

Humor kan bli brukt strategisk i møter, blant annet kan humor bli brukt til å opprettholde autoritet og kontroll, og likevel fremstå som kollegial (Holmes, 2000: 179). Dette kan gjøres ved å pakke inn et direktiv eller kommentar i humor. Ofte gjøres det ved å si noe som kan tolkes på flere måter, eller gjennom ironi (Holmes, 2000: 176). Å myke opp direktiver eller kritikk gjennom humor kan virke undertrykkende fordi det gjør det vanskeligere for underordnede å si imot (Holmes, et al., 2001). Vi ser at humor har en mørk bakside. I den sammenhengen er det relevant å se på humorens tveeggede funksjon. For samtidig som humor skaper solidaritet i en gruppe, vil den også skape en gruppe som blir stående utenfor, og dermed kan humor ekskludere deltakere som ikke er innforstått med humorbruken som ofte henger sammen med felles bakgrunnskunnskap (Rogerson-Revell, 2007: 22)

Mange av funksjonene humor og latter har i institusjonell kommunikasjon henger sammen med humorens og latterens evne til å dempe ansiktstruende ytringer og situasjoner. For eksempel kan humor brukes som en måte å uskadeliggjøre at man har gjort noe dumt eller ikke handlet som man burde (Holmes, et al., 2001; Rogerson-Revell, 2007: 6). Det gjør at humor og latter kan brukes strategisk i en rekke oppgaver som til sist resulterer i godt sosialt samhold på arbeidsplassen (Holmes, 2000: 179). Dette er likevel ikke alltid tilfellet siden humor kan brukes på motsatt måte, nemlig som en måte å undertrykke og å manipulere (Holmes, 2000: 180). Hva som er mulig å gjøre med humor i samtaler kommer dessuten i stor grad an på hva slags umiddelbar kontekst som omgir situasjonen (Lampert and Ervin-Tripp, 1998 i [Crawford, 1995: 1421]).

2.11.4 Humorteorier

Det er blitt forsket mye på hva som gjør at noe er morsomt, og selv om denne oppgaven ikke handler om hva som er morsomt, men om hva som skjer når noe blir *behandlet* som det er humoristisk, er det hensiktsmessig å ta med litt om disse humorteoriene fordi det gjør det enklere å forklare hva som gjøres til det humoristiske poenget i analysene senere i oppgaven.

I all hovedsak fins det tre humorteorier som kategoriserer hva som er morsom. De tre videste kategoriene er inkongruensteorien (*incongruity theory*), overlegenhetsteorien (*superiority/hostility theory*) og lettelsesteorien (*release/relief theory*) (Carrell, 2008: 311; Günther, 2003).

Inkongruensteorien handler om uoverensstemmelser, det vil si ting som ikke passer sammen. Det fins svært mange eksempler på humor som kan kategoriseres som inkongruent fordi dette er en vanlig måte å lage humor på. Kjernen til teorien er påstanden om at all humor handler om to eller flere urimelige elementer som bringes sammen til noe nytt (Günther, 2003: 9), og vi kan si at inkongruensteori handler om at noe *bryter* med forventningene, en slags overraskelse.

Overlegenhetsteorien dreier seg om å være glad for å ikke være i en annen (uheldig) sine sko. Teorien finner vi allerede i 1650 da Hobbes foreslår teorien om at vi opplever en plutselig glede av å se ulykker, feil og andre problemer hos folk (Norricks, 2009: 262). Teorien ser i større grad på humoren mellom mennesker, og i den forbindelse er det funnet at folk ler mer av vitser der offeret for vitsen er en person de ikke liker enn om offeret for vitsen er en nøytral person (La Fave, Haddad, Maesen (1976) i [Günther, 2003: 12]). Humor som faller inn under denne teorien har altså en person eller gruppe som blir "offeret" for det humoristiske. Aggressiv og til dels ufin humor finnes altså her.

Teorien som ser på humor (og latter) som en ventil hvor spenning blir utløst, kalles for *release/relief theory*, eller lettelsesteori. Tanken er at en fortelling eller tekst bygger opp en spenning som forløses i det (det humoristiske) poenget kommer og resulterer i latter (Carrell, 2008: 313). Hvis ikke deltakerne opplever en sådan lettelse har vitsen feilet.

Dette var en kort gjennomgang av svært vide teorier det fins mye litteratur om. Å finne ut av hva som er morsomt er en særdeles vanskelig oppgave, og som sagt heller ikke relevant for denne oppgaven.

2.12 Oppsummering av teori

I dette kapittelet har jeg presentert teori om samtaler, kommunikative virksomhetstyper, og teori om humor og latter i interaksjon.

En god del samtaler og samtalsituasjoner kan kategoriseres som kommunikative virksomhetstyper. Stort sett brukes kategoriseringen i forbindelse med kommunikasjon i institusjoner, men hverdagssamtaler lar seg også innbefattes av begrepet (Linell, 2009c). Samtaler innrammes av deltakerne gjennom hva de snakker om, hvordan de snakker om emnet, og hvordan de posisjonerer hverandre og seg selv. Deltakerne gir kontekstualiseringssignaler om hvilken innramming de er i ferd med å etablere.

Et møte er en spesiell samtale hvor deltakerne har et eller flere bestemte mål. Et møte foregår også som endel av en eller flere av deltakerne sitt arbeid. Ofte vil et møte også innebære asymmetri mellom deltakerne.

Humor og latter har et spesielt forhold. Det er vanlig å tenke at latter er en konsekvens av humor, men latter oppstår gjerne før det humoristiske poenget for å informere om at det som kommer nå er ment å være humoristisk. Latter opptrer også gjerne helt uten humor, da gjerne som en måte å dempe en ansiktstrussel på, eller annen form for høflighetsstrategi.

Humor i seg selv er vanskelig å finne i materialet, men bestemmes av om deltakerne i samtalen *behandler* det som skjer som humoristisk. Samtidig kan deltakerne la være å behandle noe som humoristisk, til tross for at utenforstående kan oppleve situasjonen som humoristisk.

Teorien vil være bakgrunnskunnskapen for metodene og analysene som følger. Nå skal materialet og metoden presenteres.

3 Materiale og metode

Å analysere en vits er som å dissekere en frosk - ikke særlig mange bryr seg, og froskene dør

(Attardo, 2008)

Som nevnt i innledningen dreier mye av kritikken av humor- og latterforskning seg om dårlig innsamling og behandling av materiale. I tillegg blir ikke alltid samtaletypen eller dens kontekst tatt med i betraktningene (Holmes & Marra, 2002; Kangasharju & Nikko, 2009; Norrick, 2003; Zayts & Schnurr, 2011). Det var derfor helt sentralt å samle et materiale bestående av autentiske møter i arbeidslivet for denne oppgaven.

En utfordring var derfor å finne en bedrift som tillot opptak og observasjon av møtene sine. Jeg fikk til slutt tillatelse av en bedrift som skulle ha tre studenter i praksis hos seg. Det endte med at jeg tok lydopptak og observasjonsnotater av tre møter mellom bedriften og studentene.

I denne delen skal jeg gå igjennom hva slags materiale som ligger til grunn for analysene, hvordan jeg samlet det inn, og hvordan jeg har gått frem for å analysere materialet med henblikk på humor og latter.

3.1 Materialet og deltakerne

I materialet møter vi i all hovedsak tre studenter fra en utdanningsinstitusjon og to ansatte fra Bedriften⁷. Studentene kjenner hverandre ikke fra før, og har heller ikke særlig kunnskap om Bedriften. De tre studentene vi møter er Anne, Eva og Trine. De er i begynnelsen av tjuårene, har bachelor i humanistiske og samfunnsvitenskaplige fag, og var meldt opp i et fag som hadde som formål å få studenter til å prøve seg i arbeidslivet for en begrenset periode (ca. en måned). Studentene fikk ikke velge hvilken bedrift de skulle jobbe i, men kunne komme med ønsker til faglæreren som til slutt plasserte studentene i grupper og valgte hvor de skulle bli utplassert. Bedriften som de tre studentene havner i, har vært med på dette opplegget en gang før, og sier de var godt fornøyd med de tidligere studentene som også hadde humanistisk og samfunnsvitenskaplig bakgrunn. Bedriften driver med salg av tjenester⁸ til kunder som strekker seg fra privatpersoner til større foretak. I utgangspunktet er studentenes kompetanse på siden av det Bedriften primært jobber med, men litt av hensikten med faget de tar er nettopp å gi studentene en følelse av at de kan brukes til mer enn de tror.

Fra Bedriften møter vi Gard og Sigrid, begge i trettiårene. Gard er studentenes kontaktperson og sentral i Bedriftens ledelse. Sigrid er ansatt i Bedriften.

Vi avtalte at jeg skulle ta opp og observere tre møter. De tre møtene var et introduksjonsmøte, et oppstartmøte og et avslutnings-/oppsummeringsmøte. Alle de tre studentene var med på alle møtene jeg tok opp, mens Sigrid og Gard fra Bedriften var med i det første møtet, Gard i det andre, og Sigrid, Gard og et par til fra Bedriften i det siste møtet. Kombinasjonen av at verken studentene eller de ansatte i Bedriften kjente til hverandre fra før og at jeg fikk følge samarbeidet fra start til slutt gjorde materialet veldig spennende. Å undersøke hvordan en gruppe mennesker blir kjent og utvikler gruppedynamikk kunne vært et svært interessant forskningsprosjekt i seg selv, men det ble det ikke rom til i denne oppgaven. Likevel trekker jeg noen linjer mellom møtene avslutningsvis for å se om det har vært endring i humor- og latterbruken fra møte til møte.

⁷ Skriver Bedriften med stor B for å ikke forveksle denne med andre bedrifter og kunder senere i oppgaven.

⁸ På grunn av hensyn til anonymisering lar jeg være å definere akkurat hva Bedriften har som nisje.

3.2 Møtene

Den kommende gjennomgangen av de tre møtene gir en innsikt i og beskrivelse av møtene. Å vite noe om møtene er en viktig bakgrunn for å kunne forstå utdragene i analysen. De tre møtene skiller seg tydelig fra hverandre på grunn av innhold og struktur.

3.2.1 Møte 1 - introduksjonsmøtet

Det første møtet ble holdt litt over en måned før selve praksisukene skulle begynne, og det var derfor ennå en stund til studentene faktisk skulle jobbe i Bedriften. Møtet var ment for at deltakerne skulle bli litt kjent med hverandre, for å finne ut av hva studentene kunne bidra med, og hva som kan være aktuelle arbeidsoppgaver for studentene i praksisperioden. Bedriften snakker også endel om hva de jobber med.

Gard er forsinket til møtet. Sigrid tar i mot studentene i Bedriftens lokaler, og de starter møtet uten at Gard er der. Det er ingen sakliste for møtet, og gjennom samtalen viser det seg at nettopp det er problematisk. Dessuten er det Gard som vet mest om hvilke arbeidsoppgaver som er aktuelle, noe som fører til en interessant situasjon fordi møtet egentlig ikke kan begynne før Gard kommer. Gard kommer inn på møtet etter ca. 12 minutter, og først da klarer deltakerne å ramme inn møtet på en litt tydeligere måte slik at møtet kommer ordentlig i gang.

Det er generelt en uformell tone i samtalen, men på grunn av enkelte sekvenser som fremstår som mer institusjonelle enn andre, argumenterer jeg for at møtet kan være en hybrid mellom en hverdagssamtale og institusjonell samtale fordi de trekker på flere konvensjoner som hører hjemme i ulike kommunikative virksomheter.

3.2.2 Møte 2 - oppstartsmøtet

Møte 2 er det møtet i materialet som i størst grad preges av institusjonell kommunikasjon. Møtet innrammes tidlig som et oppstart-/arbeidsmøte, og har et klart formål. Gard presenterer prosjektet grundig, studentene får vite hva de skal arbeide med, og hvordan det skal gjøres. Prosjektet går ut på at studentene skal gjennomføre en markedsundersøkelse av en av Bedriftens kunder. Møtet holdes første dag i praksisperioden, og er det lengste møtet med en varighet på ca. 1,5 timer. Til tross for lengden på møtet fins det få innslag av humor og latter.

Kapittel 3

Humor- og lattersekvensene blir i stor grad brukt til å poengtere viktige sider i og rundt prosjektet.

Deltakermønsteret kan oppsummeres kort slik: Gard er møtelederen som snakker mest, studentene snakker generelt lite, men Anne stikker seg ut som den av studentene som bidrar mest til møtet. Nærmere beskrivelse av dette fins i deltakeranalysen (4.2.4).

Etter at dette møtet er over, setter studentene i gang med å arbeide med prosjektet. De skal arbeide med markedsundersøkelsen i tre uker, for så å presentere funnene for Kunden i form av en fremføring og skriftlig rapport.

Etter tre uker med praksis skal de ha et siste møte, nemlig oppsummeringsmøtet.

3.2.3 Møte 3 - avslutning-/oppsummeringsmøtet

Det siste møtet er et uformelt oppsummeringsmøte som avholdes like etter at studentene har holdt en presentasjon for Kunden de gjennomførte markedsundersøkelsen for. Bedriften har kjøpt inn kake og i tillegg til studentene, Sigrid og Gard er også to medarbeidere fra Bedriften med på møtet. Selve oppsummeringen av de tre praksisukene er unnagjort på relativt kort tid uten særlig mange latter- og humorsekvenser. Når oppsummeringsdelen er unnagjort utvikler møtet seg til en hverdagsamtale der ulike temaer dukker opp. Samtalen fortsetter uten en form for agenda, noe som kan minne om en "kakefredag". Denne delen har jeg utelatt fra analysen fordi jeg mener den ikke inngår i oppsummeringsmøtet.

Oppsummeringsmøtet startes og innrammes på en nesten tilfeldig måte. Vi skal se i analysekapittelet hvordan møtet blir rammet inn av Gard ut fra uformell snakk og spøking.

3.3 Opptak og observasjon av møtene

"Det er bemerkelsesverdig lite forskning på humor i arbeidslivet som benytter seg av lydopptak fra autentisk arbeidsinteraksjon" (Holmes, 2000: 161). Derfor var det viktig at nettopp ekte møtesnakk lå til grunn for denne oppgaven. Ideelt sett burde du ha vært til stede under møtet for å få tilgang til all den informasjonen som fins i samtalene. Men det er flere hensyn som ligger til grunn for at du "bare" får transkripsjonen i denne oppgaven og for at jeg valgte å ta opp lyden.

3.3.1 Begrunnelse for lydopptak

Hensynet til studentene og Bedriften veide tungt da jeg vurderte opptaksmulighetene. Jeg ville ikke være i veien for den jobben deltakerne skulle gjøre, og jeg ville påvirke møtene i minst mulig grad. I tillegg vurderte jeg det dithen at det ville være vanskeligere å få tillatelse til å *filme* møter i en bedrift enn å gjøre lydopptak.

Det fins mange gode argumenter for å velge videoopptak, blant annet fanger videokameraet viktig informasjon som kroppsspråk, blikk, gester og mimikk (Ohlsson, 2003: 109). Til gjengjeld krever videoopptak at kameraet plasseres på et hensiktsmessig sted slik at alle deltakerne kommer med i bildet, en problemstilling som ikke eksisterer i et lydopptak⁹. Et lydopptak mister dermed viktig informasjon, og jeg var derfor klar over at jeg måtte ta grundige observasjonsnotater for å veie opp mot dette tapet.

I tillegg til at lydopptak er mer mobilt, krever mindre rigging og "forstyrrer" mindre enn et kamera, er lydfilene rent praktisk enklere å arbeide med enn videoopptak. Dette har også vært et argument siden tunge videofiler fort kan skape uønskede problemer i redigeringsfasen.

Argumentene for lydopptak veide til syvende og sist tyngst, og jeg har derfor vært nøye med å ta gode observasjonsnotater.

3.3.2 Observasjonsnotater

Ved siden av lydopptakene tok jeg observasjonsnotater av alle møtene. Her fanget jeg opp blikk, smil og andre hendelser som jeg der og da følte hadde en betydning for tolkningen av situasjonen/samtalen. Observasjonsnotatene var altså et supplement til lydopptakene hvor jeg noterte informasjon som lydopptaket ikke fikk med seg.

I alle møtene satt jeg noen meter unna deltakerne og hørte på opptaket gjennom hodetelefoner som var koblet på mikrofonen. På den måten hørte jeg alt som ble sagt bedre enn hvis jeg ikke hadde brukt hodetelefonene. Jeg fulgte med på blikk, smil og gester og noterte underveis

⁹ Så lenge mikrofonen ikke er veldig retningsbestemt...

Kapittel 3

sammen med tidspunktet på samtalen slik at jeg kunne samsvare notatene med opptaket i etterkant.

Notatene har jeg brukt under arbeidet med transkripsjonene og analysene slik at tolkningene jeg gjør skal stå stødigere. For lesbarhetens skyld har jeg vært gjerrig med å skrive inn observasjonsnotatene i transkripsjonen med mindre jeg mener det har vært nødvendig for å få frem et poeng. Der jeg likevel har skrevet hva som skjer i samtalen annet enn snakket, har jeg skrevet det inn i parentes. Dette kan medføre til misforståelser, noe jeg kommenterer under.

3.3.2.1 Det ikke-verbale i samtalen

Å skille mellom det som blir sagt og det deltakerne fysisk gjør i samtalen ved å sette det ikke-verbale i parentes i transkripsjonen, forsterker oppfatningen av at det som blir sagt og det som blir gjort (fysisk) er to ulike og distinkte atferder (Ochs, 1979:54). Det verbale og ikke-verbale er ikke to ulike ting som skjer hver for seg, det skjer sammen og samtidig. Siden det er umulig å gjengi virkeligheten med bokstaver blir det derfor en vurderingssak hvor mye mer informasjon enn akkurat det som blir sagt som skal være med i transkripsjonen. Det kan også virke som om de ikke-verbale handlingene er mindre viktige fordi de settes i parentes (Ochs, 1979:54). Slik er det ikke, men i denne oppgaven fokuserer jeg på det som blir sagt, med mindre det er noe ikke-verbalt som skjer i samtalen som er helt nødvendig å ta med. Slike tilfeller har jeg i så fall notert under møtene og fått inn i transkripsjonen. Generelt er jeg sparsom med å forklare ikke verbale handlinger, blant annet fordi det krever større plass enn å gjengi det deltakerne sier (Ochs, 1979:55). For mange forklaringer om ikke-verbale handlinger ville ført til en lang og lite leservennlig transkripsjon.

3.3.3 Utstyr og databehandling

Til lydopptakene brukte jeg en kondensatormikrofon som er svært følsom for svake lyder og høye frekvenser, i tillegg til at den ikke er spesielt retningsbestemt. Dette gjør at opptakene blir svært gode. Bakdelen med denne mikrofonen er at den er stor og ser ut som en "profesjonell" mikrofon. Dermed var jeg bekymret for at opptaket i større grad ble påvirket enn hvis jeg hadde brukt en liten håndholdt diktafon eller opptakfunksjonen på en mobiltelefon siden vi nå er såpass vant til å ha mobiltelefoner liggende fremme mens vi snakker sammen. Ønsket mitt om god lyd veide tyngst, og jeg valgte derfor å bruke kondensatormikrofonen. I samtaler med deltakere i etterkant av det første opptaket kom det

dessuten frem at de glemte at de ble tatt opp, men at de ble minnet på det da de innimellom tilfeldigvis så på mikrofonen. Dette kommer frem av samtalen under som vi hadde da det første møtet var avsluttet. Opptaket gikk fortsatt:

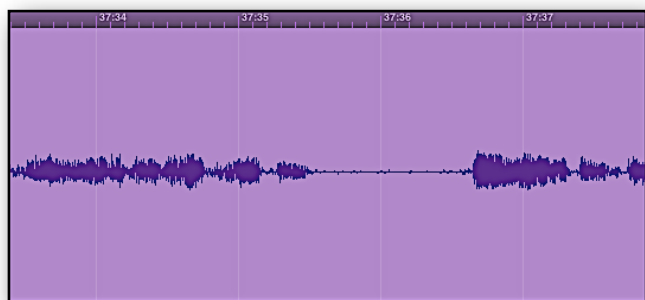
Opptak 1, tid: 00:48:43 - 00:48:55 (tt:mm:ss)

1. Dagfinn: var det slitsomt å ha mikrofonen her?
2. Trine: nei
3. Anne: (0) e glemte det e...
4. Dagfinn: ok
5. Trine: det vakke noe stress
6. Anne: eller e glemte det helt til liksom øynene kom på
7. mikrofonen.. e tenkte ikkje på det i hvert fall

Siden deltakerne også ville ha sett en mindre mikrofon, tror jeg en mindre mikrofon bidrar tilnærmet like mye til å minne deltakerne at de blir tatt opp som det en litt større mikrofon gjør. Etter tilbakemeldingene fra det første møtet bestemte jeg meg for å fortsette å bruke denne mikrofonen.

I tillegg til kondensatormikrofonen brukte jeg opptaksfunksjonen på mobiltelefonen slik at jeg hadde en backup hvis noe skulle gå gale med mikrofonen eller datamaskinen.

Som lydprogram brukte jeg standardprogrammet "GarageBand" som følger med Apple-maskiner. GarageBand er i utgangspunktet et musikkprogram som fungerer utmerket til enkle opptak og grunnleggende redigering av musikk. I tillegg har programmet flere funksjoner som gjør at det blant annet kan forbedre lydopptak ved å fjerne summing og annet bakgrunnsstøy, øke og senke tempoet. Lyden vises skjematisk, noe som gjør det enkelt og fort å se hvor lange pausene er. Her ser vi eksempel på en pause som varer i 1,1 sekunder, ingen lydbølger treffer mikrofonen og vi ser en rett strek der pausen er.

Pause på 1,1 sekunder

Med et lydprogrammet jeg kjente godt, og dets nyttige funksjoner, gikk transkripsjonsarbeidet uten praktiske problemer. Teoretisk var det derimot noen utfordringer som jeg skal diskutere nå.

3.4 Transkripsjon

Til grunn for mine analyser av humor og latter i møtevirksomhet ligger transkripsjonen av møtene jeg har tatt opp. Transkripsjonen er et så virkelig "manus" som mulig av lydopptakene. Lydopptakene er i seg selv en reduksjon av det faktiske møtet. Alle bildene forsvinner i et lydopptak, igjen er kun lydene fra møtet. Når jeg så gjør lyden om til tekst forsvinner enda mer informasjon igjen fordi en transkripsjon også er en reduksjon av det opprinnelige materialet (Feilberg, 1991: 25). Det kroppslige som stemmekvalitet og latter blir redusert til bokstaver på et papir. På grunn av reduksjonen fra det virkelige er det derfor helt nødvendig at transkripsjonen ligger så tett opp til lydopptaket som mulig. Men jo tettere opp til virkeligheten en transkripsjon ligger, dess vanskeligere blir det å lese transkripsjonen fordi den da er nødt til å inneholde svært mye informasjon. Jeg har derfor måttet foreta vurderinger om hva som skal bli med i transkripsjonen.

Alle disse vurderingene mine av hva jeg skulle ta med i transkripsjonen er i stor grad et resultat av en selektiv prosess som reflekterer hva som er mine teoretiske mål og definisjoner for oppgaven (Ochs, 1979:44; Psathas & Anderson, 1990:75). Konsekvensen er at det i mine transkripsjoner er fokus på blant annet latter, intonasjon og stemmekvalitet. Disse dimensjonene er viktige for humor og latterens funksjoner i møtevirksomhet (Holmes, 2000). Selv om dette er viktige sider ved opptakene, har jeg ikke skrevet for mye om dette direkte i transkripsjonene. Grunnen er som nevnt at lesbarheten blir dårligere.

3.4.1 Transkripsjonsnøkkel

Til tross for at jeg har vært opptatt av at lesbarheten i transkripsjonen skal være god, har jeg vært nødt til å være såpass nøyaktig at en transkripsjonsnøkkel må være med. Jeg har basert transkripsjonen på Du Bois' transkripsjonsnøkkel (Du Bois, Schuetze-Coburn, Cumming, & Paulino, 1993). Det er den transkripsjonsnøkkelen jeg har brukt mest under studiet mitt, og jeg er derfor mest fortrolig med den. I tillegg er den relativt intuitiv for min del fordi den bygger blant annet på musikkteori. Snakker noen stille eller svakt setter Du Bois en vinkel og en P for *piano*. Snakker noen sterkt, F for *fortissimo*. Det samme gjelder for *allegro* og *lento* som begge er ord for tempo, henholdsvis raskt og langsomt.

Tegn	Betydning
..	Kort pause (under 0,5 sekunder)
...	Mellomlang pause (0,5 - 1,0 sekund)
(1,3)	Pause på 1,3 sekunder
=	Forlenging av lyd
'ord	Trykksterkt ord (eller stavelse)
[ord]	Samtidig snakk
[ord]	
-	Avbrutt ord
--	Avbrutt intonasjonsenhet
(H)	Innpust
(Hx)	Utpust
<H ja H>	"ja" på innpust
@	Latter (hvert tegn symboliserer en stavelse latter)
<@ ord @>	Latterkvalitet på ordet som blir sagt (leende)
<F ord F>	Forte, sterk/høy snakking
<P ord P>	Piano, lav stemmestyrke
<A ord A>	Hurtig snakk, allegro
<PA ord PA>	Lav stemmestyrke, hurtig snakk
(0)	Turskifte uten pause
<<ord>>	Anonymisert ord/navn etc
<X ord X>	Usikker transkripsjon

Som det fremkommer av transkripsjonsnøkkelen er latter vist som en alfakrøll. Jeg har vurdert å bruke Jeffersons måte å skrive latter på, nemlig å skrive ut latteren som for eksempel hehhehø, men har altså gått for @. Dette får noen implikasjoner som jeg tar for meg i neste avsnitt.

3.4.2 Latter i transkripsjonen

En svakhet med transkripsjonsnøkkelen jeg bruker er at latter blir vist som en alfakrøll (@) der hver @ representerer én latterstavelse. Altså blir ha-ha-ha til @@@. Dette gjør at @ ikke forteller *hva slags* latter det er. Resultatet blir at vi i en transkripsjon ikke kan se forskjell på om det er en vennlig eller utspekulert latter, noe som er vesentlig i analysen om hva slags humor eller samtaleklime som eventuelt oppstår. For ikke å gjøre det enda mer komplisert å

Kapittel 3

lese transkripsjonen lar jeg likevel være å kategorisere all ulik latter og sette egne symboler for hver latterkategori. En transkripsjon som er for detaljert med mange ulike tegn blir som sagt vanskelig å lese og forstå (Ochs, 1979:44). Om latteren er svak (svak stemmestyrke) eller sterk markerer jeg det ved hjelp av transkripsjonssystemet slik at en svak/forsiktig/lav latter vil skrives <P@@P> i transkripsjonen, der P står for piano.

Jeg tror dessuten det kan være dumt å kategorisere latter siden det er stor sjanse for overlapping mellom de ulike latterkategoriene, og ikke minst er det stor fare for feiltolkning av latter. Det henger sammen med at alle ler litt forskjellig. Noen ler uten bruk av stemmebåndet, men desto mer med selve kroppen, noen ler på innpust, andre på utpust, og noen gjør begge deler (Glenn, 2003).

3.4.3. Min egen rolle i materialet

Ved et par anledninger er jeg selv med i materialet. Jeg blir nevnt i noen sammenhenger og henvendt til, og da følte det naturlig å delta i møtene. Siden ingen andre enn jeg visste at det var latter og humor jeg undersøkte, tror jeg ikke min latter er med på å påvirke materialet i større grad enn deltakernes latter og humorbruk.

3.5 Anonymisering

Å anonymisere deltakerne i har vært helt sentralt, og er et premiss for mye av samtaleforskningen. Anonymiseringen skjer under transkriberingen på en måte som gjøre at det ikke skal være mulig å vite hvem deltakerne er, og eventuelt hvem (alt fra mennesker til bedrifter) som bli omtalt møtene. Egennavn kan anonymiseres ved å skrive A eller B for personene, men jeg har valgt å bytte til et helt annet navn slik at det skal være enklere å følge med på hvem som er hvem. Det fører til at hvis enkelte navn blir nevnt i samtalen, har jeg også forandret på dem. Unntaket er meg selv. Jeg er med i transkripsjonen et par steder, og referer da altså til mitt faktiske navn, siden det ikke ville krevd avansert deduktivt arbeid for å finne ut hvem det var.

Studentene skal som nevnt gjennomføre en markedsundersøkelse for en kunde av Bedriften. Jeg vil i oppgaven skrive Kunden med stor K for å presisere hvilken kunde det er snakk om. Alle merkenavnene til Kunden har jeg anonymisert ved å skrive "merkenavn" istedet for å lage et fiktivt navn. Ved en anledning blir et navnet på en bedrift gjort humoristisk, og selv om jeg gjerne skulle hatt det eksempelet med i oppgaven viste det seg tilnærmet umulig å få frem poenget uten å avsløre navnet på bedriften det gjaldt. Dermed valgte jeg å ikke ta med eksempelet til fordel for anonymiseringen.

På samme måte har jeg også anonymisert partier hvor deltakerne snakker om sine utdanninger. Jeg har vurdert det slik at akkurat hva slags utdanning eller fag deltakerne har tatt ikke spiller en vesentlig rolle i sekvensene hvor dette diskuteres, dermed skriver jeg "studie1", "fag2" og så videre der dette gjelder.

Jeg har valgt å transkribere tett opp til dialektene deltakerne har. Dette mener jeg er viktig i denne oppgaven siden hvordan vi snakker er en viktig del av humor og latter i samtaler. Hadde jeg skrevet alt om til bokmål, ville humoristiske poeng blitt vanskeligere å få øye på, og kanskje til og med gått tapt.

3.6 Metode og fremgangsmåte

Jeg vil nå gi en kort redegjørelse for hvordan jeg gikk frem for å analysere materialet, og hva slags analyseverktøy som ligger til grunn. Aller først tar jeg for meg en velprøvd og velbrukt metode for å studere interaksjon, nemlig Conversation Analysis.

3.6.1 Kort om Conversation Analysis

Conversation Analysis (heretter CA) er en metode for å studere interaksjon utviklet av Sacks, Schegloff og Jefferson på 1960-tallet som en reaksjon på ulike mangler innen sosiologien (Asmuß & Svennevig, 2009: 6; Heritage, 1989: 36-37). CA springer ut fra etnometodologien som handler om hva slags metoder mennesker bruker for "å danne seg en oppfatning av at

Kapittel 3

verden er preget av orden og forutsigbarhet" (Møthe, 2009: 53). Harold Garfinkel anses som etnometodologiens grunnlegger og ga ut boken "Studies in Ethnomethodology" (1967)¹⁰.

Et etnometodologisk perspektiv ser virkeligheten som noe som stadig (gjen)skapes gjennom sosial interaksjon, der muntlig kommunikasjon spiller en helt sentral rolle (Norrby, 2004: 33). Gjennom å se på hverdagslige gjøremål, strukturerte handlinger og andre praktiske oppgaver som mennesker gjør, kan vi si noe om hvordan mennesker skaper en sosial sammenheng (Scheuer, 2005: 13). Hverdagslige samtaler er en viktig del av dette, og her kommer CA inn.

CAs hovedfokus er å undersøke turveksling og samtalens sekvensielle organisering (Drew & Heritage, 1992: 17). Det er med andre ord de underliggende sammenhengende i snakket som er interessant, eller som Drew og Heritage skriver: "CA begins from a consideration of the *interactional accomplishment of particular social activities*" (Drew & Heritage, 1992: 17, original utheving).

I klassisk CA er det altså interaksjonen, det indre i samtalen som studeres, og ikke hva samtalen gjør med verden. Vi kan dermed se det etnometodologiske perspektivet skinne igjennom i en CA-analyse fordi den nettopp begrenser seg til det som er tilgjengelig i selve interaksjonen, uten å trekke inn kulturelle eller sosiale ytre faktorer, og forskeren har heller ingen hypoteser i forveien (Norrby, 2004: 33).

CA hviler på fire grunnleggende antakelser (Heritage, 1989: 22, min oversettelse).

- All interaksjon er sekvensielt organisert
- Alle bidrag til interaksjonen, for eksempel en ytring i en samtale, er både formet av konteksten og kontekstfornyende
- Alle detaljer i interaksjonen er potensielt verdifulle og ingenting kan avfeies som irrelevant, tilfeldig eller feilaktig
- Detaljerte undersøkelser av sosial interaksjon skjer best gjennom å studere naturlige og genuine samtaler

¹⁰ En bok som av mange fremsto som like forvirrende som avklarende (Møthe, 2009: 52).

Med utgangspunkt i disse fire grunnleggende antakelsene har CA bidratt med nyttige verktøy til å studere samtaler. Blant annet er turvekslingsystemet og sekvensiell strukturering av interaksjon viktig i samtaleanalyser. Særlig er det første punktet viktig, og henger sammen med det Scheuer (2005: 25) kaller for et av CAs adelsmerker, nemlig at analysen skal begynne forfra og følge samtalen etter hvert som den rulles ut. På den måten får vi tilgang på noe som samtaledeltakerne helt sikkert forholder seg til. En svært detaljert transkripsjon må også ligge til grunn, og materialet må være autentiske samtaler.

De fire antakelsene over har ligget til grunn for den metoden jeg har brukt for å analysere materialet jeg har samlet inn. Vel sier antakelse to i listen over at alle bidrag er formet av konteksten samt kontekstfornyende (context-shaped og context-renewing) (Heritage, 1989: 22), men noe av kritikken av CA går på at kontekstbegrepet er for snevert siden konteksten i CA begrenser seg til selve samtalen (Norrby, 2004: 46). Skjønt, utgangspunktet til CA på 60-tallet var å studere selve interaksjonen, dermed var ikke den omkringliggende konteksten av interesse. Jeg har derfor trukket inn en større del av konteksten, nemlig hvem deltakerne er, hvor møtene foregår, samt litt av den kulturelle innrammingen. Dette er en praksis som forøvrig er vanlig blant samtaleforskere (Norrby, 2004: 46).

Jeg gjør altså ikke en ren CA-analyse blant annet fordi jeg trekker inn en større del av konteksten. I tillegg har jeg valgt å fokusere på hvordan deltakerne innrammer møtene, og hvordan deltakermønsteret har utspilt seg.

3.6.2 Innrammingsanalyse

I teorikapittelet skrev jeg om hvordan innrammingen er med på å bestemme hvordan vi forstår det som pågår i samtalene, og gir oss forventninger om hva som kan komme til å skje (Linell, 2012: 171). I tillegg er innrammingen situasjonsdefinisjonen (Linell, 2009c: 203; Marková, et al., 2007: 72) som gjør det mulig å forstå hva slags kommunikativ virksomhetstype vi har å gjøre med (Linell & Thunqvist, 2003: 412). Det har derfor vært helt sentralt å fokusere på hvordan deltakerne innrammer møtene. En analyse av innrammingen vil gi nyttig informasjon om hvordan det som blir sagt kan tolkes av deltakerne, noe som er med på å gjøre det mulig å si noe om humor- og latterbruken i møtene.

Kapittel 3

Det er mulig å se på innramming i to nivåer i samtaler. Thommasen (2005: 35) gjør dette ved å analysere på et globalt nivå som en ramme for hele samhandlingen ved å definere situasjonen/møtet/virksomheten, og på et lokalt nivå ved å se på innrammingsmarkører i interaksjonen. Thomassen legger til at det lokale nivået også har en strategisk global funksjon.

I denne oppgaven nøyer jeg meg med en detaljert beskrivelse av rammene rundt møtene (det globale nivået) slik jeg har gjort tidligere i dette kapitlet, og gir også noe mer beskrivelse i analysekapitlet før hvert møte. I analysekapitlet går jeg dypere inn i hvordan deltakerne faktisk rammer inn møtene interaksjonelt, altså på det lokale nivået, både i begynnelsen av møtene og underveis.

Rent praktisk vil det si at jeg legger vekt på hvordan deltakerne kommer i gang med møtene, hva slags samtale de har, samt at jeg løpende i analysene observerer om det skjer endringer i innrammingen. Innrammingen er som jeg poengterte i teorikapitlet ikke fastlåst, men dynamisk og et resultat av hva deltakerne sier og gjør. Det bringer oss til en annen viktig side av møtene jeg har sett på, nemlig deltakermønsteret.

3.6.3 Analyse av deltakermønster

Ved å se på deltakermønsteret kan jeg si noe om hvordan deltakerne forholder seg til hverandre, hva de snakker om, hvem som snakker, og hvem deltakerne er for hverandre, altså hvordan de posisjonerer seg selv og hverandre i samtalen. Dermed er det mulig å se endringer i forholdet mellom deltakerne før og etter humor- og lattersekvenser. Det er også viktig å vite noe om rollen til deltakerne for å kunne forstå mer av hvem som bruker humor og i hvilke situasjoner humor brukes i.

En analyse av deltakermønster avdekker hvordan deltakerne orienterer seg mot sin rolle, situasjonen og dens krav (Norrby, 2004: 36). Som nevnt i teorien om institusjonell kommunikasjon har deltakerne ofte en definert rolle. I møtevirkosomhet kan rollene være definert på forhånd, en er ordstyrer, en er sekretær og så videre. Uavhengig av hva som er avgjort på forhånd, er det i selve samtalen at rollene defineres. Hvis sekretæren bestemmer hvem som skal snakke, og ordstyreren noterer hva alle sier, så er rollene deltakerne har i samtalen ikke de samme som var planlagt. Det er med andre ord deltakerne selv som konstituerer rollene sine i møtene gjennom hva de sier og gjør. Dette kan endre seg underveis

i samtalen. Det er derfor viktig å analysere rollene til deltakerne for å se om humor- og latterbruk er med på å endre deltakermønsteret.

Scheuer (1998) legger vekt på det som handler om krav om tale. Det er særlig relevant i møte 1 hvor studentenes deltakelse bli kommentert flere ganger av Sigrid og Gard fordi studentene ikke sier så mye. Derfor har jeg valgt å analysere deltakermønsteret underveis i analysene av møte 1. En annen viktig grunn for at jeg analyserer deltakermønsteret underveis er fordi sekvensene der studentenes deltakelse blir kommentert henger sammen med flere humor- og lattersekvenser. Dermed ville det blitt uoversiktlig å presentere samme sekvenser flere ganger med ulike fokus.

Derimot har jeg gitt plass til en egen analyse av deltakermønsteret i møte 2. Grunnen er at møte 2 er det møtet som i størst grad innrammes av deltakerne som "institusjonell kommunikasjon" helt i begynnelsen av møtet. Denne innrammingen står sterkt gjennom hele møtet til tross for noen sekvenser hvor det skjer endringer i samtalsens key.

Analysene av innrammingen og deltakermønsteret har jeg altså med for å tydeligere kunne se hva slags funksjoner humor og latter har i møtene. Jeg har vektlagt analysene ulikt for hvert møte fordi materialet har krevd ulike tilnæringsmåter ettersom samtalene har utartet seg forskjellig. Hvis jeg ikke hadde tatt med disse sidene av møtene, ville jeg ikke ha vært i stand til å se viktige endringer som humor og latter kan føre til.

I tråd med en av antakelsene i CA, nemlig punktet om samtalsens sekvensielle struktur, analyserer jeg kronologisk. Dette er i tillegg hensiktsmessig fordi enkelte humor- og lattersekvenser henger sammen med noe som har skjedd tidligere i samtalen. Det er da ryddig og enkelt for deg som leser å navigere i materialet, og analysene vil forhåpentligvis bli enklere å forstå.

3.6.4 Å velge ut humor- og lattersekvenser

En viktig del av arbeidet med å svare på problemstillingen, og den store utfordringen med oppgaven generelt, handler om å identifisere humor- og lattersekvensene i materialet. Å finne lattersekvensene er enkelt, men å velge ut humorsekvenser skulle vise seg å være vanskeligere enn antatt. Utfordringen ligger i å lage et sett av kategorier for hva en humorsekvens er, for deretter å identifisere hva som er humorsekvenser i materialet. Som nevnt innledningsvis er det nesten umulig å definere hva humor er.

Det fins ulike måter å velge ut humorsekvenser på, og hvordan det gjøres kommer blant annet an på hva slags materiale som studeres. Günther (2003) undersøker humor, vitser og latter i et enormt korpus (British National Corpus) på 4,2 millioner ord (Günther, 2003: 4), og det sier seg selv at det krever noen effektive måter å identifisere humor og latter i et så stort materiale. For å finne relevante humor- og lattersekvenser søker Günther etter vanlige måter å begynne en vits på gjennom søkeordene 'Have you heard the one about ...', 'I gotta joke', 'That was a good joke', etc., (Günther, 2003: 41). Günther drøfter videre at det er umulig å skille vitsen ut fra konteksten. Dermed er ikke vitser som er bakt inn i samtalen tatt med i undersøkelsen. Med andre ord er denne måten å lete etter humor og latter på ikke særlig givende hvis humor i interaksjon er under lupen, slik det er i denne oppgaven.

I mindre materialer og i undersøkelser hvor humor i interaksjon er fokus, er det derfor mer hensiktsmessig å studere hele samtalen. Det er viktig fordi det er i selve snakket humoren finner sted, og fordi det er nødvendig å studere humor i sin kontekst for å forstå humorbruken (f.eks. Norrick, 2009; Schnurr & Holmes, 2009: 103). For å kunne velge ut humorsekvenser må likevel en definisjon av humor være på plass. Jeg har basert mine utvalgsriterier på Holmes (2000), Kotthoff (2000) og Mullany (2004).

Kotthoff skriver at latter er kontekstualiseringssignal for humor fremfor noe annet (Kotthoff, 2000: 64). Det gjør at en effektiv måte å lete seg frem til humorsekvenser er å se etter latter. Likevel er ikke dette en fullgod metode. Grunnen er at latter langt fra alltid er et tegn på humor (f.eks. Glenn, 2003; Rustad, 2005; Zayts & Schnurr, 2011). Det fins mange grunner for at vi ler, ikke bare fordi noe er morsomt. Dessuten fins det flere signaler om at noe er humor enn at noen ler. Det er i denne sammenhengen Holmes (2000: 63) trekker frem at blant annet

stemmen til den som snakker, samt lytternes respons til det som blir sagt er viktige signaler som deltakerne bruker for å vise at de synes noe er humoristisk. I tillegg er det flere lingvistiske og kontekstuelle indikatorer som også er viktige, ifølge Holmes (2000: 163). Videre definerer hun humoristiske ytringer som de som er "intended by the speaker(s) to be amusing and perceived to be amusing by at least some participants". Altså utelukker hun mislykket humor, samt ufrivillig humor. Likevel mener Holmes definisjonen er adekvat for en kvalitativ analyse av humorens funksjoner på den arbeidsplassen hun studerer (2000: 164).

Mullany har i stor grad utarbeidet sin definisjon ut fra Holmes' og Kotthoffs syn på latter og humor. Jeg har basert meg på denne definisjonen der Mullany definerer humor som:

[...] instances where participant(s) signal amusement to one another, based on the analyst's assessment of paralinguistic, prosodic and discoursal clues. These instances can be classified as either successful or unsuccessful according to addressees' reactions. Humour can be a result of either intentional or unintentional humorous behaviour from participants (Mullany, 2004: 21).

Mullany inkluderer dermed ufrivillig, samt mislykket humor. Den som analyserer ilegges fortsatt mye makt når det kommer til selve utvelgelsen siden store deler av vurderingen om noe faktisk er humor må gjøres av den som analyserer. Med det kommer vi bort i den store utfordringen med humor, hva som vurderes som humoristisk varierer fra person til person.

Fordi min rolle som undersøker i denne oppgaven krever gode observasjoner, har jeg vært nøye med å lytte til opptaket samtidig som jeg analyserer transkripsjonen, i tillegg til å bruke observasjonsnotatene mine flittig.

3.6.5 Svakheter

En svakhet ved forskning på humor er at det i stor grad er forskeren selv som velger ut sekvensene som skal analyseres. Det betyr at et svært viktig og stort arbeid nettopp handler om å identifisere humorsekvenser i materialet. Det er som jeg har prøvd å vise, en utfordring.

Det er også forskjell på vitser og interaksjonell humor. Dynel (2009) setter et skille mellom vitser (canned jokes) og interaksjonell humor, altså humor som oppstår og foregår i samtaler.

Kapittel 3

Skillet forklarer hun ved at vitser i stor grad er laget på forhånd, og kan puttes inn i samtaler, mens interaksjonell humor oppstår spontant for å underholde, eller være til forlystelse for deltakerne. Dette støtter Coates (2007) som i tillegg skriver at det å fortelle en vits er en spesifikk språkhandling som dessuten er nokså sjelden i samtaler. Det er humoren som vi finner i selve samtalen som jeg er på jakt etter, men det er den det er vanskelig å finne, og å beskrive. Blant annet fordi det fins mange ulike måter å bruke humor på i samtaler.

Et humoristisk virkemiddel kan være å unngå å signalisere at "dette skal være morsomt". På den måten underdrives det humoristiske og utfallet kan bli at poenget blir enda morsommere. Slike finurlige humoristiske virkemidler kan være en utfordring å observere i et materiale. Hvis ingen av deltakerne viser at de behandler det som humoristisk, er det fort gjort at tilfellet ikke blir tatt med som en humorsekvens. Jeg mener likevel å ha funnet et slikt tilfelle (4.1.15).

Siden jeg nå har slått fast at humorsekvensene jeg har tatt med er blitt valgt ut på bakgrunn av hvordan deltakerne i samtalen behandler situasjonen, vil en følge av det bety at det ikke er sikkert du synes sekvensene er morsomme. Grunnen er rett og slett at det ikke handler om hva jeg eller du synes er morsomt, men hva som blir behandlet som humoristisk av deltakerne.

3.6.6 Samtalefaser

Et annet viktig arbeid jeg har gjort som ikke kommer til syne i oppgaven, er å dele møtesamtalene inn i ulike faser. Det er en måte å beskrive den globale samtalestrukturen på (Norrby, 2004:157), og ved å gjøre dette blir det enklere å se hvordan møtet utvikler seg. Å dele samtalen opp i ulike faser har gjort det enklere å analysere både hvordan og når ulike (ny)innramminger skjer, og hvordan deltakermønsteret har artet seg. I observasjonsnotatene noterte jeg temaene for samtalen, og hva som foregikk. Dermed hadde jeg en oversikt over hva slags faser møtene var når jeg transkriberte, noe som gjorde det hele analyseprosessen enklere for meg selv.

4 Analyse: latter, rammer og relasjoner i møtevirksomhet

«Jeg vil gjerne,» gjentok jeg. «At vi går videre med at du forteller litt om livet ditt utenom jobben også.»

«Finnes det?»

Latteren hans lå en halvannen tone høyere enn den burde. Når man avleverer en såkalt tørr spøk i et jobbintervju, er det dessuten ubeldig å både le av den selv og stirre på mottageren for å se om den går hjem.

«Jeg håper da det,» sa jeg, og latteren hans gikk over i kremting.

Jo Nesbø, Hodejegerne (2009)

En kort oppsummering fra materiale- og metodekapitlet

Materialet består av lydopptak fra tre møter mellom tre studenter og en bedrift. De tre studentene; Anne, Trine og Eva, skal som en del av faget "Humanister i praksis" jobbe tre uker i en bedrift, og de tre opptakene jeg har gjort er følgende:

1. et introduksjonsmøte mellom studentene og Bedriften (Anne, Eva, Trine (studentene), Sigrid og Gard)
2. et oppstartmøtet når praksisperioden begynner (studentene og Gard)
3. et oppsummeringsmøte når de er ferdige med praksisen (studentene, Sigrid, Gard og to til fra Bedriften)

De tre møtene skiller seg fra hverandre ved at de har ulike mål, noe som kommer frem i samtalene. Utdypende beskrivelser av møtene finner du i materiale- og metodekapittelet.

Det er ikke mulig å vite hva deltakerne tenker, mener og hva som er intensjonen deres, det er heller ikke det jeg ser etter. Spørsmålet er hva slags funksjoner humor og latter har i møtene.

Jeg presenterer mine tolkninger av samtalene ut fra metode- og analyseredskapene jeg har tilgjengelig fra fagfeltet mitt. Samtalen rulles ut etter hvert, og det er derfor helt naturlig at analysen følger samtalens gang.

4.1 "Møte 1" - introduksjonsmøtet

Her kommer analysen av det første møtet mellom studentene (Anne, Eva og Trine) og Bedriften (Sigrid og Gard).

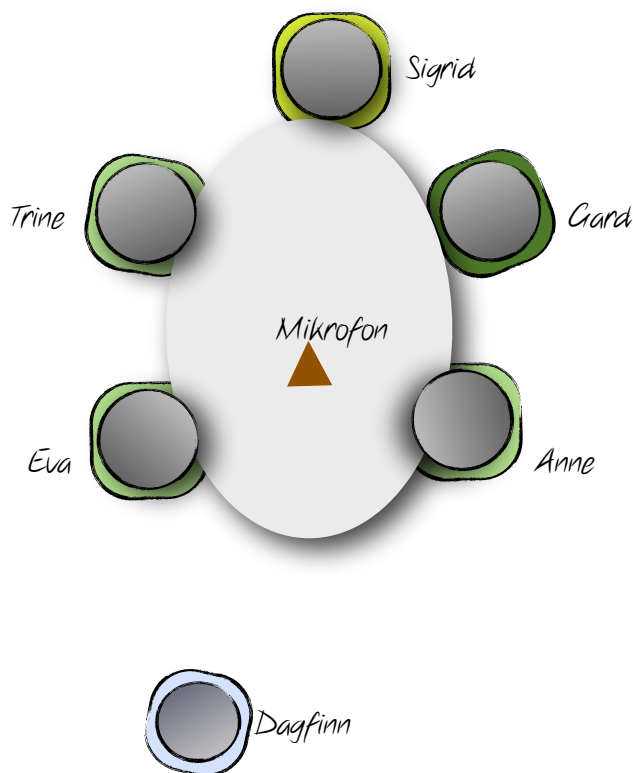
Møtet foregår i Bedriftens lokaler i november 2010. Studentene og Bedriften har ikke møtt hverandre før, men har hatt kontakt på mail. De tre studentene er heller ikke særlig kjent med hverandre.

Studentene har meldt seg opp i et fag på utdanningsinstitusjonen de studerer ved, og ble etter et intervju med fagansvarlig plassert i en gruppe. Studentene kunne ikke velge hvilken bedrift de skulle jobbe i, men kunne komme med ønsker under intervjuet. De tre studentene har kun møttes en gang før de nå møter Bedriften. Etter den første samtalen studentene hadde sammen, sendte de epost til Gard i Bedriften hvor de planla dette første møtet vi skal være med på nå.

Jeg møtte studentene på en kafé en time før møtet med bedriften. På kafeen skrev studentene under samtykkeerklæringen min¹¹, og vi snakket om hvordan praksisukene kom til å bli. Etter en kaffe gikk vi sammen til Bedriften. Sigrid (som jobber i Bedriften) tar i mot studentene i Bedriftens lokaler, og studentene presenterer seg. Det viser seg at Gard ikke er i lokalet, og møtet begynner uten han.

Bildet på neste side viser hvordan deltakerne sitter.

¹¹ Samtykkeerklæringen gir meg rett til å ta opp møtet på bånd, samt at jeg skal anonymisere deltakerne. Se vedlegg 2.

4.1.1 "Kan vi begynn å snakk?"

I dette første utdraget holder jeg på å sette opp deler av opptaksutstyret. Siden deltakerne er innforstått med at jeg skal ta opp og undersøke samtalen (de vet selvsagt ikke hva jeg skal undersøke), venter de på at de kan begynne å snakke. Grunnen til at det fins opptak og transkripsjon av denne samtalen til tross for at jeg ikke har fått på plass alt opptaksutstyret er at jeg brukte to opptaksenheter: en mikrofon koblet til datamaskinen (den jeg holder på å koble opp), og diktafonfunksjonen på en mobiltelefon.

Innlednings- og avslutningsfaser har noen trekk som er vanlige for de fleste møter. Uformell prat og småsnakk er vanlig i begynnelsen, og innledningen pleier å markere at møtet har et formål. Graden av småprat kommer an på hvor formelt møtet er, jo mer formelt, dess mindre småprat. (Ten Have og Linell i [Thomassen, 2005: 66]).

For å få bedre forståelse for utdraget viser jeg forløpet til den første lattersekvensen. Jeg har akkurat slått på diktafonen, og lurer på hvor jeg skal legge mikrofonen som jeg har koblet til datamaskinen.

Kapittel 4

Småsnakk før møtet begynner. Opptak 1, tid 00:00:20 - 00:00:30

VIII. Sigrid: men kanskje bare legg han midt på bordet a?
IX. Dagfinn: (0) jo
X. Sigrid: det ligg jo masse [ting og] alt mulig rart der så..
XI. Dagfinn: [vi prøver]
XII. Sigrid: det gjør i hvert fall ikke 'mæ nokka
XIII. (2,0)

Samtalen fortsetter under.

Eksempel 1. Opptak 1, tid 00:00:30 - 00:00:59

1. Sigrid: (Hx) jah...
2. ska vi kan vi begynn å 'snakk?...
3. Dagfinn: 'ja.. ja[jaja] det går fint
4. Anne: [@@]
5. Sigrid: [@@@@@@@]
6. Dagfinn: 'det e 'helt i orden
7. (0,7)
8. Dagfinn: <P ja P> [@]
9. Sigrid: [@@@@]
10. Trine: <P du e snodig P> [2 @@@@@@@@ 2]
11. Sigrid: [2 @@@@@@@@ 2]
12. Eva: [2 @@@ 2]
13. Sigrid: ja..
14. [3 ja kan ikkje dokker fortæl litt om dokker da? 3]
15. Eva: [3 @@@@ 3]
16. Trine: [3 @@@ 3]
17. Sigrid: for da kanskje begynne med
18. så kan e fortell litt om <Bedriften>
19. etterpå for eksempel eller.. omvendt
20. Trine: 'm'm
21. Eva: (0)'em'm
22. Sigrid: (0)ja
23. (1,3)
24. Sigrid: ka ser dokker for dokker ka.. 'vil dokker ha ut av...
25. prosjektet 'på en måte?

Som vi så i forløpet over har Sigrid og jeg løst "problemet" med plassering av mikrofonen. Utpustet og jah'et til Sigrid i linje 1 ser jeg som et kontekstualiseringssignal om at Sigrid nå er klar til å begynne møtet. Linje 2 bygger oppunder dette når hun spør meg eksplisitt kan vi begynn å snakk? Jeg svarer at ja.. jajaja det går fint. At jeg er den som Sigrid orienterer seg mot og godkjenner at de kan begynne å snakke er et tegn på at innrammingen ikke er etablert ennå. Samtidig som Sigrid forhører seg om at jeg er ferdig med det tekniske slik at de kan begynne å snakke, er det også en måte å si ifra til studentene at møtet begynner snart.

I linje 13 sier Sigrid ja etterfulgt av en kort pause omtrent som hun gjorde i linje 1, før hun fortsetter: ja kanskje dokker fortæl litt om dokker da? Trine og Eva ler

samtidig som Sigrid sier dette, sannsynligvis som en forlengelse av deres felles latter i henholdsvis linje 10 og 12, dette kommer vi tilbake til.

Sigrid foreslår hva de skal snakke om (i linje 14), og hvordan de skal gjøre det: først snakker studentene om seg selv, så snakker Sigrid om Bedriften, eller omvendt. At Sigrid legger det frem som et forslag og ikke som en konkret plan sier noe om hvem Sigrid tenker de skal være for hverandre. Sigrid gir studentene mulighet til å bestemme tema kanskje dokker fortæl litt om dokker da? og rekkefølgen så kan e fortell litt om Bedriften etterpå for eksempel eller.. Omvendt. Dermed forholder Sigrid seg til studentene som likeverdige deltakere som skal bidra på en symmetrisk måte ved at de sammen skal finne ut av hva de skal snakke om og på hvilken måte de skal snakke om det på.

Etter Sigrids forslag gir Eva og Trine korte tilbakekoblingssignaler i form av 'm'm og 'em'm (linje 20 og 21), før det oppstår en pause på 1,3 sekunder (linje 23). Pausen oppstår fordi ingen av studentene tar ordet. Det kan diskuteres hvorvidt 'm'm og 'em'm er en godkjennelse av planen, eller kun tilbakekoblingssignaler, men studentene følger i hvert fall ikke opp. Ut fra planen skulle studentene begynne å snakke om seg selv, men ettersom ingen av studentene gjør det, kommer Sigrid med et nytt sterkt initiativ i form av spørsmålet ka vil dokker ha ut av prosjektet på en måte? Slik ender det med at Sigrid bestemmer hva studentene skal snakke om, uten at studentene deltar i lik grad.

Vi ser at Sigrid legger frem forslag om hvordan de skal gjennomføre samtalen og orienterer seg mot studentene som likeverdige deltakere. Studentene er sparsomme med å gi et godt svar. Det kan se ut til at studentene forventer at Sigrid skal avgjøre hvordan de skal gjennomføre samtalen. Dermed kan det virke som om Sigrid og studentene er uenige i hvordan deltakermønsteret skal være, hvem de skal være for hverandre og hvordan skal de organisere samtalen. Det kan hende studentene har med seg noen forventninger om hva slags møte dette er, og at studentene tenker at det er Bedriften som skal løse studentene gjennom møtet. Det er vanlig i institusjonelle samtaler at den profesjonelle står for mye av fremdriften av møtet.

Kapittel 4

La oss nå fokusere på latteren. Latteren til Anne og Sigrid i linje 4 og 5 kan komme av at det tilsynelatende er jeg som bestemmer når møtet kan begynne. Det bryter med det vi vanligvis forbinder med et møte, nemlig at det er møtelederen eller -deltakerne som starter møtet. Som Thomassen (2005: 66) nevner, er det ofte småsnakk i begynnelsen av et møte, og vi kan karakterisere plasseringen av mikrofonen, samt Trine sin ytring i linje 10 *du e snodig som småsnakk*. Sigrid signaliserer at møtet skal begynne i linje 2 med spørsmålet *kan vi begynn å snakk?* Selv om initiativet blir gjort humoristisk gjennom felles latter (Anne og Sigrid linje 4-5), er initiativet med på å innramme snakket: nå er det på tide å starte møtet.

Det er mye felles latter, Trine, Sigrid og Eva ler sammen i linje 10 - 13, og Eva og Trine fortsetter felles latter (linje 15 - 16). Det er Trine sin kommentar *du en snodig* i linje 10 som gjøres latterverdig, og mens Trine og Eva ler foreslår Sigrid hva de skal snakke om. Dermed kan Sigrid starte møtet i en trivelig stemning. I dette utdraget ser vi at latteren gjør det enklere å endre footing i møtet. Møtet skal begynne og deltakerne må innta noen plasser, en endring fra småsnakket i begynnelsen. I tråd med Linell og ten Have som Thomassen (2005: 66) refererer til, ser vi hvordan latteren er med i småsnakket og innledingen av møtet.

Latteren i linjene før er med på å gjøre det enklere å innramme møtet. Jeg monterte mikrofoner og snakket om opptaket, og studentene og Sigrid ventet på å få begynne møtet. Det er jo tross alt derfor studentene er på møtet med Sigrid, for å snakke om hva studentene skal jobbe med i Bedriften. Å innramme samtalen på en måte som gjør situasjonen til et møte, krever en markør. Spørsmålet til Sigrid i linje 2 (*ska vi kan vi begynn å snakk?*) er en innrammingsmarkør om at møtet skal begynne, og sammen med lattersekvensene fører Sigrid sitt initiativ til en myk, humoristisk og tildels ufarlig start på møtet.

Initiativet til Sigrid i linje 24 - 25 *ser dokker for dokker ka.. vil dokker ha ut av.. prosjektet på en måte?* fører til at Anne forteller hva studentene snakket om på kafeen de var på før dette møtet, samt hva slags utdanning studentene har. Anne sier blant annet dette:

Opptak 1. Uhåndgripelig studiebakgrunn, tid 00:01:01 - 00:01:45

26. Anne: nei asså vi snakka litt i stad på=
 27. vi va på kafé i stad
 28. Sigrid: 'mm
 29. Anne: og da.. 'snakka vi litt om at vi=
 30. syns det kan bli spennende å=
 31. 'se hva.. hva vi 'kan da?
 32. om det kan brukes til noe...
 33. fordi= fordi vi har en litt sånn..
 34. uhåndgripelig eh= 'studiebakgrunn kanskje?
 35. Sigrid: 'mm
 36. Anne: eh e har en bachelorgrad i <<studie>>
 37. eh også har Trine i <<studie2>> og Eva i <<studie3>>
 38. (1,8)
 39. Anne: ehm..
 40. Trine: <P @@ P>
 41. Anne: så vi har lyst å finne ut av hva vi kan da?
 42. Sigrid: ja?
 43. Anne: ehm
 44. (1,3)
 45. Anne: og eh 'nøyaktig hvordan det= skal gjøres
 46. det det vet-- 'det har vi litt lyst til å
 47. finne ut av da.. Sammen med dere
 48. Sigrid: 'm'm

Anne forteller hva de tre studentene har bachelor i, og at de vil finne ut hva de kan gjøre sammen med Bedriften. Svaret til Anne er relevant for temaene som Sigrid skisserte i forrige sekvens. Det viser at Anne har en forståelse for innrammingen, og når hun sier dette er hun i tillegg med på å påvirke en del av innrammingen, nemlig temaet for samtalen. Som vi kan lese problematiserer Anne sin egen og sine medstudenters kunnskap når hun sier det kan bli spennende å se hva [...] vi 'kan da (linje 30 - 31), samt at studiebakgrunnen deres er litt sånn uhåndgripelig (linje 33 - 34).

Studentenes kunnskap blir gjort ansiktstruende i det neste utdraget vi skal se på. Det er fremdeles vanskelig for deltakerne å vite hvem de skal være for hverandre i samtalen, footingen er med andre ord uavklart.

4.1.2 "Også skal dokk vær her liksom?"

Problematiseringen rundt studentenes utdanning fører til en emnedreining som er potensielt ansiktstruende både for studentene som skal jobbe i Bedriften, men også for Bedriften som skal gi studentene noe å gjøre. En emnedreining er å ta tak i noe som ligger i periferien av emnet det snakkes om, og gjør det til det sentrale i sin egen ytring (Svennevig, et al., 1995: 91). I mellom forrige sekvens og denne forteller Anne at studentene har sett på hjemmesiden

hende Sigrid sine ytringer blir opplevd som ikke helt *greit* og dermed ansiktstruende for studentene. Å spøke med studentenes utdanning faller i så fall utenfor hva som er en allowable contribution.

Hvis Sigrid sin forståelse av rammen går i retning av hverdagssamtale, er det enklere for henne å se for seg at dette handler om humor i hverdagssnakk der det er lov å spøke med ting som kan være vanskelig. Som Ohlsson (2003: 61) skriver kan det å spøke være et signal på nærhet, og siden deltakerne ikke kjenner hverandre kan det være et signal på at Sigrid ønsker å lage en ramme hvor det er ok å spøke, eller hvor de kan føle seg trygge på hverandre. Kanskje legger Sigrid listen for hva de kan gjøre latterverdige og spøke med i samtalen?

La oss nå se nærmere på hvordan humor og latter blir brukt i denne sekvensen. Evas latter i linje 3 er den første latteren og kommer etter at Sigrid har oppsummert sammensetningen av fagene. Som Glenn (2003) og Adelswärd (1991) skriver, oppstår felles latter ved at én begynner å le, og det kan se ut til at Eva inviterer de andre deltakerne til å le ved å le selv. Evas latter er dessuten viktig for samarbeidet om å gjøre situasjonen humoristisk ved å signalisere at det er i orden å le av situasjonen, Eva gjør situasjonen *latterverdige* (Økstad, 2009: 62). Anne svarer på Sigrids ytring også skal dokk være her liksom? med et leende ja i linje 6, og viser ved at hun selv ler at hun tar det humoristisk samtidig som hun viser antydning til å akseptere invitasjonen til latter fra Eva. Sigrid og Trine ler så sammen, og når Anne sier i linje 9 at vi hadde valgt det sjølt asså og ler, svarer hun på den ansiktstruende ytringen til Sigrid ved å unnskyldes studentene: det er ikke studentene som har valgt hvilken bedrift de skal jobbe i. Ved at Anne unnskylder studentene og behandler det på samme tid som humoristisk gjennom latteren, demper hun den ansiktstruende situasjonen. Alle deltakerne ler i denne sekvensen, og sett i lys av at samtaleklimaet er relativt godt, ser det ut til at deltakerne behandler situasjonen som humoristisk. Resultatet er at de beveger seg bort fra det ansiktstruende temaet samtidig som den åpenbare utfordringen med utdanningene blir kommentert.

Dette viser blant annet at ansiktstruende situasjoner gjennom latter kan behandles som humoristiske, og at latter og humoriseringen over situasjonen demper ansiktstrusselen, noe Rustad (2005) har vist.

Kapittel 4

Trine er i linje 10 inne på et viktig poeng i forbindelse med hvorfor studentene er der. Faget de tar sammen går ut på å prøve seg i arbeidslivet. Hvis studentene selv kunne velge hvor de ville være er det ikke sikkert de ville ha valgt å være i en bedrift hvor de i en så stor grad sitter med en helt annen utdanning enn det som Bedriften til daglig jobber med, og noe av poenget med faget ville dermed forsvinne.

Når vi spøker kan vi si saker som vi ellers ikke kunne tatt opp i en alvorlig diskusjon (Ohlsson, 2003: 66). På den måten får Sigrid frem et viktig poeng på en mindre ansiktstruende måte enn om hun hadde tatt det opp som et alvorlig emne. Ohlsson legger til at hvis deltakerne ikke godtar spøken, står hun som spøkte ansvarlig for et tvilsomt bidrag til samtalen (Ohlsson, 2003: 66).

Som jeg var inne på i sted er innrammingen helt avgjørende for hvordan latteren og humoriseringen blir forstått i denne samtalen, og hvis ikke alle deltakerne deler den samme forståelsen for innrammingen, vil latteren bli forstått på ulike måter. Som jeg har pekt på kan det se ut til at studentene forholder seg til Sigrid i en innramming som minner mer om et institusjonelt møte enn hverdagssnakk, slik det kanskje er for Sigrid. Hvis så er tilfellet er sjansen stor for at de har ulike syn på om situasjonen er ansiktstruende eller ikke.

Temaet ble brakt på banen av studentene, og kanskje kan det være en faktor som gjør det lettere for studentene å behandle situasjonen humoristisk. Det ville muligens vært behandlet på en annen måte dersom det var Sigrid som problematiserte utdanningen deres uten at Anne hadde tatt utdanningen opp som problematisk på forhånd.

Ved at deltakerne behandler situasjonen som humoristisk og latterverdigg, Sigrid ler litt mer enn studentene (kanskje fordi hun forstår innrammingen på en annen måte enn studentene), er det lettere for Anne å bringe samtalen videre til et annet emne når hun trekker inn noe positivt som vi skal se i neste eksempel.

4.1.3 "Vi e kjæresten"

Samtalen fortsetter fra eksempelet før, Anne inviterer til en emnedreining fra den ansiktstruende situasjonen til noe positiv, nemlig at hun synes det er spennende å få være i Bedriften, og at hun har hørt mye bra om Bedriften fra Rune. Rune var utplasser i praksis i

Bedriften året før slik som studentene er nå, i tillegg er Anne og Rune kjærester, noe Sigrid ikke vet.

Opptak 1, eksempel 3, tid 00:02:20 - 00:02:38

12. Anne: e syns jo det har vært- e syns jo det va
 13. 'utrolig spennende at vi fikk lov til å være
 14. 'her da fordi.. e har hørt veldig mye bra om dere
 15. eh eh= fra Rune
 16. Sigrid: åja? <H ja H> koss f-forhold [har dokker?]
 17. Anne: [vi e kjærester]...
 18. Sigrid: 'dokker to er kjæresta?
 19. Anne: ja..
 20. Sigrid: åja? (1,7) ja? [@@@@@]
 21. Anne: [@@@]
 22. Eva: [@@@]
 23. Trine: [@@@@]

(utelatt del om hvordan Anne og Rune ble kjent)

Vi ser her at Anne dreier samtalen i en ganske annen retning enn der emnet var på vei bare sekunder før. Med en munter tone trekker Anne inn at det er utrolig spennende at de fikk lov til å være i Bedriften. Ordvalget *fikk lov til* kan tolkes i retning av at dette var noe de ønsket, og kan gi positive konnotasjoner. Anne trekker frem at hun har hørt veldig mye bra om Bedriften fra Rune, og emnet utvikler seg til å bli en sidesekvens om hva slags forhold Anne og Rune har når Sigrid spør hva slags forhold de to har. Sidesekvensen endrer *footingen*. Footing har å gjøre med hva slags plass i samtalen deltakerne har i forhold til hverandre, og vi kan se endringer i footing gjennom hvordan ytringer blir produsert og mottatt av deltakerne i samtalen (Scheuer, 2005: 19). Anne og Sigrid forholder seg til hverandre på et mer personlig nivå når de diskuterer forholdet mellom Anne og Rune enn da de snakket om studentenes utdanning. En endring i footing betyr også at det kan skje endringer i innrammingen for samtalen siden hvordan deltakerne i en samtale forholder seg til hverandre er en sentral del av hvordan innrammingen forstås (Thomassen, 2005: 37).

Sidesekvensen fører til at alle deltakerne ler (linje 20-23), og det blir fortalt hvordan Anne og Rune ble kjent (utelatt del). Det er etter Sigrids *ja?* i linje 20 alle ler, og det kan hende noe av spenningen fra den ansiktstruende situasjonen før blir forløst når det her dukker opp en hyggeligere situasjon hvor noe hyggeligere kan gjøres latterverdig (jf. *relief theory/ lettelsesteori*). At situasjonen er hyggeligere har en sammenheng med footingen, deltakerne forholder seg litt annerledes til hverandre. I tillegg er det noe latterverdig i at Rune var en av

Kapittel 4

studentene som jobbet i Bedriften året før. Alle samtaledeltakerne bortsett fra Sigrid vet at Anne og Rune er kjærester.

To ting skjer i dette eksempelet. For det første dreier Anne samtalen inn på noe positivt, at studentene får lov til å være i Bedriften. Det andre som skjer er at Sigrid tar tak i forholdet mellom Anne og Rune.

Ved at deltakerne tar problemet med utdanningen humoristisk, demper de den ansiktstruende situasjonen, og Anne bytter tema raskt etter at hun sier vi hadde valgt det sjøl
asså (linje 9 eksempel 4.1.2). Sigrid kommer med et sterkt initiativ som angår det nye temaet, nemlig hva slags forhold Anne og Rune har. Dette bringer temaet enda lenger vekk blant annet ved at det skjer en endring i samtalens footing. Den ansiktstruende situasjonen virker allerede langt vekke. Det blir forøvrig ikke snakket mer om at utdannelsen til studentene.

Foreløpig kan det se ut til at møtet er en slags hybrid mellom et intervju og hverdagssnakk. Linjene til intervju går på at de snakker om hva slags utdanning studentene har, mens snakket om forholdet mellom Anne og Rune minner om hverdagssnakk. Gjennom de mange lattersekvensene viser de hverandre at de har det kjekt sammen og at samtalen er trivelig.

4.1.4 "E ska underhold dem e"

Vi har sett at deltakerne ikke har fått etablert innrammingen riktig godt ennå. Deltakerne veksler mellom noe som kan minne om et intervju (institusjonell snakk) og hverdagssnakk. De har akkurat begynt å snakke uformelt om hvordan Anne og Rune ble kjent når telefonen til Sigrid ringer. Gard er i andre enden.

Kapittel 4

Ytringen *greit e ska underhold dem e te du kjæm er overfor studentene* innrammingsmarkør som endrer footingen ved at ytringen (re)definerer Sigrid sin rolle i møtet, innholdet og samtidig selve møtet. Møtet er satt på vent, og Sigrid skal "underholde" studentene til Gard kommer. Anne og Trine ler (linje 5-6) like etter denne ytringen. At studentene skal bli "underholdt" frem til Gard kommer, bryter med det som til nå har vært innrammingen for møtet (selv om den har vært vanskelig å definere). Etter telefonsamtalen med Gard sier Sigrid til studentene *va en som hadd fått veldig dårlig samvittighet*. Ut fra det forstår vi at det var Gard som ringte, og det ligger en følelse av beklagelse i ytringen. Til tross for ytringen om at Sigrid skal *underholde* studentene, tar Sigrid initiativ til å fortelle om Bedriften til studentene (men e kan fortell litt om Bedriften da? linje 14) og footingen og innrammingen endres tilbake til noe lignende som det var tidligere i samtalen hvor Sigrid var den som snakket mest.

Til tross for lite latter viser eksempelet likevel en viktig funksjon. I dette tilfellet endres footingen, og brytningen av footingen kommer til uttrykk gjennom latter. Dette skjer når Sigrid sier *greit e ska underhold dem e te du kjæm* og Anne og Trine ler. Ytringen har to ulike funksjoner. På den ene siden endres footingen fordi Sigrid skal *underholde* studenten, mens på den andre siden fungerer ytringen som en demper på en ansiktstruende situasjon overfor Gard (Gard er forsinket til møtet, Sigrid skal underholde studentene til Gard kommer). Latteren kommer som en reaksjon på at footingen endres samtidig som latteren i seg selv er med på å endre footingen ved at den viser at studentene er med på å omstille seg til å bli underholdt. Det virker dermed ikke som om et problem at Gard er forsinket til møtet, men som vi ser av den påfølgende sekvensen er nok ikke dette en ideell situasjon for deltakerne. Til tross for at Sigrid sa hun skulle underholde studentene, fortsetter de i samme trakt som tidligere med endel pauser og vanskeligheter med å komme i gang med å snakke. En pause på nesten to sekunder, samt litt nøling fra Anne (linje 18) viser at innrammingen og tema fortsatt ikke er veletablert og at det er litt forvirring i samtalen når Sigrid spør *men e kan fortell litt om Bedriften da? ka vil dokker vite?* Samtalen kommer likevel i gang, og Sigrid svarer så på spørsmål som studentene stiller om Bedriften.

4.1.5 "Føles som et intervju"

Mellom eksempelet over og det neste vi skal se på, snakker Sigrid videre om hva Bedriften gjør, hvilke prosjekter de har vært med på og hvordan de jobber med kundene sine. Studentene stiller oppfølgingsspørsmål og noterer. Sigrid svarer relevant og utdypende på spørsmålene og snakker vesentlig mer enn studentene. I snakket er det en pause på ca. 6 sekunder og to andre pauser på mellom 3 - 4 sekunder. Utenom disse glir samtalen forholdsvis greit. Innrammingen virker etablert som et møte hvor Sigrid forteller om Bedriften og studentene stiller spørsmål. Etter omtrent fem minutter i denne innrammingen kommenterer Sigrid samtalen.

Opptak 1. Eksempel 5, tid: 00:09:26 - 00:10:18

1. Sigrid: når kunden skjønne kor vi vil hen da...
2. eh.. og at det er bra for dem for å promotere dem...
3. så e det-- da 'e det jo ingen grensa.. da kan--
4. da får vi til å gjør 'ka vi vil
5. Anne: (0) 'm'm
6. (6,3)
7. Sigrid: føles 'nesten som om æ sitt på et sånt intervju
8. [1 @@@@ 1]
9. Eva: [1 @ @ @ 1]
10. Trine: [1 @ @ 1]
11. Anne: [2 eh e ja 2]
12. Sigrid: [2 @@ 2]
13. Anne: e bare noterer litt sånn for me sjøl egentlig
14. Sigrid: 'mm.. e skjønne
15. Anne: ja
16. (1,9)
17. 'm'm
18. (7,2)
19. hva tenker 'dere? (til Trine og Eva)
20. (1,2)
21. Trine: nei det var det da
22. (3,3)
23. Eva: har du non tanker om 'hvor...
24. 'du kunne ha tenkt deg å brukt 'oss lissom på?
25. Sigrid: det 'veit æ at Gard helt sikkert.. 'har tenkt på

(Sigrid snakker videre om at de hadde mye utbytte av studentene som var der sist, og at studentene må føle at de bidrar med noe givende)

I linje 1 - 4 snakker Sigrid om kontakten med kunder, iløpet disse linjene er det fire pauser som varer mellom 0,5 og 1,0 sekund. Hyppige pauser i snakket er et vanlig tegn på at samtaleemnet holder på å ebbe ut (Norrby, 2004: 177). Pausen i linje 6 på 6,3 sekunder bekrefter at her er samtalen inne i en trøblete periode, det er lite initiativ og respons å spore.

Kapittel 4

I samtaler orienterer vi oss etter dem vi snakker med, og vi forventer derfor respons på det vi sier. Hvis vi ikke får respons tolker vi det dithen at de andre i samtalen enten ikke hører etter eller forstår hva vi sier, noe som fører til at vi ofte prøver å forklare noe på en annen måte eller gjentar det vi har sagt (Norrby, 2004: 116). Hvis vi føler oss ferdigsnakket om et emne er det naturlig at noen andre i samtalen introduserer et nytt emne eller bygger på det vi selv har sagt (Norrby, 2004: 116). Pausen i linje 6 viser at ingen tar initiativ eller kommer med respons på det Sigrid sa i linjen før, med unntak av Anne sitt umiddelbare tilbakekoblingssignal. En pause på 6,3 sekunder er langt i en samtale, og pausen kan kategoriseres som et samtaleopphold (Norrby, 2004: 114). Altså en pause der ingen tar ordet, hvor den som snakket sist ikke sier noe og heller ikke har tildelt ordet til noen. Når en samtale stopper opp er det den som ikke klarte å få til et vellykket turskifte som bør ta den neste turen (Svennevig, et al., 1995: 58), og nettopp det gjør Sigrid.

Etter samtaleoppholdet på 6,3 sekunder sier Sigrid (linje 7) føles nesten som om æ sitt på et sånt intervju. Sigrid sier noe som bryter med temaet, og kommenterer footingen i samtalen ved at hun sier rett ut at hun føler hun er på et intervju. Det kan være et tegn på at Sigrid føler at samtalen er blitt til noe annet enn hun forventet. Hvis det virkelig hadde vært et intervju, ville det ha vært merkelig om hun skulle si "dette føles ut som et intervju". Ytringen til Sigrid er potensielt ansiktstruende fordi den kommenterer studentenes deltakelse i samtalen.

Like etter Sigrids ytring ler Eva og Trine sammen med Sigrid. Den umiddelbare latteren demper den potensielt ansiktstruende ytringen blant annet fordi ytringen blir behandlet som artig, til tross for at samtalen ikke kan karakteriseres som særlig morsom, noe de lange pausene underbygger. Når de ler sammen og behandler Sigrid sin kommentar i linje 7 som latterverdige, løser de opp stemningen. At transkripsjon er en reduksjon av virkeligheten blir tydelig her, for hvor seig og tung denne sekvensen er kommer ikke særlig godt frem i transkripsjonen. Deres felles latter kan derfor tenkes å komme godt med siden det gir deltakerne et lite pusterom fra den trøblete samtalen.

Anne svarer i linje 13 at e bare noterer litt sånn for me sjøl egentlig, og antyder dermed at det kanskje er *noteringen* som kan være grunnen til at Sigrid føler at hun er på et intervju. Samtalens innramming i forrige eksempel var at Sigrid skulle fortelle

om Bedriften til Gard kom, men gjennom spørsmål av typen: *hvilken kunde gjorde dere det for? Er det noen som driver med det samme som dere?* (i snakket mellom forrige og denne sekvensen) endrer footingen seg. Studentene er ikke lenger bare lyttere som blir underholdt. Studentene stiller spørsmål og noterer i så stor grad at Sigrid sier hun føler samtalen er blitt til et intervju. Sigrid sin ytring er et innlegg i forhandlingen av innrammingen for samtalen og footingen, og indirekte kommenterer Sigrid studentenes deltakelse i samtalen. Hva skal de egentlig snakke om? Hva slags samtale er det de skal ha? Og hvem er de for hverandre?

Etter latteren og Anne sin ytring følger en pause og et samtaleopphold på henholdsvis 1,9 og 7,2 sekunder. Pausene viser hvor vanskelig det er å drive samtalen fremover og at studentene i liten grad bidrar til samtalen. Anne spør sine medstudenter (i linje 19) *hva tenker dere?* At Anne stiller spørsmålet til sine medstudenter og ikke til Sigrid kan være en direkte følge av at Sigrid kommenterte footingen i linje 7. Når Anne stiller spørsmålet til medstudentene viser hun gehør for Sigrid sitt innlegg i forhandlingen av samtals footing. Spørsmålet *hva tenker dere?* er veldig vidt og rommer mye. Trine sitt svar *nei det var det da,* samt en ny pause på 3,3 sekunder understreker at denne samtalen er tung å drive fremover. Det virker som om deltakerne ikke helt vet hva de skal snakke om siden de uansett venter på Gard, noe som kom frem under telefonsamtalen da Gard ble posisjonert som møtelederen. Sigrid skal "underholde" studentene til Gard kommer. Selv når Eva spør Sigrid om hun har noen tanker om hvor hun vil bruke studentene (linje 23-24 med trykk på "du"), svarer Sigrid at det veit æ at Gard helt sikkert har tenkt på. Siden samtalen er inne i en vanskelig periode og deltakerne sliter med å snakke om noe som er relevant fordi mye avhenger av Gard, kunne en løsning ha vært å rett og slett ta en pause fra samtalen, eller snakke om noe helt annet og hverdagslig.

Hvis vi fjerner latteren fra transkripsjonen ser samtalen ganske annerledes ut. Latteren har særlig to funksjoner i dette eksempelet, latteren demper det potensielt ansiktstruende som ligger i ytringen, og gir samtidig deltakerne en pause fra den trøblete samtalen.

4.1.6 "Nydelige lokaler"

Vi kommer inn i samtalen 30 sekunder etter forrige eksempel. I løpet av de 30 sekundene har Sigrid snakket om at de hadde mye utbytte av studentene som var der sist, samt at det er viktig at studentene som er der nå får noe igjen for å være der. Vi skal se hvordan en lattersekvens fører til et emneskifte.

Optak 1. Eksempel 6, tid: 00:10:48 - 00:00:11:10

1. Sigrid: 'vi syns jo det e kjempekjekt å få=
2. plutselig tre ekstra folk inn her
3. for vi e jo= vi e jo bare tre pluss ho..
4. <navn> som e i praksis...
5. og vi har jo 'god plass.. (ser rundt i lokalet)
6. Eva: [@@]
7. Trine: [@@]
8. Sigrid: [@@@]
9. Anne: nydelige lokaler dere har her
10. Sigrid: ja dem er kjempekul... vi er veldig glad i dem
11. vi fikk spørsmål om vi sku 'flytt no til et anna...
12. (H) eller del lokal med et anna.. byrå i byen..
13. va ikkje 'aktuelt i hele tatt

(Sigrid snakker videre om kontorsituasjonen)

Latteren oppstår ut fra noe som i utgangspunktet ikke ser humoristisk ut, men i motsetning til tidligere eksempler oppstår ikke latteren her i tilknytning til problemer med innrammingen av samtalen. I stedet kommer latteren etter påstanden vi har jo god plass. Tatt i betraktning at samtalen har vært preget av mange pauser og vanskeligheter med å bringe samtalen fremover (finne noe å snakke om), kan det se ut til at latteren fortsatt handler om å vise at deltakerne har det kjekt sammen. Latter er sosialt (Glenn, 2003), og så lenge deltakerne ler sammen viser de hverandre her at de har det kjekt. Latteren fungerer også som et pusterom for deltakerne. Eva, Trine og Sigrid sin felles latter (linje 6-8) lager en pause fra snakket som gjør det mulig for Anne å komme med et emneskifte uten at det føles som et veldig stort brudd i samtalen. Anne knytter det nye emne an til Sigrid sin kommentar om at de har god plass (linje 5), noe som gjør at det blir et sømløst emneskifte. Å snakke om det fysiske miljøet er dessuten ikke uvanlig i en innledningsfase eller som oppvarming, og er noe som ofte skjer enten i begynnelsen eller i slutten av institusjonelle samtaler (Thomassen, 2005: 77).

Det nye og hverdagslige emnet gjør at Sigrid kan snakke uanstrengt om lokalene, og samtalen har kommet videre fra den trøblete perioden. Selv om ikke samtaleemnet er direkte knyttet til det møtet egentlig skal handle om, fører det likevel samtalen videre, noe som er tiltrengt.

4.1.7 Gard kommer inn på møtet (hilsesekvens)

Gard er blitt posisjonert som den som sitter med svarene på endel spørsmål både gjennom telefonsamtalen (avsnitt 4.1.4), Sigrid: e ska underhold dem e og det veit æ at Gard heilt sikkert har tenkt på. Deltakerne har vært gjennom forhandlinger om hva slags samtale de skal ha, og vi så i eksempel 4.1.5 hvordan Sigrid kommenterte samtalen som om hun var på et intervju. Vi forlot møtet i det Sigrid snakket om kontorsituasjonen, og vi går inn i samtalen bare 8 sekunder etter, Gard kommer inn på kontoret.

Opptak 1. Eksempel 7, tid: 00:11:18 - 00:11:59

(Sigrid snakker om kontorlokalet)

1. Sigrid: alt e jo..
2. Anne: 'mm
3. Sigrid: på sin plass
4. (2,8)
5. Anne: ja
6. (1,6)
7. Anne: ehm... eh var det jeg tenkte på da?
8. jo den e 'omdømmeanalysen som eh Rune og de gjorde
9. Sigrid: 'mm..
10. Anne: eh (Gard kommer inn døren)
11. Sigrid: @@@[@@@@]
12. Gard: [- 13. Anne: hallo
- 14. Gard: hei beklager.. Gard (håndhilser på studentene)
- 15. Anne: Anne
- 16. Gard: Gard
- 17. Trine: Trine
- 18. Gard: <P Gard P>
- 19. Eva: <A Eva A>
- 20. Gard: ah kjem å tar opp ja.. bra @@@@.. (H) 'ja.. (Gard setter seg)
- 21. Anne: hallo
- 22. Gard: (0) hallo
- 23. Sigrid: [@@]
- 24. Anne: [@@]@
- 25. Gard: 'ja..? (H) ka har dokker.. snakka om da? ...

I introduseringer av nye mennesker er det vanlig at det fins latter. Det ser vi også her når Gard kommer inn. Vi ser hvordan latteren ikke er knyttet til noe åpenbart humoristisk, men blir brukt til å "lette stemningen" blant deltakerne. Igjen må vi huske på hvor vanskelig samtalen har vært, og kanskje det er en lettelse at Gard endelig kommer. Særlig ser vi dette i linje 11

Kapittel 4

hvor Sigrid ler mye. Deltakerne har hatt problemer med å finne ut av hva de skal snakke om, og nå kan endelig møtet begynne.

Eksempelet viser hvordan latter i introdusering av mennesker fører til en hyggelig start på samtalen. La oss se hvordan samtalen utvikler seg.

4.1.8 "Ka har dokker..?" (nyinnramming)

Samtalen fortsetter fra eksempelet over, og vi skal se hvordan samtalen innrammes som et møte.

Opptak 1. Eksempel 8, tid, 00:11:55 - 00:12:34

25. Gard: 'ja..? (H) ka har dokker.. snakka om da? ...
26. Sigrid: nei dom har spurt litt om ka vi gjør å [sånn]
27. Gard: [ja]
28. Ukjent: (0) 'mm...
29. Sigrid: så no begjynt vi 'akkurat såvidt å snakk om...
30. ja 'ka s-- ska vi f-'få ut av hverandre 'på en måte
31. ved at dem-- e ska vær her i.. en måned 'nesten?
32. Gard: ja?
33. Sigrid: (0) ja
34. Gard: ka har dokker? ... har dokk tenkt no før--
35. før dokk kjem hit da?
36. (4,2)
37. Trine: [ja @@@]
38. Eva: [sss ja @@]
39. Gard: ja? [har han Rune]
40. Eva: [vi har hørt.. hva] forrige gruppe har gjort
41. Gard: (0) sladra litt.. ja?
42. Eva: (0)ja...
43. Gard: (H) ja ford det e mang (Hx)
44. eh måta å gjør det herr på..

(Gard snakker om mulige prosjekt)

Spørsmålene Gard stiller, Ka har dokker snakka om (linje 25) og har dokk tenkt no før dokk kjem hit (34 - 35) er begge spørsmål som er med på å ramme inn samtalen til et møte som handler om å kartlegge hva studentene kan gjøre i Bedriften, særlig når spørsmålene blir satt i sammenheng med det Gard sier i linje 44 - 45 det e mang måta å gjør det herr på. Det herr impliserer at deltakerne vet hva møtet dreier seg om og hva agendaen er: de skal finne ut av hva studentene skal gjøre i praksisperioden. Ytringen er en tydelig innrammingsmarkør som møtet har manglet. Sigrid og studentene har snakket om utdanningen til studentene og hva Bedriften gjør, men samtalen har ikke handlet om hva studentene faktisk kan gjøre i Bedriften. Ut fra det vi har sett i de tidligere eksemplene har studentene virket som om de helst vil motta informasjon, uten å

snakke så mye selv. Det samme skjer på spørsmålene Gard stiller som ender i en (tenke)pause på 4,2 sekunder før Trine og Eva svarer ja og ler forsiktig begge to. Spørsmålet har dokk tenkt no før dokk kjem hit da? gir rom for mange svar, og minner om spørsmålet Sigrid stilte tidlig i samtalen (se avsnitt 4.1.1), nemlig ka ser dokk for dokker, ka vil dokk ha ut av prosjektet. Spørsmålet endte da i en potensielt ansiktstruende situasjon på grunn av studentenes "uhåndgripelig studiebakgrunn".

William Fry (i Glenn, 2003: 14) antyder at en av funksjonene til latter er å avverge potensielt truende situasjoner, og med tanke på den potensielt ansiktstruende situasjonen som oppsto på lignende spørsmål tidligere i samtalen, kan det hende latteren her fungerer nettopp som en måte å avverge en ny ansiktstruende situasjon, skjønt Gard vet jo ingenting om situasjonen som oppstod tidligere i samtalen. Men latteren kan likevel ha en avvergende funksjon, men for en annen grunn, nemlig at studentene bruker uforholdsmessig lang tid på å svare på spørsmålet. Latteren unnskylder den lange betenkningstiden, og Gard stiller et spørrende ja i linje 39. Eva svarer at de har hørt hva forrige gruppe har gjort samtidig som Gard spør om Rune (som hadde praksis der året før) har sladra litt, altså snakker de om det samme temaet. Gard sitt spørrende "ja" i slutten av linje 41 blir heller ikke plukket opp av studentene, og det ender med at Gard begynner å fortelle om mulige prosjekt studentene kan jobbe med før studentene har sagt noe til Gard om hva de kunne tenke seg å gjøre, hva de er interessert i eller hva de kan.

I tillegg viser denne sekvensen hvordan deltakerne rammer inn møtet. Som vi har sett er det spørsmålene fra Gard som legger føringene for hva de skal snakke om, og det er liten tvil om at det er Gard som fungerer som en møteleder.

Vi går inn i samtalen syv minutter etter denne sekvensen. I løpet av disse syv minuttene snakker Gard om mulige prosjekter som studentene kan være med på. Gard snakker om å lage en matrise for en kunde og hva en matrise er. Et annet mulig prosjekt for studentene er å se Bedriften fra utsiden, en slags markedsundersøkelse for Bedriften. Et prosjekt om å hjelpe Bedriften med et strategidokument for en kunde foreslås også. Gard spør om studentene har gjort noe lignende før, og Anne snakker om hennes relevante erfaring fra en organisasjon. Gard sier dermed at hvis det er noe som studentene synes er artig, så kan han jobbe for å få det inn i planene til Kunden.

4.1.9 "I teorien så..."

Som vi har sett har studentene hatt problemer med å snakke om seg selv og hva de kan. Vi skal nå se et utdrag hvor studentene omsider snakker om kunnskapen sin med en viss selvtillit. Som sagt har Gard snakket i flere minutter om mulige prosjekter og som vi skal se lander deltakerne på et prosjekt hvor studentene har noe å bidra med.

Opptak 1. Eksempel 9, tid: 00:19:34 - 00:20:28

1. Anne: e tenker å at det er en sånn ting hvor...
2. 'de tinga vi har funnet ut av at vi kanskje kan
3. Gard: mm
4. Anne: eh [@@]
5. Trine: [@@@]
6. Anne: at det kan brukes 'der [da] fordi=
7. Eva: [ja]
8. Anne: hvis man skal finne ut av hva noe er og hvordan man skal-
9. hvordan man skal presentere det så må man nødvendigvis...
10. eh.. være både 'kritisk og= og analytisk..
11. som vi har funnet ut av at vi kanskje..
12. 'bør være i hvert fall
13. Gard: mm
14. Trine: <P mm P> i 'teorien så bør vi i hvert fall være det
15. Anne: ja
16. Trine: <P m P>
17. Anne: [så] får vi se om det stemmer da
18. Gard: [(H)] æ syns det hadd vært 'kjempespennende å hatt med
19. dokker i en prosess eh= på å gjør det
20. eh.. æ kan fortell.. eh li= kjapt og kort om..
21. om prosessen vi kjøre?
22. Anne: mm
23. Gard: eh (1,8) hvis vi har en (1,5)
24. eh hvis vi tar utgangspunkt i det her.. eh
25. Sigrid: (kremt)
26. Gard: den her merkevaren da..

(Gard snakker om fremgangsmetoden som Bedriften bruker når de jobber med en kunde) begynner å snakke om selve kunden, og ikke om prosessen.

I linje 4 og 5 ler Anne og Trine i det Anne er i ferd med å snakke om studentenes kunnskap. Som vi har sett i denne samtalen har studentenes utdanning og kunnskap blitt et problematisk tema for studentene å snakke om, men nå setter Anne i gang. Eva støtter Anne med oppbakkingen i form av et ja i linje 7, og etter Annes noe ydmyke påstand om at de er både kritiske og analytiske, sier Trine at de i hvert fall i teorien bør være det (linje 14). Trines bidrag i linje 14 kan ses på som en humoristisk kommentar, men den blir ikke behandlet som det av deltakerne. Gard svarer at han syns det hadd vært 'kjempespennende å hatt med studentene i en slik prosess, og dette blir faktisk også prosjektet som studentene jobber med i praksisperioden.

Latteren i denne sekvensen ligner på latteren i eksempelet før. Latteren oppstår også her i forkant av noe som kan være litt ubehagelig for studentene å snakke om. Det ligger en nervøsitet, unnskyldning eller ydmykhet i latteren som gir noen tegn på hvordan ytringen etter skal tolkes. Gard legger ikke noe tvil i ytringen til Anne om deres kunnskap, men går rett over i å si at det hadde vært kjempespennende å hatt studentene med i den prosessen.

Det er interessant å se hvordan Anne i denne sekvensen snakker om kunnskapen til studentene sammenlignet med hvordan hun ordla seg i avsnitt 4.1.1. Kanskje kan måten Anne legger saken frem på være et resultat av at innrammingen har endret seg. Da Anne snakket om utdanningen til studentene som *uhåndgripelig* i avsnitt 4.1.1, var innrammingen for samtalen uklar. Samtalen minner nå i mye større grad om institusjonell snakk enn det gjorde i begynnelsen, dermed kan det tenkes at innrammingen gjør det enklere for Anne å ordlegge seg på en annen måte enn i begynnelsen av samtalen.

4.1.10 "Store telt"

I slutten av forrige sekvens begynte Gard å snakke om prosessen, og tok utgangspunkt i Kunden. Gard ender med å snakke inngående om Kunden som blant annet driver med telt.

I dette eksemplet humoriserer deltakerne over hvor store teltene er.

Opptak 1. Eksempel 10, tid 00:21:51 - 00:22:06

1. Gard: 'store telt.. du an itj kor stor dem e
2. Trine: [0]
3. Anne: [0]
4. Gard: dem e.. størst e treogtyve kvaderat (snufs)
5. ...ja det e 'helt [vilt] du kan parker en bil inni
6. Trine: [00]
7. Gard: @@
8. Anne: sånn brødrene Dahl telt
9. Gard: ja nesten sånn du går inn der så har dæm

Her ser vi et eksempel på at deltakerne samarbeider om å humorisere. Trine og Anne ler etter at Gard sier *du an itj kor stor dem e*. Gard fortsetter med å si at du kan parkere en bil inni, og Anne trekker en sammenligning til teltene Brødrene Dahl hadde. På den måten samarbeider de om å gjøre sekvensen humoristisk, og Gard får poengtert at teltene er store. At teltene er store er noe vi kommer tilbake til i opptak 2 (avsnitt 4.3.1) der vi ser en tilsvarende humorisering over teltene. I motsetning til de fleste andre eksemplene så langt, er ikke latteren

Kapittel 4

knyttet til problemer med møtet. Det er ingen tegn til at samtalen er trøblete eller at deltakerne har problemer med innrammingen eller footingen. Gard understreker hvor store teltene er, og endrer key i samtalen når han sier du an itj kor stor dem e i linje 1. Samtalen blir mindre formell og gjennom bidrag som det e 'helt vilt du kan parker en bil inni (Gard linje 5) og sånn brødrene Dahl telt (Anne linje 8), opprettholdes det nye uformelle og mer lekne samtaleklimaet.

Til tross for at det ikke er særlig mye latter, er det nok til at samtaleklimaet endres til en uformell og humørfull sidesekvens som samtidig understreker at teltene er store. Endringen i samtalsens key bidrar til møtets hybride karakter mellom møtesnakk og hverdagsamtale (Thomassen, 2005).

Gard fortsetter å snakke om Kunden i ca. 20 sekunder i den keyen som var før denne sekvensen, vi kommer da til det neste eksempelet hvor Sigrid vil ha Gard til å snakke om noe annet.

4.1.11 "Må itj vær utålmodig"

Gard skulle fortelle kjapt og kort om prosessen i linje 20-21 i avsnitt 4.1.9, men kom blant annet inn på en sidesekvens om de store teltene til en kunde (4.1.10). Etter å ha snakket om Kunden i nokså nøyaktig 2 minutter skal vi se en situasjon der Sigrid kommenterer Gard sin tur. Vi skal se hvordan dette fører til en situasjon som deltakerne gjør latterverdige.

Opptak 1. Eksempel 11, tid: 00:22:28 - 00:22:50

1. Gard: så har dem nokka som heter <<merkenavn>>
2. som e jakt-- eh= (1,2) [utstyr?]
3. Sigrid: [du må]
4. Sigrid: <P fortæl om prosessen [og] sånt no P>
5. Gard: [ja]
6. e jaja [du] må itj vær utålmodig no
7. Sigrid: [m]
8. @@@[@@@]@@
9. Trine: [@@]
10. Anne: [@]
11. Gard: [e]
12. (1,2)
13. Gard: og n-- no har dem på en <A måte bestemt sæ for at dem skal A>
14. satse på <<produkt navn>> og flytt endel av=
15. produktan under det= varemerket

Gard snakker om kunden, og i linje 4 sier Sigrud lavt du må fortæl om prosessen og sånt no. Gard svarer at hun ikke må være utålmodig, hvorpå Sigrud, Trine og Anne ler. Etter en liten pause fullfører Gard det han hadde begynt å snakke om (linje 13 - 15). Like etter dette snakker Gard om hvordan prosessen i et slikt tilfelle som dette består av seks hovedpunkter eller faser som de jobber ut fra (ikke tatt med i transkripsjonen), altså det som Gard i utgangspunktet skulle snakke om.

Sigrud sin kommentar kan være potensielt ansiktstruende overfor Gard siden ytringen til Sigrud impliserer at det han snakker om nå ikke er relevant. Gard sa han skulle snakke om prosessen, men har så langt hatt fokus på Kunden. Når Gard svarer du må itj vær utålmodig no, ligger det i ordet "utålmodig" at Gard snart kommer til poenget, og at det han snakker om nå derfor er relevant for å kunne si noe om (arbeids)prosessen. Sigrud ler mye, og inviterer til latter som Trine og Anne blir med på. Dermed blir Gard sin ytring du må itj vær utålmodig behandlet som humoristisk av Sigrud, Trine og Anne. Latteren fjerner også noe av brodden i Sigrud sin ytring siden hele situasjonen blir gjort latterverdig når nesten alle deltakerne ler (linje 8 - 10). Siden det er Sigrud som kommenterer Gard, og ikke noen av studentene, er dessuten graden av ansiktstrussel lavere fordi Sigrud og Gard forholder seg til hverandre mindre asymmetrisk enn det studentene gjør overfor de ansatte. Footingen endres derfor heller ikke, noe som kanskje ville ha skjedd om en av studentene hadde stått for kommentaren (jf. asymmetri).

Latteren i dette eksempelet er med på å dempe en potensielt ansiktstruende kommentar, og gjør det heller til en latterverdig situasjon. Vi skal nå ytterligere seks minutter ut i samtalen hvor Gard kommenterer deltakermønsteret i samtalen.

4.1.12 "Dagfinn får itj 'non ting ut av herre"

Som sagt begynner Gard å snakke om prosessen, noe han gjør kontinuerlig i en periode på ca 4,5 minutter uten at noen andre av deltakerne sier noe, med unntak av enkelte tilbakekoblingssignaler og oppbakkinger. Gard stiller heller ingen spørsmål til deltakerne. På tiden 00:27:40 spør Anne hvor Kunden holder til, men utenom dette er det ikke flere spørsmål fra studentene. Gard forteller også at Kunden har hatt glede av at en trainee har arbeidet med dem før, og at Kunden derfor setter pris på å få masse jobb for litt mindre

Kapittel 4

penger (tid: 00:28:40). Gard sier han skal ta på seg å sjekke om de kan få til et prosjekt med denne Kunden.

Nå til en lengre sekvens (nesten 40 sekunder) hvor en kommentar om deltakermønsteret fra Gard fører til et brudd i den nåværende innrammingen.

Opptak 1. Eksempel 12, tid: 00:28:47 - 00:29:25

1. Gard: så det kan godt vær at dem går med på det asså..
2. at det herre her faktisk kan vær no som..
3. spark i gang den prosessen allerede da
4. Anne: mm
5. Eva: (0)mm
6. Gard: (H) mm
7. Anne: <P så bra P>
8. Gard: (H) eh=
9. (6,7)
10. Gard: hvis ikke så ska æ se på= de andre mulighetan å?
11. Anne: mm
12. Trine: mm
13. (6,0)
14. Gard: bare 'æ som snakke--
15. Dagfinn får itj 'non ting ut av herre
16. (0,6)
17. Sigrid: @@@
18. Eva: <P @ P>
19. (0,6)
20. Gard: @@@
21. Dagfinn: <@ det går veldig fint @>
22. Gard: [<F @@@ F>]
23. Trine: [@@]
24. Gard: @@@
25. Sigrid: æ har no avbrutt dæ en-- et par ganger..
26. Gard: hm?
27. Sigrid: (0) æ har no avbrutt dæ et par ganger..
28. og vært 'utålmodig
29. Gard: ja
30. Sigrid: 'så han skrev en kommentar
31. Dagfinn: @
32. Sigrid: @@@
33. Gard: [@@]
34. Anne: [@@@]
35. Sigrid: å jo no ødela vi 'alt
36. Gard: [@@@]
37. Ukjent: [@@@]
38. Eva: [@@@]
39. Anne: [@@]
40. Gard: [2 @@ 2]
41. Trine: [2 @@ 2]
42. Gard: @@
43. Sigrid: (Hx)
44. (2,3)
45. Gard: e'e
46. Anne: (0)mm menne=
47. (1,2)
48. Anne: eh.. hva hva gjør 'vi.. nå
49. (1,2)
50. Gard: no?
51. Anne: (0)m...
52. Gard: (H) no= kan dokker eh= tenk litt på-

(Gard snakker videre om at det er viktig for dem at prosjektet er noe studentene får noe igjen for)

I linjen 4 - 9 er samtaleemnet i ferd med å avsluttes. Det skjer ved korte kommentarer og oppbakkinger som ikke tilfører noe nytt til samtalen. I tillegg er det en lange pause (linje 9) som også er typisk for avsluttende samtaleemner (Norrby, 2004:177). Gard bidrar med å avslutte emnet ved å si at hvis ikke prosjektet går, skal han se på de andre mulighetene (linje 10) som er en oppsummerende ytring. Videre følger korte oppbakkinger (linje 11 og 12) og nok en lang pause (linje 13) som understreker at samtaleemnet er ferdig, og samtalen har stoppet opp. Situasjonen kan minne om den vi så i eksempel 4.1.5 "Føles ut som et intervju" ved at ingen er blitt tildelt ordet eller ønsker å si noe selv. Når en samtale stopper opp på denne måten, er det den som ikke klarte å få til et vellykket turskifte som må ta den neste turen (Svennevig, et al., 1995: 58).

Gard tar den neste turen og sier det som er med på å gjøre denne sekvensen interessant. Gard sier bare æ som snakke, Dagfinn får itj non ting ut av herre. På den måten kommenterer Gard deltakermønsteret, og gjør det til et problem for min del: jeg får ikke noe ut av samtalen jeg har kommet for å ta opp. Dermed peker Gard ut over det som skjer i samtalen, han viser til den omkringliggende konteksten, nemlig at samtalen blir tatt opp og skal analyseres i etterkant.

Ytringen fører til litt latter fra Sigrid, samt forsiktig latter fra Eva. Invitasjonen på latter er sendt ut, og Gard blir med på latteren. Selv snakker jeg for første gang på lenge og sier med latterkvalitet i stemmen at det går veldig fint, noe som også blir behandlet som latterverdige av Gard og Trine. Sigrid tar del i samtalen ved å komme med en egenanknytning til avsnitt 4.1.11 hvor Sigrid ville at Gard skulle snakke om prosessen når hun sier: æ har no avbrutt dæ et par ganger og vært 'utålmodig, 'så han skrev en kommentar i linje 27 - 28. Dette fører til mer latter, og det topper seg når Sigrid kommer med enda en metakommentar i linje 35 når hun sier å jo no ødela vi 'alt.

Det kommer tydelig frem at verken Sigrid eller Gard er helt fornøyd med deltakermønsteret. Begge har kommet med kommentarer om deltakermønsteret hvor de antyder at studentene

Kapittel 4

ikke har bidratt i så stor grad som Gard og Sigrid kanskje skulle ønske seg. Som Sigrid sin intervju-kommentar (avsnitt 4.1.5), er også Gard sin kommentar i linje 14 -15 et innlegg i forhandlingen om deltakermønsteret. Det kan se ut til at Anne plukker opp akkurat dette når hun kommer med det sterke initiativet i linje 48: hva gjør vi nå da? Et spørsmål som både kan handle om hva *studentene* skal gjøre nå, og om hva som skal skje videre i møtet. Anne sitt spørsmål setter møtet i gang igjen, og i omtrent fem minutter snakker deltakerne forholdsvis løst om veien videre.

Eksempelet viser hvordan latter gjør det mulig å kommentere noe vanskelig, at latter kan føre til en sidesevens eller pause fra en innramming for så å komme tilbake til den primære innrammingen. Igjen ser vi hvordan latter henger sammen med trøbbel i samtalen, og at det ikke først og fremst handler om humor, men å komme gjennom en vanskelig situasjon, eller få kommentert problemer angående selve møtet.

Gard poengterer videre at studentene må få noe faglig igjen for prosjektet og at hvis de heller vil gjøre noe helt annet, så er det mulig. Sigrid sier det er kult om studentene setter seg ned etter dette møtet og finner ut av hva de kan og vil gjøre, og at studentene gjerne må komme med forslag selv. Vi skal nå se at deltakermønsteret igjen blir kommentert...

4.1.13 "Tvunget til å svar"

Møtet nærmer seg slutten, og Gard snakker mer generelt om hvordan det er å jobbe i Bedriften og litt om forventningene han har til studentene. Igjen ser vi at Gard kommenterer deltakermønsteret, men mer implisitt enn forrige gang.

Opptak 1. Eksempel 13, tid: 00:34:24 - 00:35:20

1. ta også bare innstill dokker på også vær-
2. slepp dokker veldig laus eh=..
3. vi kjæm til å kjør dokker litt hardt på= på [det]
4. Anne: [mm]
5. Gard: hvis dokker ikke snakker så spør æ..
6. @@@ så det da blir dokker tvunget til å svar
7. Eva: @
8. Anne: ja
9. Gard: ehm= (1,2) for da tar vi dokker med på
10. (3,0)
11. eh.. det vi held på med.. og da..
12. det kje-- det 'kan vær 'kjempetungt

13. men det kan vær veldig artig også
 14. Eva: mm
 15. Gard: så vi får se på- ka vi får ut av det
 16. æ 'håpe æ håpe æ får til herre her med <<Kunden>> da..
 17. det hadde vært veldig artig
 18. Anne: mm
 19. Gard: 'æ syns det hadde vært veldig artig...
 20. eh= hm
 21. (2,1)
 22. Anne: <P bra P>
 23. (2,2)
 24. Gard: kor gamle e dokker?
 25. (1,0)
 26. Anne: e e tjueto
 27. Gard: tjueto
 28. Trine: tjuetfire
 29. Gard: <P fire P>
 30. Eva: femogtjue
 31. (1,8)
 32. Gard: 'okey da har æ en- bare en sånn liten greie æ må
 33. spørr om.. før dokker går

(Gard går og henter en papirlapp og lurert på hvem det er som inspirer dem)

I denne sekvensen ser vi hvordan Gard igjen kommenterer studentens deltakelse, om enn mer implisitt enn sist. I linje 5 - 6 sier Gard rett ut at hvis ikke studentene snakker, så blir de tvunget til å svare. Vi kan se latteren til Gard i linje 6 som "latter før punchline" (Norrick, 2009: 270). Latteren er et kontekstualiseringssignal om at det som blir sagt nå må tolkes humoristisk. Dermed fungerer latteren som en demper på en potensielt ansiktstruende ytring (Rustad, 2005). Evas latterstavelse like etter er med på å vise at ytringen til Gard nettopp blir forstått som å være humoristisk ment. Likevel er det sannsynlig å anta at den relativt alvorlige undertonen kommer frem. Det kan vi se på Anne sin respons som er et ja i linje 8. Det er tross alt tredje gangen studentene blir konfrontert med deltakermønsteret.

Gard sier ikke noe mer om det, og bytter emne nokså fort når han trekker frem at det både kan være veldig tungt, men også kjempeartig å jobbe i Bedriften, samt at han håper å få til prosjektet med Kunden (linje 9 - 17). Etter to pauser ganske tett inntil hverandre (linje 21 og 23) spør Gard kor gamle e dokker? Dermed blir det ikke anledning til å diskutere noe mer omkring studentenes deltakelse, og samtalen endrer både key, innramming og footing når Gard spør i linje 24 kor gamle e dokker?

Snakket etter denne sekvensen, om hvem som inspirer studentene, fører til samtale om et fremmedord.

4.1.14 Autodidakt

Footings, innramming og samtaleklimaet har endret seg fra forrige sekvens, deltakerne har en lett samtale tone, og deltakerne har tatt en pause fra "møtesnakket". Her er det humorinnslag som viser at deltakerne har det kjekt sammen. Vi skal nå se hvordan bruken av fremmedordet "autodidakt" blir gjenstand for en humoristisk egenanknytning.

Deltakerne snakker om hvem det er de blir inspirert av. Trine svarte at hun blir inspirert av den avdøde amerikanske rapperen Tupac, og Sigrid lurte på hvilken utdanning Tupac hadde.

Opptak 1. Eksempel 14.1, tid: 00:39:49 - 00:40:08

1. Sigrid: Tupac.. kass utdanning..
2. @ [@@]
3. Eva: [@@]
4. Trine: nei han
5. Sigrid: (0) autodidakt
6. (1,2)
7. Gard: autodidakt ja
8. Sigrid: m'hm
9. Gard: (H)
10. (5,4)
11. Gard: selvlært..
12. Anne: mm
13. Gard: (0) m @...
14. Anne: takk [@@@]
15. Gard: [@@]
16. Sigrid: [@@]
17. (1,3)

Sigrid og Eva ler etter at Sigrid spør hva slags utdanning Tupac hadde. Grunnen kan være at utdanning ikke er den første assosiasjonen som er vanlig å få når det er snakk om amerikanske rapper fra harde oppvekstkår. En ny latter oppstår etter at Anne takker for at Gard sier hva autodidakt betyr. Autodidakt er ikke et hyppig brukt ord i hverdagslige samtaler (noe denne sekvensen minner om), og latteren som oppstår når Anne i linje 14 takker for at Gard sier hva autodidakt betyr gjør situasjonen latterverdig.

Samtaleklimaet er ganske annet enn slik det stort sett har vært gjennom møtet. Her ler og spøker deltakerne mer enn de har gjort, og de har raskere og hyppigere turskifte.

Samtalen fortsetter og i den utelatte delen sier Sigrid det er en liten hersketeknikk å bruke fremmedord, og Anne resonnerer seg frem til betydningen av begrepet autodidakt. Gard forteller at da han gikk på universitetet hadde de didaktikk i alle fag, men at det er

lenge siden det. Vi kommer inn i samtalen igjen i det Anne lurer på hva slags bakgrunn Sigrid og Gard har (ca. ett minutt senere).

Opptak1. Eksempel 14.2, tid: 00:41:13 - 00:41:44

67. Anne: eh-- eh det er litt- kan ha vært litt interessant
 68. å høre hva slags bakgrunn.. dere har..
 69. Gard: mm..
 70. Anne: hva har dere gjort?
 71. (1,4)
 72. Gard: (H) prøv å gjett hva æ e a? [1 @@ 1]
 73. Anne: [1 nei du har sikkert studert 1]
 74. noe fag på [2 <<universitetet>> 2]
 75. Gard: [2 ja det har æ gjort 2]
 76. Sigrid: @@@
 77. Gard: så e @ autodidakt
 78. Anne: <@ ja @>
 79. Sigrid: [@@@]
 80. Gard: [@@@]
 81. Anne: [@@] ja
 82. Sigrid: [2 @@@@ 2]
 83. Anne: [2 @@ 2]
 84. Gard: [2 eh= 2] @@ høres ut som sykdom
 85. Sigrid: [3 @@@@ 3]
 86. Trine: [3 @@ 3]
 87. Anne: [3 @@ 3]
 88. Gard: @@ @@ @ et syndrom
 89. Sigrid: <P ja P>
 90. Gard: eh= nei æ har studert

(Gard og Sigrid snakker om utdanningsløpene sine)

Også her ser vi hvordan samtaleklimaet har endret seg og blir opprettholdt av de raske tuskiftene og mengden av latter. I linje 77 ser vi egenanknytningen som fører til mye latter fra deltakerne. Fremmedordet blir gjort relevant igjen ved at Gard knytter sin egen utdanning opp mot fremmedordet, noe som blir gjort latterverdig. Gard bygger videre på spøkingen ved å si høres ut som sykdom og et syndrom. De humoristiske bidragene er det Gard som står for mens de andre deltakerne ler mye. Latteren fungerer som en oppbakking som gjør det mulig å fortsette å spøke med ordet "autodidakt".

Sekvensen fungerer som et vittig innslag. I linje 90 begynner Gard å snakke om utdanningen sin og utdanningsforløpet sitt. Snakket herfra kan også ses på som noe annet enn møtesnakket på grunn av det personlige innholdet og den hverdagslige formen på praten.

Latteren her er ikke knyttet til problemer med samtalen eller deltakermønsteret, men bygges rundt ordet "autodidakt". Deltakerne samarbeider om en humoristisk sidesekvens ved å le masse sammen. Det er ikke lenge siden deltakerne hadde problemer med møtesnakket, det var

Kapittel 4

uklart hvordan møtet skulle fortsette, noe vi så da Anne spurte hva gjør vi nå? i avsnitt 4.1.12. Det er derfor grunn til å tro at latteren og humoriseringen også har en funksjon som en ventil, på den måten at det kan være en viss lettelse i å snakke uten anstrengelser og å le sammen. Felles latter og humorisering rundt noe som ikke handler om problemer med møtet er sannsynligvis et kjærkomment avbrekk fra det forholdsvis tunge møtesnakket. De viser for hverandre i denne sekvensen at de klarer å le, lage humor og å ha det hyggelig sammen.

4.1.15 Det er morsomt, men ingen ler

Flere eksempler har vist hvordan latter og humorisering kan henge sammen med noe helt annet enn morsomheter, nemlig forhandling om deltakermønster, footing og innramming. Jeg vil nå vise en sekvens som setter fokus på noe jeg har drøftet i metodekapittelet, nemlig utfordringen det er å velge ut sekvenser som skal analyseres. Her kommer en sekvens hvor jeg mener Gard er humoristisk, men hvor ingen av deltakerne behandler det han sier som om det er morsomt. Forløpet viser at det er latter og god stemning i snakket, noe som underbygger det jeg mener *burde* bli behandlet som om det var humoristisk. Deltakerne snakker om hvem de har som forbilder, og Gard kommer ikke på hva det ene forbildet hans heter.

Opptak 1. Eksempel 15, tid: 00:37:26 - 00:38:37

```
1. Gard:          ka het den bilen.. eh
2. Sigrid:        jaguar
3. Gard:          nei.. den [s--]
4. Sigrid:        [mini]
5. Gard:          eh
6.                (2,9)
7. Sigrid:        volks[wagon]
8. Gard:          [åh]
9. Sigrid:        <X hummer X>
10. Gard:         ... (H) vent litt
11.               (Gard reiser seg og går til en datamaskin)
12. Sigrid:       det e (H) Gard i et nøtteskall
13. Anne:         [@@]
14. Trine:        [@@]
15. Gard:         ja eh
16. Sigrid:       @@@
17. Gard:         dokker har sikkert lagt merke til at æ har litt
18.               dårlig hukommelse?
19.               (3,8)
20.               det er bare til å bli vant te
21.               (1,5)
22.               @@
23.               (1,2)
24.               'Tesla
```

I linje 12 - 14 humres det over Gard som er nødt til å finne ut hva forbildet heter, og han sier selv at han har dårlig hukommelse, og at det er det bare til å bli vant til. Det er en lett og lattermild tone i samtalen, og etter en økt med grubling og søk på internettet finner Gard navnet på forbildet han lette etter og setter seg tilbake igjen ved bordet hvor de andre sitter. Vi følger praten videre:

25. Sigrid: Tesla ja
 26. Gard: Tesla (Gard går og setter seg)
 27. han.. har kanskje
 28. (1,8)
 29. funnet opp en energi=
 30. måte å 'utnytt 'tyngdekraften som
 31. energikilde...
 32. Ukjent: åj
 33. Gard: for hundre år siden menne=
 34. ingen som har 'funnet ka han 'fann ut
 35. Eva: [@@]
 36. Gard: [@@] men han har visstnok laga en bil som gikk på=
 37. tyngdekraft (H)
 38. (1,5)
 39. som virka.. en gang...
 40. Anne: jøss
 41. Gard: også død en
 42. (1,2)
 43. han var.. læreguten te Thomas Alva Edison
 44. og det spekuleres i om eh.. eh Tesla fikk
 45. litt lite ære før ting som egentlig fant på..
 46. Anne: hm
 47. (2,0)

At ingen fant ut hva Tesla fant ut (linje 34) blir behandlet som morsomt når Eva ler sammen med Gard. Det er likevel det Gard sier i linje 39 og 41 jeg syns er det mest humoristiske i sekvensen. Preget av britisk- og galgenhumor finner jeg det nokså underholdende måten Gard forteller om Tesla og at en mulig løsningen på de store miljøproblemene i verden gikk i graven sammen med Tesla for nesten 70 år siden. Tesla hadde en bil som gikk på tyngdekraft, men døde før han fikk fortalt det til noen. Det er i grunn både dumt og trist, og i dette ligger også humoren når Gard forteller det slik han gjør.

I de fleste av utdragene fra møte 1, opptrer humor og latter i forbindelse med problem i samtalen, gjerne der hvor det forhandles om deltakermønsteret eller innrammingen. Humor og latter finner også sted i samtalen der hvor samtalen egentlig glir lett, men i slike tilfeller fungerer humor og latter mer som en ressurs for å skape et hyggelig samtaleklima.

Hvorfor ikke utdraget over blir behandlet som et humoristisk bidrag kan jeg ikke vite for sikkert, men at noe jeg syns er morsomt ikke blir behandlet som morsomt understreker mitt

Kapittel 4

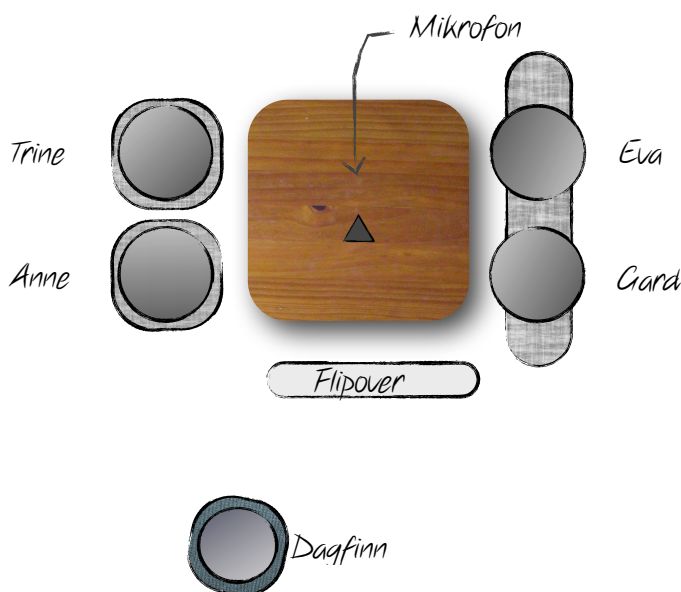
poeng med at det er for enkelt å si at noe er humor bare fordi noen ler av det. Her vises det motsatte; nemlig at noe er morsomt, men det behandles ikke som det.

4.2 Humor- og lattersekvenser fra møte 2 og 3

Vi skal nå se på latter og humorisering fra møte 2 og møte 3. Disse to møtene skiller seg fra møte 1 ved at deltakerne rammer inn møtene tidlig som henholdsvis et arbeidsmøte og et oppsummeringsmøte. Fordi deltakerne klarer å innramme møtene på en bedre måte enn vi så i møte 1, samt at deltakermønsteret i møte 2 og 3 skiller seg fra deltakermønsteret i møte 1, ser vi at latteren og humoren får andre funksjoner enn i møte 1. Dette fordi det ikke er like mye forhandling om deltakermønsteret og hvem de skal være for hverandre. Dermed er latter og humor knyttet opp til andre ting enn problemer med selve gjennomføringen av møtene.

4.2.1 Om møte 2

Møte 2 er oppstart- og arbeidsmøtet mellom studentene og Bedriften. Møtedeltakerne er Gard fra Bedriften og studentene Anne, Trine og Eva. På dette møtet forteller Gard hva studentene skal jobbe med, og hvem Kunden er. Figuren under viser hvordan deltakerne sitter under møtet.

4.2.2 Innramming møte 2

For å vise hvordan møte 2 er innrammet som et arbeidsmøte hvor studentene skal få vite hva deres oppgave er, kan vi se på det aller første som blir sagt. Jeg har akkurat fått plassert og skrudd på mikrofonen, og Gard begynner å snakke.

Kapittel 4

Opptak 2. Innramming, tid: 00:00:05 - 00:00:15

1. Gard: det her e= (3,2 legger brosjyre på bordet)
2. 'bare se eh=
3. 'akkurat den her det e en sånn plakate eller en sånn eh
4. <PA ikke plakate PA> en..
5. (H) sånn brosjyre.. presentasjon som <<Kunden>> har laget

Gard begynner rett på sak, uten småsnakk i begynnelsen. Her legger Gard et grunnlag for resten av møtesamtalen. Vi ser gjennom hele møtet at temaet er tydelig og at footingen ikke endres stort; Gard er møtelederen som forteller om Kunden, svarer på spørsmål fra studentene, og snakker ellers vesentlig mer enn studentene. Studentene stiller spørsmål underveis, men snakker generelt lite. Anne snakker mer enn Trine og Eva.

Denne innrammingen står seg gjennom hele møtet. Som vi skal se i analysene endrer samtalens key seg ved et par anledninger, men den overordnede innrammingen opprettholdes av deltakerne.

En bedre forståelse av hva deltakerne gjør i møtet får vi ved å se på deltakermønsteret. Deltakermønsteret er dessuten helt nødvendig å vite noe om når jeg senere skal analysere hvordan latteren blir brukt og fungerer i dette møtet. Hva slags roller og relasjoner deltakerne har seg i mellom, og hvordan møtet blir gjort skal vi derfor se nærmere på nå.

4.2.3 Deltakermønster i møte 2

Deltakermønsteret i møte 2 kan oppsummeres kort; Gard er møteleder og sitter med all informasjonen om prosjektet studentene skal jobbe med. Gard snakker mye mer enn studentene, av studentene er det Anne som snakker mest. I de tjue første minuttene av møtet forklarer Gard hvem Kunden er og viser hvilke produkter Kunden har. Gard skriver innimellom på en flipover, og studentene stiller få spørsmål. Gard snakker etter hvert om hvordan oppgaven kan løses og hva studentene må gjøre. Gard stiller spørsmål til studentene som noen ganger svares kort, og andre ganger ikke blir besvart, men behandlet som retoriske spørsmål av studentene. Deltakermønsteret forandrer seg lite gjennom møtet.

Møte 2 preges også av mange og lange samtaleopphold. Samtaleoppholdene gjør at møtet stopper opp, og det kan virke som om det er vanskelig å vite hvordan deltakerne skal komme seg videre og hvor mye som trengs å bli sagt før studentene kan sette i gang med selve

arbeidet med prosjektet. Et problem ser ut til å være at studentene, med unntak av Anne enkelte steder, ikke viser frem hva slags forståelse de har av prosjektet, noe som fører til at de ikke får etablert et felles forståingsrom. Når Gard får lite tilbakemeldinger på om oppgaven er forstått av studentene, fortsetter han å snakke om ulike sider ved prosjektet og Kunden.

Vi skal nå se noen utdrag som er typiske for dette møtet. Først skal vi se et utdrag hvor Anne oppsummerer det Gard har snakket om så langt.

Opptak 2, deltakermønster 1. Tid 00:34:40 - 00:35:17

1. Gard: gjennom (2,8) eh= den 'her kommunikasjonen (viser på flipover)
2. (3,1)
3. Gard: å no må dokk bare 'stopp mæ å 'spørr hvis dokker=
4. hvis- hvis dokker ikke 'hæng på..
5. fordi= eh æ har 'merk at.. 'det 'hær e komplisert
6. (1,3)
7. Gard: for mæ så e det= (H) æ jobba så læng med det at--
8. Anne: (0) ja
9. Gard: har litt sånn
10. (1,5)
11. Anne: så det... hvis e skjønner nå så eh= de=t de har litt grep om?
12. det er de 'store telta
13. Gard: 'mm
14. Anne: å=
15. (1,5)

(Anne oppsummerer videre det Gard har snakket om, og har en kort analyse av målgruppen)

Dette er et eksempel på hvordan Anne deltar i samtalen, her med en oppsummering og senere en kort analyse av noe av det Gard har snakket om (ikke tatt med i transkripsjonen). Dette kommer etter at Gard har sagt at studentene må spørre om noe er uklart (linje 3 - 4). At Anne kommer med sin oppsummering er viktig for at Gard skal forstå om studentene "henger med" eller ikke. Studentenes tilbakemeldinger er med på å forme bidragene til Gard, og er nøkkelen til å forstå Gard sine stadige forsøk på å få studentene til å bidra mer. Dette handler om kommunikativ likevekt. For at Gard skal vite hva han må si eller om det er noe som må presiseres, må han vite hva studentene har fått med seg. Hvis Gard tror studentene ikke har fått med seg alt, vil han ut fra teorien om kommunikativ likevekt forsøke å oppklare eventuelle problempunkt. Kun på den måten kan det oppstå kommunikativ likevekt. Siden studentene ikke deltar i nevneverdig grad, kan det være grunnen til at Gard snakker så mye som han gjør, nemlig for å oppklare det som han tolker som problempunkt fordi han ikke får respons fra studentene.

Kapittel 4

I dette eksempelet viser Anne frem sin forståelse for Gard (og for Eva og Trine) ved å oppsummerer det Gard har snakket om tidligere og senere i turen viser hun evne til å tenke analytisk. Fra møte 1 (avsnitt 4.1.1 og 4.1.9) så vi hvordan studentene undergravde sin egen kompetanse, likevel demonstrerer Anne i praksis den kunnskapen studentene spøkte med at de bare kunne "i teorien".

Utdraget er egentlig deltakermønsteret i et nøtteskall; Gard snakker mest, Anne stiller spørsmål og snakker mer enn Eva og Trine, i tillegg er det mange og til dels lange pauser som nok kommer fra studentene sin labre deltakelse i møtet.

-

Omtrent 40 minutter ut i møtet får Gard en henvendelse fra en kollega, og Gard foreslår en kort pause. I pausen går Anne fra bordet mens Trine og Eva småsnakker og ler litt av noe som står i katalogen ("teltet har gjesterom"). Etter ca. to og et halvt minutt kommer Gard tilbake og spør Trine og Eva om de henger med så langt. Anne har ikke kommet tilbake ennå. Anne kommer til møtet, og Gard printer ut et notat fra Kunden. I linje 9 begynner møtet igjen.

Opptak 2, deltakermønster 2, tid 00:42:31 - 00:44:38

1. Gard: <X ka syns-- X> hæng dokk med 'så langt?...
2. Trine: ja[da]
3. Eva: [ja'a]
4. Gard: (0) 'mm
5. (28,0) (i denne pausen hører vi noen blar i en katalog, en knipser på en kopp, og Anne kommer og setter seg)
- 6.
7. Gard: <P ja printereren P>
8. (12,2) (Gard går til printereren, studentene snakker litt om teltene, og er ellers stille og ser i produktkatalogene. Gard kommer, har med kundenotat fra printereren. Begynner å skrive på flipover)
9. Gard: 'ja... vi må 'finn ut littegrann- ja- okey
10. det vi må 'gjør da eh med vi må lag-'prosjeketet her sånn at vi
11. (Hx)..
12. det-- det e en del ting vi treng å 'vit?...
13. for å lag en 'stratesji for... for det herre 'her
14. (2,0) ehm=
15. (11,2)
16. Gard: (H) vi har både to=.. vi har to målgruppan da?...

(Gard skriver på flipover og snakker om målgruppene)

Det er under ti minutter siden Gard stilte det samme spørsmålet hvor Anne ga et utdypende svar om hvordan hun forsto det som Gard hadde snakket om. Gard stiller nå spørsmålet til Trine og Eva som gir korte svar. Svarene fra Trine og Eva bekrefter at de henger med, men gir ikke Gard informasjon om i hvor stor grad de har fått med seg alt som har blitt sagt. Gard stiller spørsmålet utenfor møtesnakket og spørsmålet kan dermed tolkes som mindre formelt enn om det var stilt underveis i møtet. Dette gir igjen rom for uformelle svar, og det ville derfor ha vært mindre ansiktstruende å si at noe var vanskelig å forstå.

I linje 9 fungerer Gard sitt 'ja' som en innrammingsmarkør: nå begynner møtet igjen. Gard snakker om hva de må vite og hvordan de skal gjennomføre prosjektet. Studentene verken sier noe eller stiller spørsmål. Vi ser også at det er lange pauser, blant annet en pause på 11 sekunder i linje 15.

Store deler av dette utdraget er altså fra pausen, og det er interessant å se at deltakermønsteret ikke endrer seg her. Det karakteristiske står ved, Gard snakker mye, studentene snakker lite, og det er mange og lange pauser.

-

Som et ledd i å finne ut av hvem målgruppen er, snakker deltakerne om hvem som behøver telt. Gard har akkurat snakket om egne opplevelser med telttur (se avsnitt 4.3.2) og Anne vender tilbake til noe som står i notatet fra Kunden.

Opptak 2, deltakermønster 3, tid 00:47:59 - 00:49:28

1. Anne: men 'speideren står også nevnt her...
2. Gard: 'speidera ja?... speiderleira og det--
3. (1,4)
4. Anne: hva med festivaler?
5. Gard: ja det 'å asså.. det- det det handle om det e jo
6. 'mange på tur 'sammen
7. Anne: ja...
8. Gard: 'træng itj vær knytta opp til 'familie
9. (2,4)
10. Anne: e tenker sånn 'skole-turer.. for eksempel?
11. Gard: 'mm
12. (5,0)
13. Anne: <P bedrifter P> (2,0) teambuilding.. tur
14. (1,2)
15. Gard: 'ja?... <A jaja A>
16. (33,0)
17. Gard: (kremter)
18. (6,0)

Kapittel 4

19. Gard: vi trenger også å 'vit non ting om... eh..
20. andre ting= målgruppa e opptatt av?
21. (5,0)
22. litt sånn..

(Gard snakker videre at de må vite litt om demografi)

Anne henter opp igjen møtesnakket (linje 1) etter Gard sin sidesekvens om telttur. Anne stiller spørsmål i linje 4, og tilbyr noen ideer om hvem som kan være interessert i store telt. Ingen andre deltar i idéutvekslingen, noe som er tydelig i samtaleoppholdet (linje 16 og 18).

Igjen ser vi det typiske deltakermønsteret, Anne stiller spørsmål, Gard kommer med informasjon og pausene er mange og lange.

Etter denne sekvensen pensles samtaleemnet inn på en læresetning innen markedsføring som Gard skriver opp på flipoveren. Gard er den som bærer samtalen videre ved å stadig bringe inn mer informasjon, og han snakker alene til det neste utdraget vi skal se på.

-

Vi er nå rundt 53 minutter ut i møtet, og Gard kommer her til kjernen av møtet, nemlig hva som er studentenes oppgave.

Opptak 2, deltakermønster 4, tid 00:52:55 - 00:53:37

23. Gard: så... 'dokkers oppgave?
24. (3,8) (Gard skriver på flipover)
25. ligg på en måte 'der
26. (6,0)
27. rett og [slett] jobbe litt med målgruppeanalyse
28. Anne: ['m]
29. (3,9)
30. Gard: og finn ut 'hvor.. 'når vi den her målgruppa
31. (5,0)
32. for når vi har funn ut 'det kan vi finn ut ka vi skal si...
33. da kan vi finn ut hvordan vi skal kommunsér den herre...
34. eh= (2,0) merkevaren her...

(Gard snakker videre om vurderinger angående merkenavnet. Studentene snakker lite også etter eksempelet. Gard leser opp fra Kundens notater)

Her er kjernen i prosjektet, studentene skal jobbe med målgruppeanalyse slik at de kan finne ut hvordan de skal markedsføre merkevaren. Sekvensen varer i 42 sekunder, og pausene utgjør mer enn halvparten av tiden. Det forteller at samtalen går sakte og er tung å drive fremover.

Siden ingen av studentene sier noe, fortsetter Gard å snakke i ytterligere 7 minutter. Blant annet leser Gard opp fra Kundens notater om bytte av merkenavn (avsnitt 4.3.3) og om å starte nettbutikk (avsnitt 4.3.4).

-

Møtedeltakerne har mellom forrige utdrag og det vi kommer til nå, snakket om de ulike målgruppene for de ulike produktene. Gard har snakket om at det er "kjempelett" å starte en butikk (ikke tatt med i transkripsjonen), og studentene har sett eksempel på en medieanalyse.

Møtet har nå bikket en time og er på vei over i en ny fase, nemlig hvordan oppgaven skal løses. Gard spør igjen om det er noe studentene lurer på, eller om det er noe han har glemt.

Opptak 2. Deltakermønster 5.1, tid 01:05:10 - 01:05:58

1. Gard: så 'da (2,8) e det rett og slett å gå over te=
2. (2,2)
3. eh 'hvordan løse vi det.. <A eller 'dokker A>
4. (2,9)
5. Trine: <P 'mm P>
6. Gard: 'e det noe dokke-- e det noe e har 'glemt?
7. e det noe dokka lura på?
8. (5,4)
9. Anne: eh vet ikke 'akkurat nå [@@@]
10. Gard: [<@ nei @>] @@@
11. (1,5)
12. Gard: [fordøye litt]
13. Anne: [menne=]... 'ja fordi atte=
14. 'vi har jo ikke jobba med-- gjort det 'her før
15. Gard: (0)'nei
16. Anne: selvfølgelig.. [det e jo meninga]..
17. Gard: [<P @@ P>]
18. Anne: ehm=.. så hvor 'starter vi?..
19. Gard: 'm'm
20. (2,7)
21. Gard: da trur æ vi start med å lag en= mal (blar på flipover)

Gard sine spørsmål fører til en tenkepause på 5,4 sekunder (linje 8) før noen svarer. Tenkepausen gir mulighet for alle studentene å svare, og her viser deltakermønsteret seg tydelig igjen når Anne til slutt er den som svarer.

Etter litt latter fra Anne og Gard stiller Anne i linje 18 et direkte spørsmål som handler om selve jobbingen med prosjektet. Møtet er dermed på vei over i fasen som handler om hvordan de skal løse oppgaven (Gard i linje 1 og 3, Anne sitt spørsmål i linje 18.).

Kapittel 4

Som da Anne i deltakermønstereksempel 3 hentet opp igjen temaet fra sidesequensen til Gard, gjør Anne det samme her når hun kommer med et sterkt initiativ om å snakke om hvor studentene skal starte. Dette fører til at Gard lager en mal på flipoveren. Transkripsjonen fortsetter under.

Opptak 2, deltakermønster 5.2, tid 01:05:58 - 01:06:50

22. (16,0) (Gard skriver på flipover)
23. Anne: (hoster)
24. (8,8)
25. Anne: eh= starter vi på=
26. 'hvem eller i 'hvilke 'medier.. eller kan man finne ut av= eh=
27. det 'ene gjennom det andre
28. (2,5)
29. Gard: æ trur dokk-er må jobb 'parallelt
30. Anne: (0) ja
31. Gard: hvis skal 'rekk over det så det er rett og slett å å=
32. (2,2)
33. Gard: æ tror 'dokk må 'fordel oppgaver dokk imellom
34. Anne: ja
35. Gard: men det som e 'vanskeligst e jo= 'finn ut..
36. å gjør den 'målgruppeanalysen
37. Anne: 'mm

(Gard snakker videre om hva de må gjøre for å finne ut mer om målgruppen)

Anne stiller spørsmål og er aktiv i samtalen, pausene er fremtredende, og Gard foreslår hva studentene må gjøre. Samtalen utvikler seg til å handle om hvem potensielle kjøpere er, og Gard foreslår at å ta kontakt med forhandlere er et sted å begynne.

-

Etter at deltakerne har snakket om hvordan de kan gå frem for å finne svar på spørsmålene, oppstår et samtaleopphold. Vi skal se hvordan Anne bidrar til å få møtet til å gå fremover når hun oppsummerer hva som er oppgaven til studentene. Møtet har vart i en time og 18 minutter, og det virker som om Anne vil komme i gang med arbeidet.

Opptak 2, deltakermønster 6, tid 01:18:32- 01:19:44

1. Gard: da lønna sæ jo 'kanskje= prøv å 'peil sæ fram te=..
2. 'avdelingssjæfa eller sånn i butikkan
3. (35,2)
4. Anne: så eh vår oppgave 'nå er hvem e hvem kjøpe <<produkt>>?
5. hvem- eh 'hvordan ser målgruppa til <<produktene>> 'ut?..
6. eh= å i hvilke 'medier.. 'nås de?

7. Gard: 'm
 8. Anne: på et vis... eh å=...
 9. hvordan 'oppfattes merkevare=navnet <<produktnavn>>
 10. Gard: 'mm
 11. Anne: <P ja P>
 12. Gard: så vil æ 'gjærne ha dokkers egne 'refleksjon
 13. Anne: 'ja

(Gard snakker om at studentens tanker er viktig gjennom prosessen siden studentene er helt i starten av målgruppen, i følge Gard)

Vi ser at det er et langt samtaleopphold i linje 3, Gard sier ikke noe mer og studentene stiller ingen spørsmål, noe som kan være et tegn på at deltakerne føler seg "ferdignakket". Anne oppsummerer dermed oppgavene til studentene i linje 4 - 9, og stadfester samtidig sin rolle i møtet som den mest aktive av studentene. Samtidig gjør Anne noe som er viktig for møtet, hun får møtet til å begynne igjen (som i deltakermønster 3).

-

Vi skal se enda et samtaleopphold som belyser deltakermønsteret. I løpet av 42 sekunder er det ingen som tar ordet, stiller spørsmål, eller bidrar på annen måte i samtalen. Gard har snakket om at studentene er i starten av målgruppen til Kunden, og foreslår derfor at studentene bør ha en idémyldring for å finne ut av hvilke turer teltene passer til.

Opptak 2. Deltakermønster 7, tid 01:22:27 - 01:23:19

1. Gard: ha en rett og slett en brainstorming på eh-
 2. hvilke typer tura passe de her teltan..
 3. Anne: mm
 4. (21,5)
 5. Gard: <P ja P> (hviskende)
 6. (20,5)
 7. Anne: [ja]
 8. Gard: [yes]
 9. Trine: mm
 10. (3,2)
 11. Gard: kossen har dokker lyst til å jobbe?
 12. (2,2)
 13. Gard: <P dokk ska jobbe sammen P>
 14. (1,5)
 15. Eva: ja=
 16. Anne: e ser for me at vi=...
 17. at vi snakker litt om de forskjellige 'oppgavene vi har 'å=
 18. finner ut [av]..
 19. Gard: [mm]
 20. Anne: 'hva som- hva vi må nødt å 'gjøre
 21. Gard: mm
 22. Anne: (0) <A asså hvilke 'oppgaver A>

Kapittel 4

Det er under tre minutter siden forrige lange samtaleopphold, og det virker som om møtet nærmer seg slutten. Her kan det tenkes at samtaleoppholdet skjer fordi det er uklart om studentene skal ha idémyldringen nå eller senere. Anne har tidligere i møtet bidratt med noen ideer om hvem som kan bruke store telt (deltakermønster 3) hvor hun nevnte festivaler, skoleturer og team building for bedrifter. Forøvrig endte det med et samtaleopphold på 39 sekunder. Siden ingen sier noe kommer Gard med et sterkt initiativ og emnedreining i spørsmålet om hvordan studentene har lyst til å jobbe (linje 11). Anne svarer på spørsmålet om enn nokså generelt, men likefullt fører det til at Eva og Anne spør Gard om hva han vil ha etter at prosjektet er ferdig. Se utdraget under.

Opptak 2, deltakermønster 8, tid 01:23:58 - 01:24:24

1. Eva: vil du ha noe 'skriftlig?..
2. <A produkt på en måte A> på slutta?
3. [1 <X på være de X> 1]
4. Anne: [1 <A ja hva e det du vil 'ha? A> 1]...
5. Eva: resultatata [2 eller vil du ha= 2]
6. Anne: [2 <A hva e det vi skal A> 2] levere til du
7. når vi er ferdig med det her?
8. Eva: 'to setninger om hva vi 'kom frem til.. eller...
9. Gard: ja æ tror e vil eller e vil eh gjerne ha en rapport.. skriftlig

Eva og Anne snakker samtidig om hva det er Gard vil ha som sluttprodukt. Grunnen til at jeg har tatt med denne sekvensen er at dette er den eneste plassen i møtet hvor studentene tydelig snakker i munnen på hverandre. Ellers er det tilnærmet ingen samtidig snakk. I denne sekvensen blir det også klart hva som skal være sluttproduktet, en skriftlig rapport.

4.2.3.1 Oppsummering av deltakermønster i møte 2

Tre tydelige mønstre viser seg denne analysen. Gjennomgående ser vi asymmetri i deltakelsen: Gard er møtelederen, han dominerer samtalerommet ved at han snakker mest, og sitter med all kunnskapen om Kunden. Studentene snakker lite, men Anne snakker vesentlig mer enn Eva og Trine. Anne bidrar blant annet med oppsummeringer underveis i møtet, og stiller spørsmål. Et tredje mønster er de mange pausene og samtaleoppholdene som preger møtet fra start til slutt.

Det er flere eksempler på at Gard prøver å få studentene i tale. Gard stiller flere spørsmål etter hverandre, men det tar som regel noen sekunder før studentene svarer. Selv når Gard fremsetter tydelige krav om å få studentene i tale ender det med pauser eller at Gard begynner å snakke selv. I møte 1 ymtet Gard frempå at hvis studentene ikke snakker, så skal han tvinge

dem til det (se 4.1.13). Til tross for såpass klar tale i møte 1, blir det med ordene. Studentene svarer lite, og Gard tvinger dem heller ikke til å svare.

Analysen av deltakermønsteret viser det typiske, og selv om det kan se ut til at Trine og Eva ikke sier noen ting gjennom møte 2, er ikke det riktig. Analysen viser dermed hvordan det å belyse noe kan mørklegge noe annet. Trine og Eva deltar i møtet ved at de kommer med oppbakkinger og de stiller noen spørsmål. Tendens er likevel tydelig.

Vi skal snart dreie fokus mot latter- og humorbruk i møte 2 og -3, men først skal vi se på det siste møtet studentene hadde med Bedriften.

4.2.4 Om møte 3

Møte 3 er et oppsummeringsmøte fra praksisperioden og holdes den siste dagen i praksisperioden på tre uker. Dagen før presenterte studentene funnene og resultatene for Kunden og Bedriften. På oppsummeringsmøtet deltar de tre studentene (Anne, Trine og Eva), Sigrid og Gard fra Bedriften, samt to ansatte til fra Bedriften. Møtet er helt på slutten av praksisperioden og det serveres kake og kaffe.

De første minuttene av opptaket preges av en uformell tone, og to samtaler foregår samtidig. Gard snakker med noen av studentene om en pakke de venter på som Kunden har sendt til studentene, og Anne snakker med en av de ansatte om kaken. Dette er småsnakk før selve møtet begynner, men siden småsnakket varer i flere minutter før møtesnakket begynner, kan det tenkes at det er usikkerhet om hvordan de skal snakke om oppsummeringen. Det understreker også Gard i denne sekvensen hvor Gard og jeg diskuterer hvor jeg skal sitte og om jeg skal være med å spise kake under opptaket.

Opptak 3, tid 00:01:03 - 00:01:23

10. Dagfinn: i og med at eg tar opp da?
 11. Gard: 'mm.. [ja?]
 12. Dagfinn: [eh=] så=
 13. Gard: det kan 'godt hend at du blir litt 'skuffa over avslutnings=
 14. 'møte her asså
 15. Dagfinn: neimen [1 det= 1] [2 det 2
 16. Anne: [1 @ 1]
 17. Gard: [2 @ 2]
 18. Dagfinn: du vet jo ikkje <@ ka eg ser etter @>
 19. Gard: <@ nei @> <A det e jo det e jo A> 'det ska du fortæl etterpå
 20. Dagfinn: (0) ja 'det skal eg gjøre

I linje 4 - 5 sier Gard at det kan hende jeg blir litt skuffet over avslutningsmøtet, noe som gir grunn til å tro at møtet kan ta en annen form enn det som er forventet av et møte. At møtet kan ta en annen form er både kaken, mye småsnakk og det faktum at alle fra Bedriften er med på oppsummeringsmøtet et tegn på. Det kan med andre ord se ut som om møtet blir en kombinasjon av oppsummeringsmøte og kakefredag.

At Gard sier jeg kanskje blir "skuffa" kan tenkes henger sammen med at Gard vet at jeg tar opp møtet fordi jeg skal undersøke "kommunikasjon i møter", en kakefredag er mer som en hverdags-/kafésamtale enn det et oppsummeringsmøte er, og hvis oppgaven jeg skriver trenger møter med tydelig møteinnramming, vil opptak av et kaffeslaberas muligens skuffe. Men som jeg påpeker i utdraget over vet jo ikkje [Gard] ka eg ser etter.

Vi skal nå se hvordan deltakerne innrammer denne samtalen som et oppsummeringsmøte.

4.2.5 Innrammingen av møte 3

Møte 3 starter på en helt annen måte enn møte 2. Deltakerne snakker uformelt før selve møtesnakket begynner, blant annet spøker Anne om presentasjonen de skal ha for resten av klassen. Presentasjonen for resten av klassen skal de ha på utdanningsinstitusjonen, og skal handle om arbeidet i og erfaringene fra praksisperioden. Anne ber meg om å ta bilde av studentene slik at de slipper å *si* så mye under presentasjonen. Gard lurer på hva gangen videre i prosjektet er for studentene, og dermed dreier Gard samtalen til å handle om oppsummering av praksisperioden, og slik innrammer de møtet.

Opptak 3. Innramming, tid: 00:03:01 - 00:04:01

1. Anne: du må ta bilde av oss etterpå Dagfinn
2. Dagfinn: ja..
3. Anne: vi må gjøre.. presentasjonen vår s- så interessant så mulig
4. så vi prøver å få inn mest mulig bilder
5. Dagfinn: (0) m
6. Anne: (0) så vi slipper å 'si så mye
7. Gard: <@ ja @> @ for no skal dokker..
8. 'presenter det herre her videre?
9. Anne: ja <A eller vi skal på en måte A> fortelle hvordan det har vært
10. og sånn
11. Gard: ja?
12. Anne: 'mm
13. (3,8)
14. Gard: 'ja.. (H).. ja 'fortell da?
15. (2,0)
16. Anne: hvordan det har vært?

17. Gard: 'm
 18. Anne: det har vært helt 'topp.. syns e... absolutt
 19. Gard: så bra
 20. Anne: er e=mm... i dag så føler e at vi sitter litt igjen med=
 21. en sånn 'wow-følelse?
 22. Gard: mm
 23. Anne: (0) etter at vi= etter at mottakelsen i går var så=
 24. over all forventning?
 25. Gard: mm
 26. Anne: så det har vært e= veldig <A veldig veldig A> gøy
 27. Gard: mm..
 28. [så bra]
 29. Anne: [vi er veldig] stolte av prosjektet vårt
 30. Gard: jammen det skal dokker vær altså..
 31. det var.. 'veldig bra... eh bra gjennomført..
 32. æ har jo hatt litt sånn dårlig samvittighet
 33. for æ har hatt det så travelt så @
 34. så ikke fulgt opp dokker så my..
 35. Trine: det har egentlig funka veldig bra da

(Snakker videre om at det har vært en fordel at Gard har vært opptatt, gjorde at studentene følte at de var selvstendigige og fikk tillit ("tillitserklæring"). Gard svarer at det var litt med vilje, men også fordi han "ikke har hatt sjangs" til å følge opp mer)

Gard gjør en emnedreining når han tar tak i det Anne sier i linje 9, og orienterer seg mot formålet med møtet, nemlig en oppsummering av hvordan det har vært å ha praksis hos Bedriften i de tre ukene. Dette skjer når Gard sier *fortell da* i linje 14. Ytringen til Gard fremstiller et krav om tale (Scheuer, 1998) på den måten at han eksplisitt ber Anne om å fortelle om hvordan det har vært (å ha praksis hos Bedriften). Det kan se ut til at pausen i linje 15 er en tenkepause siden Anne responderer med et spørsmål, nemlig hvordan det har vært? hvor "det" referer til å ha praksis hos Bedriften. Gard bekrefter at det var det han mente med et 'm, og dermed har de begynt å innramme samtalen som et oppsummeringsmøte. Denne innrammingen opprettholdes stadig gjennom nye bidrag som handler om det faglige opplegget fra studiestedet sin side, om Kunden og om samarbeidet mellom Bedriften og studentene.

Vi kan se at Anne er selvironisk i begynnelsen av denne sekvensen når hun spøker om å slippe å si så mye under presentasjonen som de skal ha for resten av klassen ut fra det Anne sier i linje 18, samt linje 23 - 24. Her sier hun nemlig at praksisen har vært helt topp, og at presentasjonen for Kunden var over all forventning. Med andre ord er studentene i god stand til å holde presentasjoner og har mye positivt å si om sitt eget prosjekt. Gard sier også at presentasjonen gikk veldig bra (linje 31), og dermed ser vi at Gard skjønner selvironien til Anne når Gard ler i linje 7, for studentene har jo vist at de absolutt er i stand til å holde gode presentasjoner.

Latter forekommer også i forbindelse med at Gard sier han har hatt litt dårlig samvittighet fordi han har hatt det så travelt, og dermed ikke fått fulgt opp studentene så mye (linje 32 - 34). Latterstavelen kommer helt i slutten av Gard sin tur og demper den ansiktstruende ytringen. Trine ufarliggjør det hele ved å si at det har egentlig funka veldig bra da og snakker videre om at det har gjort at studentene har følt seg selvstendige og at dermed har vært som en tillitserklæring fra Gard (ikke tatt med i transkripsjonen).

Etter 25 minutter i denne innrammingen spør Gard hva studentene gjør videre, det fører til en lattersekvens som jeg tar for meg i avsnitt 4.3.5. Etter den sekvensen lurar Gard på hvor mye opptak jeg trenger, og underforstått er oppsummeringsmøtet over. Dermed avslører jeg hva jeg studerer og undersøker. Møtet glir over i en annen fase som minner om hverdagssamtale/kafésamtale som jeg ikke har tatt med i denne oppgaven fordi møtesnakket er over.

4.2.5.1 Deltakermønsteret i møte 3

Fordi dette møtet er vesentlig kortere enn møte 2, og fordi det er få eksempler på latter i den relevante delen i møte 3, har jeg ikke en dyptgående deltakermønsteranalyse av møte 3. Møtet er også delvis en avslutning for studentene med kake og resten av Bedriften til bords. Rammen rundt er derfor mindre formell enn de to tidligere møtene. Oppsummeringsmøtet foregår dermed som en del av "avslutningsmøtet".

Noe er det likevel mulig å si om møte 3. Studentene har jobbet sammen hver ukedag de siste tre ukene. De er blitt bedre kjent med hverandre og med de ansatte i Bedriften. Trine og Eva deltar mer her enn de gjør i møte 1 og møte 2. Anne er fremdeles mer aktiv enn sine medstudenter.

I den delen av møtet som er relevant for denne oppgaven (der deltakerne oppsummerer praksisperioden) snakker ikke andre enn studentene og Gard. De andre fra Bedriften sitter rundt det samme bordet og er stille og hører på helt til oppsummeringssekvensen er over. Som sagt endrer da møtet seg til en hverdagssamtale/kafésamtale.

4.3 Latter fra møte 2 og møte 3

Vi skal nå se eksempler på lattersekvenser fra møte 2 og møte 3. Sammenlignet med møte 1 skal vi se at latteren brukes på en annen måte. I all hovedsak skiller latter- og humorbruken seg i disse to møtene seg fra det første møtet på grunn av tydeligere innramming av møtene.

Vi begynner å se på humor- og lattersekvenser fra møte 2, for så å runde av med et eksempel fra møte 3.

4.3.1 "Du kan jo bruk det som garasje"

Dette første eksempelet viser humorisering og latter som noe deltakerne også humoriserte om i det første møtet, nemlig telt. I utdraget under går Gard gjennom produktkatalogen til Kunden, og viser de store teltene som er særegent for Kunden.

Opptak 2. Eksempel 1, tid 06:29 - 07:07

```

1. Gard:    det som e-- gjør dem 'særegen det e..
2.         de herre 'store teltan her
3. Anne:    'mm
4. Gard:    eh det teltet som er på bildet her...
5.         trur æ e på treogtyve kvadrat
6. Eva:     <P @@ P>
7. Gard:    du kan jo du [<@ kan (Hx) @>]
8. Eva:     [<@ (Hx) @>]
9. Anne:     [<P @@ P>]
10. Gard:   du <@ kan-- @> du kan jo=
11.         bruk det som garasje
12. Trine:   'mm
13. Gard:    @@@
14. Trine:   eller hybel
15. Gard:    ja [ja] @
16. Eva:     [ja]
17.         (..)
18. Anne:    [(hoster)]
19. Gard:    [det 'e] det e helt 'vanvittig stort asså du--
20.         (1,3)
21. Gard:    når du står inni teltet her så blir du
22.         sånn herre= 'wow @@@
23. Trine:   <@ mm @>
24. Gard:    <@ fordi @> det 'e så stort..
25.         og der har dem endel= dem har endel varianter
26.         av dem her teltan da

```

(Gard viser brosjyren til studentene)

De store teltene er viktige for kunden, og Gard peker på akkurat dette i linje 1 når han sier at det er de store teltene som gjør kunden særegen. Eva ler forsiktig i linje 6 og er en respons på Gards ytring i linje 4 og 5 det teltet som er på bildet her... trur æ e

Kapittel 4

på treogtyve kvadrat. Gard endrer key i samtalen når han i linje 7 får latterkvalitet i stemmen samtidig som Eva og Anne ler forsiktig (linje 8 og 9).

At Eva og Anne ler svakt (i linje 6 og 9), kan ses i sammenheng med det Glenn (2003: 85) kaller for inviterende latter. En person som begynner å le inviterer til latter. Invitasjonen til latter kan aksepteres av deltakerne i samtalen. Siden Gard er møtelederen kan det være Eva søker aksept for latter i samtalen med sin forsiktige latter i linje 6. I linje 7 - 9 ser det ut til at latter blir akseptert av både Gard og Anne ved at Gard har latterkvalitet i ordet *kan* og Anne ler svakt. I linje 10 - 11 kommer Gard med det humoristiske poenget: *du kan jo bruk det som garasje* og legitimerer dermed latter og humor i samtalen. Trine kommer med en oppbakking i form av sitt *'mm* i linje 12 og bygger videre på vitsen til Gard når hun i linje 14 foreslår *hybel* som bruksområde for teltet. Både Eva og Gard anerkjenner poenget ved å si *ja* (linje 15 og 16) og på den måten jobber gruppen sammen om å gjøre sekvensen humoristisk.

Etter en kort pause i linje 17 understreker Gard hvor stort teltet er, både i linje 19 med trykk på *'vanvittig stort*, samt i linje 22 og 24 når han sier *'wow* og det *'e så stort*. På den måten videreutvikler Gard det humoristiske poenget. I linje 25 - 26 vender Gard tilbake til saken ved å endre key, og runder dermed av den humoristiske sekvensen.

Alle i samtalen bidrar med enten humoristiske poeng eller oppbakkinger i form av latter, noe som viser at deltakerne samarbeider om å gjøre sekvensen humoristisk. Humoren de lager sammen her er ikke ansiktstruende for deltakerne, men spiller på hvor store teltene er. Det er inkongruenshumor fordi humoren handler om kontrasten mellom det vi vanligvis forbinder med telt og hvilke bruksområder disse store teltene har. Dermed oppstår det humoristiske motsetninger når Gard og Trine foreslår henholdsvis *garasje* og *hybel* som bruksområder for teltet.

Vi kan se at humoren er et resultat av et vellykket samarbeid der deltakerne konstruerer en ramme hvor det er mulig og lov å spøke (Coates, 2007: 31). Som Holmes og Hay skriver "*Successful humour is a joint construction involving a complex interaction between the*

person intending a humorous remark and those with the potential of responding" (Holmes & Hay 1997:131 i [Coates, 2007: 31-32]).

Ved at deltakerne tar seg tid til å komme med humoristiske poeng om størrelsen på teltene, er humorbruken med på å *understreke* hvor store teltene faktisk er. Med tanke på at det er nettopp størrelsen på teltene som gjør kunden særegen (Gard linje 1-2) får de frem et viktig poeng.

I tillegg til en viktig poengtering er latteren med på å endre key i samtalen. Fra linje 7 - 24 har samtalen en annen "toneart" enn snakket før. Samtaleklimaet blir lunere ved at deltakerne ler sammen og bygger på hverandres humoristiske forslag om hva teltene kan brukes til. Dette skaper en lett tone i samtalen og legger et grunnlag for resten av møtet: her er det rom for å spøke og le sammen. At samtaleklimaet har endret seg kan vi også se ut fra språkbruken. Ord som *asså*, *vanvittig* og *wow*, forekommer stort sett i sekvenser hvor samtaleklimaet skiller seg fra det vi kan kalle for hovedinnrammingen som er et arbeidsmøte.

Humorisering over teltene så vi også i møte 1 (avsnitt 4.1.10). Det er interessant å se at teltene blir gjort latterverdig også i dette møtet. Kanskje blir teltene gjort humoristiske fordi de er så store og dermed er det enkelt å lage humor om de. Samtidig skaper deltakerne noe felles og bygger solidaritet når de lar teltene huse noe humoristisk. På den måten har deltakerne et fellesskap i intern vitsing om produktene til Kunden. Dessuten er humoriseringen og latteren av teltene ikke knyttet til en trøblete passasje i snakket, slik vi så var tilfellet i flere av eksemplene i møte 1.

4.3.2 "Hustrige opplevelsa"

Vi er nå tre kvarter ut i møtet. Deltakerne snakker om når på året det er vanlig å dra på telttur. Gard endrer key i samtalen ved å trekke frem egne erfaringer med telttur. Historien Gard forteller er relevant og personlig, og gjøres latterverdig av deltakerne.

Kapittel 4

Opptak 2, eksempel 2, tid 00:46:53 - 00:48:10

1. Trine: men e det ikke no som det går an å gjør i 'helgene og da?
2. Anne: jo.. det e det 'og
3. Trine: så det e jo for'såvidt heile [året]
4. Anne: ['mm]
5. Gard: 'mm
6. Trine: kanskje ikke 'midt på kaldeste vintern
7. <A e vet ikke kor varme de A> teltan e da men?
8. Gard: 'æ fer på tur med.. 'ongan.. ifra 'marsj i 'lavvo...
9. da e de=t da e det snø å.. ut på ski å..
10. går vi 'kilometer på ski å sett opp lavvo å=
11. (2,0)
12. men ikke sånn det itj- nå 'streng 'vinter da
13. Trine: nei det e ikke 'tjue minus
14. Gard: (0) nei.. det e.. det ligg sånn i 'grensa te..
15. 'hatt noen litt sånn 'hustrige 'opplevelsa kor vi
16. har kommi og det har rett og slett 'regna
17. <@ å @> ongan 'sitt i en snøfonn å bare drikk
18. [1 kakao 1] [2 bare 2] (lager grimase)
19. Trine: [1 @ 1]
20. Eva: [2 @ 2]
21. Trine: @[3 @ 3]
22. Anne: [3 @ 3]@[4 @ 4]
23. Gard: [4 @ 4]@@ 'ikke 'spessielt 'happy @@@@
24. eh=... menne..
25. Anne: men 'speideren står også nevnt her...
26. Gard: 'speidera ja?.. speiderleira og det--
27. (1,4)
28. Anne: hva med festivaler?
29. Gard: ja det 'å asså.. det- det 'det handle om det e jo
30. 'mange på tur 'sammen

Når Trine i linje 6-7 stiller spørsmål om hvor varme teltene er, svarer Gard med å fortelle om egne erfaringer med lavvo om vinteren. Det er en tydelig endring i key når Gard forteller om lavvoturen fordi det ligger noe personlig i å trekke inn sin familie i møtesnakket. Når Gard forteller om lavvoturen blir samtaleklimaet varmere enn det ville ha vært hvis han svarte tørt og "saklig". Svaret Gard gir er relevant fordi det fremkommer at lavvo kan brukes når det er snø og vinter.

Det er ikke at Gard endrer key som gjøres latterverdig, men Gard sin etterligning av sine barn som ikke er 'spessielt 'happy på grunn av dårlig vær. Gard signaliserer med et leende "å" i linje 17 at noe latterverdig kommer. Like etter imiterer han ungene som sitter i snøfonnen. Alle deltakerne ler fra linje 19 - 23 (til litt ulike tidspunkt) som viser at fortellingen til Gard blir gjort latterverdig.

Det er 40 minutter siden forrige gang det var latter i møtet. Gard har kommet med store mengder informasjon, og studentene har bidratt med et par oppfølgings spørsmål. Bortsett fra det er det Gard som har dominert samtalerommet, noe som er naturlig i dette møtet da det er

han som sitter med all informasjonen om prosjektet. Som observatør kunne samtalen nesten virke langtekkelig, og det er tydelig at Gard sin endring av key og fortelling fra teltturen kommer godt med.

Gard viser frem en annen side ved seg som også er med på å endre samtaleklimaet. Det er ikke bare historien i seg selv som gjør at samtaleklimaet blir lunere, men at historien blir fortalt av Gard i det hele tatt. Fortellingen er med på å lage en hybriditet i møtet. Ved å løfte samtalen opp på et plan hvor det ikke er saklig og tørt, men personlig, viser Gard at det er rom for sidesekvenser og for å være personlig i møtet. I tillegg viser Gard vilje til å bli bedre kjent med deltakerne.

I linje 25 tar Anne initiativ til å dra samtalen tilbake til hovedinnrammingen ved et slags åpent spørsmål, samt et nytt forslag på hvem som kan bruke teltene. Ikke lenge etter denne sekvensen foreslår Gard en pause.

4.3.3 "Vi ska jo te Jessheim!"

I denne sekvensen skisserer Gard hva oppgaven til studentene blir. De diskuterer merkenavnet på Kunden som de lurer på konnoteres for mye til villmarksliv når produktene egentlig henvender seg til helt andre formål. Gard ler alene i denne sekvensen, studentene smiler.

Opptak 2. Eksempel 3, Tid 00:53:25 - 00:53:58

1. Gard: for når vi har funnt ut 'det kan vi finn ut ka vi skal si...
2. da kan vi finn ut hvordan vi skal kommunisér den herre... eh=
3. (2,0) merkevaren her... da kan vi finn ut om..
4. <<navn>> e det 'helt fjernt å 'kall det det?..
5. <<navn>> det e jo sånn.. 'ska du til Himalaya
6. Anne: 'm'm...
7. Gard: ska itj det vi ska jo te.. 'Jessheim...
8. @ <@ eller no sånt.. på @> på= 'fisketur (studentene smiler)
9. det e 'det vi ska
10. (4,3)
11. ehm=

(Studentene sier ingenting, Gard snakker videre om å bytte merkenavnet. Gard leser opp fra Kundens notater)

Vi får her fortsettelsen på utdraget som lå til grunn for deltakermønsteranalyse 4 (side 98). Der så vi mange og lange pauser, og at Gard snakket alene. Vi er nesten en time ut i møtet og det har vært få innslag av humor og latter. En endring i samtalens key slår anslaget til en

Kapittel 4

humoristisk eksemplifisering av Kundens utfordring når Gard i linje 4 stiller spørsmålet er det 'helt fjernt å 'kall det det?

Det humoristiske i Gard sin eksemplifisering ligger i motsetningen mellom at navnet til Kunden forbindes med ekstrem friluftsliv, mens Kunden i virkeligheten lager produkter knyttet til camping. Dermed kommer selvironiseringen frem når Gard i linje 5 spør 'ska du til Himalaya og svarer ska itj det vi ska jo te.. 'Jessheim [...] på= 'fisketur. Selvironien ligger i forventningen om at vi skal dra på ekstremfjelltur i Himalaya, mens sannheten er at vi egentlig bare skal fiske og campe litt. Gjennom Gard sin humoristiske vinkling blir Kundens utfordring eksemplifisert, og humoriseringen fungerer som en oppklaring og ironisering av en utfordring som Kunden har i forbindelse med merkenavnet sitt. I tillegg ligger det et snev av humorisering over Kundens merkenavn som åpenbart ikke samsvarer særlig godt med produktene de lager. Gard gjør merkenavnet latterverdig i sin fremstilling, og møtedeltakerne kan rette latteren mot merkenavnet. Det kan gi en følelse av samhold siden det skaper en oss versus dem-situasjon.

Selv om ikke studentene ler, betyr ikke det at de ikke aksepterer humoriseringen. Å smile er nemlig også en måte å svare på en invitasjon om å le. "Smiling shows willingness to engage humorously or playfully" (Glenn, 2003: 67), dermed blir humoriseringen anerkjent av studentene når de smiler i linje 8. At studentene ikke ler, kan ses i sammenheng med møtets hovedinnramming, nemlig at de er i et oppstart-/arbeidsmøte og oppfører seg deretter. I tillegg har vært få innslag av humor så langt i møtet, dermed kan det tenkes at terskelen for å le også har blitt høyere.

Fra deltakeranalysen kom det frem at det var mange pauser og de har vært inne i og er fremdels i noe som jeg oppfatter som en langtekkelig del i møtet.

4.3.4 "Dem e itj på twitter ass"

Utgangspunktet for denne sekvensen er at Anne lurer på om Kunden vil lage en nettbutikk. Det er en god løsning for Kunden, men det fins et aber. Vi skal se hvordan Gard forklarer dette på en humoristisk måte.

Opptak 2, eksempel 4, tid: 00:56:18 - 00:57:05

1. Anne: så de vil opprette nettbutikk?
2. Gard: (0)mm
3. Anne: ja
4. Gard: dem driv å vurder det
5. Anne: ja
6. Gard: (H) det e jo en.. god løsning for 'dem

[Utelatt del]

15. det er 'to ting her da dem e itj eh=
16. (1,3)
17. Gard: e itj så ung og sprek
18. Anne: (0) nei
19. Gard: <@ dem to an her @>
20. dem har 'vældig mang kvaliteter men dem e itj no=
21. (Hx) dem e itj på 'twitter ass..
22. det ska æ lov dæ [@@]
23. Anne: [mm]
24. Gard: (Hx) menne=
25. (1,2) eh det som e dem- det dem vurdere

(Forteller videre om to løsninger som kunden vurderer)

I linje 15 endrer Gard key når han sier det er 'to ting her da. Gard trer ut av det mer eller mindre formelle møtet ved å si noe som kan oppfattes som på siden av saken. Til nå har Kunden vært representert gjennom produktene de lager, og ikke som de faktiske menneskene som Kunden er. Kunden blir personifisert som itj så ung og sprek (linje 17). Gard fortsetter å snakke om Kunden med latterkvalitet i stemmen (linje 19) som kan ses på som et signal om at det som kommer er humoristisk ment (Norrick, 2009). I linje 20 sier Gard at Kunden(e) har mange kvaliteter, og så følger det jeg mener er det humoristiske poenget: dem e itj på 'twitter ass.. det ska æ lov dæ (linje 21 - 22). Gard ler etter dette samtidig som Anne sier mm. Det er altså ingen andre deltakere som ler, men som i sekvensen før (4.3.3) observerte jeg også her smil hos deltakerne.

Det er Kunden som gjøres latterverdig i dette eksempelet. Deltakerne i samtalen samler seg på den måten rundt Kunden. De har tidligere ledd sammen om Kundens merkenavn og de store teltene, og nå gjør de personene som utgjør Kunden latterverdig. Det skal legges til at jeg ikke

Kapittel 4

finder at humoriseringen verken er ondsinnet eller en latterliggjøring av Kunden, men en måte å fortelle om Kunden på en måte som gjør samtalen litt lystigere. Ved å samles rundt noe latterverdig skaper deltakerne en tilhørighet til hverandre og bygger med det solidaritet. De skaper en gruppekultur ved å dele de samme oppfatningene, i denne sammenhengen om hvem Kunden er og hva de gjør.

Samtalen har vært monoton, og det har vært få innslag av latter. Samtaleklimaet fremstår for meg som kjedelig og preget av endel samtaleopphold. Sekvensene hvor samtaleklimaet endrer seg til noe mer lystbetont gir næring til å fortsette. De humoristiske bidragene foregår i en spøkefull ramme (playful frame (Coates, 2007)), og gjør ikke at samtalen blir useriøs. De viktige poengene kommer frem.

Det er en god løsning for kundene å lage en nettbutikk for produktene de selger, men [Kunden] "e itj på twitter ass". Humoren ligger i forventningene eller forestillinger om hvem som bruker Twitter, og de forbindes gjerne med aktive nettbrukere som igjen ofte relateres til generasjon Y¹². Vi ser hvordan inkongruent humor blir brukt for å få frem et poeng, men latteren uteblir fra de andre deltakerne.

I linje 25 tar Gard samtalen tilbake til slik den var før humorsekvensen, og snakker deretter om ulike løsninger Kunden vurderer med tanke på videre drift av virksomheten.

¹² 24 prosent av generasjon Y mener teknologibruken er deres sterkeste kjennetegn (Van den Bergh & Behrer, 2010).

4.3.5 "Vi stiller opp med mikrofon og alt vi"

Så et eksempel fra oppsummeringsmøte. Som jeg har nevnt var oppsummeringsmøte kort og med få innslag av humor og latter i den relevante delen av møtet. Dette er med andre ord den eneste humor-/lattersekvensen fra den relevante delen av møte 3.

Gard lurer på hva planene til studentene blir etter at de er ferdig med dette faget, og Anne svarer at hun tenker å skrive om markedsføring, og at hun i den forbindelse kanskje vil studere Bedriften.

Oppta 3. Eksempel 1. Tid: 00:23:10 - 00:24:09

1. Anne: e har jo kanskje tenkt å skrive om markedsføring da?
2. Gard: ja
3. Anne: så= det kan hende atte e spør dere om e får lov til å kanskje..
4. <A samarbeide med dere i forhold til masteroppgaven min A>
5. Gard: ja?
6. Anne: men det e 'veldig sånn usikkert enda da
7. Gard: mm
8. Anne: men e har hvertfall tenkt ganske mye på det [at] atte
9. Gard: [ja]
10. må bare
11. Anne: tror det ville vært eller 'kan bli nyttig for både me og dere?
12. Gard: jaja
13. Anne: (0)mm
14. Gard: jada vi stiller opp med mikrofon og 'alt vi
15. [@@@]
16. Anne: [@@@]
17. Eva: [@@]
18. Trine: [@@]
19. (3,0)
20. Anne: tenk hvis både Dagfinn og e skriver masteroppgave om
21. <<Bedriften>> .. det hadde jo vært e=
22. eller rundt <<Bedriften>>
23. Gard: mm [1 @@@@ 1]
24. Anne: [1 det hadde vært litt morsomt 1]
25. Gard: ja [2 @@ 2]
26. Anne: [2 @@ 2]
27. Gard: @@@@
28. (1,0)
29. Dagfinn: master i <<Bedriften>>
30. Anne: ja @[@@]
31. Gard: [@@]
32. Ansatt1: 'kan <<Bedriften>>
33. Anne: ja
34. (3,0)
35. Gard: 'jaja.. ehm=
36. (2,5)
37. æ må bare 'spørr æ= hvis-- <X hvis har lyst X>
38. e du=? e du ferdig?
39. Dagfinn: eh= 'ja= 'e 'egentlig det
40. Gard: ja?

(Jeg lar opptaket gå og forteller hva jeg undersøker)

Anne bruker mange dempere her. Det kan se ut som om Anne nesten vegrer seg for å komme med forslaget. I linje 3 ser vi tre dempere i samme setning, nemlig "det kan hende", "om e får lov", og "kanskje". Det er ansiktstruende å komme med et forslag som involverer Bedriften, og særlig fordi resten av de ansatte i Bedriften sitter rundt det samme bordet. Dermed blir det en større potensiell trussel både for Anne som kommer med forslaget, og for representanten fra Bedriften som må svare på vegne av og foran de andre ansatte. Gard svarer i linje 5 med et spørrende ja, hvorpå Anne er rask med å dempe forslaget igjen ved å si at det e 'veldig sann usikkert enda da (linje 6). Anne fremstiller forslaget som positivt for både henne og for Bedriften i linje 11, men avbryter seg selv og legger på en demper slik at hun endrer ordvalget fra "det ville vært" til "det 'kan" (med trykk på "kan") [bli nyttig for både me og dere].

I linje 14 sier Gard det som blir behandlet som latterverdig, og gjør at den potensielt ansiktstruende situasjonen endrer key og blir til en humoristisk situasjon. Gard svarer *jada vi stiller opp med mikrofon og 'alt vi*, noe som fører til felles latter fra Gard, Eva, Anne og Trine. En pause på 3 sekunder følger før Anne fortsetter den humoristiske historien ved å peke på at det ville ha vært morsomt hvis både hun og jeg (Dagfinn) hadde skrevet masteroppgave om Bedriften. Både jeg og Ansatt1 bygger videre på humorisering rundt temaet og høster litt latter fra det. To pauser på henholdsvis 3 og 2,5 sekunder (linje 34 og 36) fører til at samtalen stopper litt opp, og Gard stiller så spørsmål om hvorvidt jeg er ferdig med opptaket. Etter dette avslører jeg hva jeg undersøker, og oppsummeringsmøtet er dermed over.

Gard sin kommentar i linje 14 blir nok behandlet som humoristisk fordi deltakerne i den situasjonen faktisk blir tatt opp med mikrofonen som står på bordet. Det er sannsynlig å tro at deltakerne er mer eller mindre bevisst på at de blir tatt opp. Å kommentere selve opptaket kan være forbundet med noe vi ikke skal gjøre fordi vi ønsker at opptaket skal være så ekte som mulig, og dermed prøve å ikke virke affektert av at vi blir tatt opp. Dermed får kommentaren til Gard et metaperspektiv fordi mikrofonen står på bordet, og jeg sitter i det samme rommet med hodetelefonene på og later som ingenting. Det blir en humoristisk sekvens som fører til mer vitsing som deltakerne samarbeider om. Sekvensen rundes som nevnt av i linje 34 - 36.

Som jeg skrev innledningsvis var det ikke mange humor- og lattersekvenser som kom ut av selve oppsummeringsmøtet. Grunnen var at da deltakerne innrammet møtet og satt i gang med å oppsummere tiden de har jobbet sammen, var det rett og slett ikke mer latter eller humor enn eksempelet over. Da deltakerne rundet av oppsummeringdelen av møtet, endret samtalen karakter ved at både de andre ansatte i Bedriften og undertegnede deltok i samtalen. Samtalen minnet da om en uformell kafé- eller hverdagssamtale mellom bekjente. I denne delen var det merkbart mer humor og latter enn i de andre møtene. Siden jeg ikke har analysert den uformelle delen dypt nok, kan jeg ikke si noe om hva som blir gjort latterverdig, men etter noen analytiske gjennomhøringer ser det ut til å være dels på grunn av temaene det snakkes om som i seg selv er latterverdig, nemlig humor og humorserier, som førte til mye latter.

5 Drøfting og konklusjon

*Den som kun tar spøk for spøk,
og alvor kun alvorlig,
han og hun har faktisk fattet
begge deler dårlig.*

(Kumbels Gruk - Piet Hein)

I denne oppgaven har jeg undersøkt hva slags funksjoner humor og latter har i møtevirksomhet. For å kunne finne ut av dette var det nødvendig å kartlegge både hva slags møter materialet bestod av, og hvordan deltakermønsteret var i de ulike møtene. Med andre ord var det sentralt å se på det omkringliggende for å kunne analysere humor og latter i møtene. Bare det er et viktig poeng i denne oppgaven, humor og latter er ikke statiske fenomen som betyr det samme overalt, humor og latter er svært kontekstavhengig og må derfor tolkes ut fra situasjonen.

Å velge ut humorsekvenser er også en sentral del i å studere humor og latter. Det er utvalget av humor- og lattersekvensene som avgjør hva som blir sett på som det humoristiske (av den som undersøker fenomenene), og hvis ikke utvalget er gjort på bakgrunn av hensiktsmessige kriterier vil analysene ikke være verdt noe.

Humor og latter er to ulike fenomen som kan opptre uten den andre. Humor og latter henger likevel sammen, og latter er ofte en indikasjon på at noe blir behandlet som humoristisk. Hva som er morsomt er en annen diskusjon. Noe kan nemlig behandles som om det er vittig uten at det trenger å være vittig for alle. Derfor er det ikke hva som er morsomt som er fokuset i denne oppgaven, men hva som skjer når noe blir *behandlet* som om det er humoristisk i møter.

Kapittel 5

I tillegg til at humor og latter er blitt studert i denne oppgaven har møtene i seg selv blitt undersøkt, blant annet gjennom nevnte deltakermønsteranalyse. Dermed belyser oppgaven også hvor viktig innramming og deltaking er for gjennomføring av møter som sådan. Dette er noe jeg også vil drøfte i dette siste kapittelet.

Gjennom analysene av de tre møtene mellom Bedriften og de tre studentene som har praksis der, har jeg vist at latter og humor gjør flere viktige og ulike oppgaver i samtalene. I korte trekk kan funnene oppsummeres slik:

- Humor og latter kan fungere som dempere, og er dermed nyttige i vanskelige situasjoner
- Humor og latter er gode verktøy i forhandling om innramming
- Humor og latter er nyttige i endring av samtaleklime
- Humor og latter skaper samhold og gruppefølelse

Som endel andre interaksjonelle undersøkelser om humor og latter baserer denne oppgaven seg på et relativt lite materiale. Å studere humor og latter kvalitativt er et omfattende arbeid som resulterer i at flere undersøkelser er forholdsvis små. Dermed vil det være risikabelt å trekke for mange bastante konklusjoner basert på funn fra små undersøkelser fordi tilfeldigheter og spesielle hendelser kan spille inn på funnene. Likevel finner jeg at mine funn i stor grad samsvarer med tidligere funn som er gjort i studier av latter og humor, blant annet Holmes (2000), Rustad (2005) og Rogerson-Revell (2007).

Tidligere forskning som har ligget til grunn for mye av teorien i denne oppgaven, oppsummerer funksjonene til humor og latter i møter i korte trekk slik:

- Humor og latter bygger solidaritet
- Humor og latter skaper og vedlikeholde gode relasjoner mellom kolleger
- Humor og latter har ansiktsbevarende funksjoner

(Coates, 2007; Crawford, 1995; Glenn, 2003; Hay, 2000; Holmes, 2000; Holmes & Marra, 2002; Norrick, 2009; Rogerson-Revell, 2007; Rustad, 2005).

5.1 Funn

La oss se nærmere på hva slags funn analysene avdekket som underbygger punktene over.

I det store og hele finner jeg at humor og latter gjør flere typer arbeid i møtene. I stor grad henger dette sammen med kanskje det største arbeidet humor og latter gjør, nemlig at humor og latter kan dempe ansiktstruende situasjoner. Det første funnet er derfor at:

- **Humor og latter kan fungere som dempere, og er dermed nyttige i vanskelige situasjoner**

Mange av funksjonene humor og latter har henger nettopp sammen med at de er gode dempere. Den dempende effekten som humor og latter har på ansiktstruende situasjoner gjør at humor og latter kan brukes i mange ulike situasjoner i møter og samtaler. I eksempel 4.1.2 stiller Sigrid spørsmålet "også skal dokk vær 'her liksom?" etter at studentene har fortalt om hva slags utdanning de har. Det er et ansiktstruende spørsmål som setter hele praksisperioden til studentene på spill. Spørsmålet spiller på inkongruent humor og gjøres latterverdig når deltakerne ler sammen. Hvis spørsmålet hadde blitt møtt med noe annet enn latter, for eksempel en gjennomgang av fagets formål og bakgrunn for hvorfor studentene er der, ville nok samtaleklimaet, footingen og innrammingen blitt ganske ulikt slik det ble her. Når studentene responderer med latter viser de at de tolker spørsmålet til Sigrid som latterverdig. Det gjør det mulig å komme inn på et nytt emne smidig og raskt, slik Anne gjør.

Også i situasjoner som ikke er fullt så ansiktstruende ser vi hvordan latter og humor er med på å glatte over potensielle vansker. For eksempel i eksempel 4.1.11 hvor Gard sier "du må itj vær utålmodig no" med påfølgende latter fra deltakerne etter at Sigrid har bedt han om å snakke om prosessen i stedet for Kundens produkter. Her gjør latteren til Gard og Sigrid at situasjonen oppleves som humoristisk, til tross for Sigrid sitt direktiv om at Gard må snakke om noe annet (og kanskje mer relevant).

Latter og humor handler om å vise for hverandre at samtaleklimaet er godt. Gjennom å le og å humorisere sammen bekrefter deltakerne at de har det kjekt sammen. Det gjør at selv om det blir sagt problematiske og frustrerende ting i en samtale, stopper ikke samtalen opp og blir til

en dispuTT, men lar deltakerne komme forbi potensielle vanskelige punkter i samtalen. Humor og latter gjør det dermed mulig å snakke og diskutere vanskelige emner, og likevel opprettholde et godt samtaleklima.

Vi skal nå se på eksempler fra analysene der humor og latter bidrar til å forenkle forhandling om hva slags samtale deltakerne skal ha. Forhandling om samtaler kan innebære ansiktstruende situasjoner, men som vi skal se blir det gjort relativt smidig her på grunn av humor og latterens dempende funksjoner. Det neste punktet handler dermed om at:

- **Humor og latter er gode verktøy i forhandling om innramming**

Latter har i store deler av møtene opptrådt der hvor det har vært uklarheter rundt innramming eller footing i møtene. Særlig i møte 1 så vi at deltakerne hadde problemer med å finne ut av hva de skulle snakke om og hvem de skulle være for hverandre. I den første sekvensen i møte 1 (se 4.1.1) forhandler deltakerne om innrammingen. Fra det første spørsmålet som dreier seg om innrammingen av møtet oppstår det latter. Denne lattersekvensen pågår samtidig som Sigrid forslår hvordan de skal organisere møtesnakket, samt hva de skal snakke om, altså det som handler om innrammingen av møtet. At forhandlingen av innrammingen foregår mens deltakerne ler, gjør at samtaleklimaet er godt når Sigrid foreslår en måte å *gjøre* møtet på.

Et møte innrammes ikke bare i begynnelsen, møtet opprettholdes kontinuerlig gjennom hva deltakerne sier og gjør, og i den forbindelse har analysene vist at humor og latter er viktige i den kontinuerlige forhandlingen om innramming. I eksempel 4.1.5 ser vi nemlig hvordan humor og latter gjør det mulig for Sigrid å kommentere hvordan deltakermønsteret har utviklet seg. Sigrid sier etter et samtaleopphold at det "føles nesten som om æ sitt på et sånt intervju", hvorpå hun sammen med Eva og Trine ler. Det er ansiktstruende å kommentere deltakermønsteret i et møte fordi det kan oppleves som kritikk av deltakerne sine bidrag og roller i møtet. Latteren demper store deler av den ansiktstrusselen blant annet fordi det ikke bare er Sigrid som ler, to av studentene ler sammen med henne, og de behandler situasjonen som latterverdlig og viser med det overfor hverandre at de tross alt har det kjekt sammen. De opprettholder dermed hverandres ansikt samtidig som Sigrid får kommentert deltakermønsteret.

Det samme ser vi i eksempel 4.1.12 hvor Gard er den som kommenterer deltakermønsteret. Omtrent på samme måte som Sigrid i 4.1.5, sier Gard noe som kan være ansiktstruende og som handler om studentenes deltakelse når han sier: bare 'æ som snakke-- Dagfinn får itj 'non ting ut av herre". En lattersekvens følger etter dette som er med på å dempe ytringen, men som likevel ikke fjerner kritikken av studentenes deltakelse. Dette underbygges også i 4.1.13 "Tvungen til å svar" hvor Gard tegner et tenkt scenario om arbeidet fremover, og sier: "hvis dokker ikke snakker så spør æ.. @@@ så det da blir dokker tvunget til å svar". Også denne sekvensen er en kommentar som handler om studentenes (manglende) deltakelse, og her er det mindre latter fra studentene, men som vi ser ler Gard. At Gard ler ser jeg på som en demper, likevel virker det som om det er viktig for Gard å gi et tydelige signal på at deltakelsen til studentene til nå har vært for laber.

Vi ser at humor og latter gjør det mulig å forhandle om deltakermønsteret på en relativt smidig måte, og grunnen til det er humor og latterens evne til å være en demper i ansiktstruende situasjoner. Latteren er et signal om at samtaleklimaet er hyggelig og gjør at potensielt ansiktstruende forslag, kritikk og kommentarer kan ytres. Dermed blir det mulig å gi direktiver eller kritikk på en mildere måte, og å si ifra om noe på en måte som ikke virker aggressivt. Dette handler også om humor og latter sine evner til å skape et godt samtaleklima. Det bringer oss videre til neste funn, nemlig at:

- **Humor og latter er nyttige i endring av samtaleklima**

Humor og latter konnoteres ofte med hyggelige samtaler. Det er blant annet noe av grunnen til at vi kan gjøre en vanskelig situasjon til noe hyggelig fordi vi nettopp forbinder latter med at vi har det hyggelig sammen. Analysene viser at humor og latter har evnen til å gjøre en samtale hyggeligere til tross for at vi nå vet at latter ikke bare henger sammen med morsomheter. For å si det på en mer korrekt måte handler det om samtalens key, altså hvordan samtaleklimaet i samtalen er, og hvordan deltakerne forholder seg til hverandre (footing).

Et eksempel fra møte 2 viser hvordan humor og latter endrer samtaleklimaet. Møte 2 inneholder lange passasjer med tildels kjedelig snakk (i hvert fall for utenforstående). Gard gir

Kapittel 5

svært mye informasjon, og studentene sier generelt lite. I eksempel 4.3.2 "Hustrige opplevelsa" endrer Gard key til noe mer personlig. Deltakerne har snakket om når det er vanlig å dra på telttur, og i forbindelse med det kommer Gard med en fortelling fra telttur med sine barn. Dette gjør at samtalen får en lunere stemning, vi merker at samtalen endrer key ut fra latteren og intonasjonen. Også footingen endrer seg fordi Gard ikke lenger bare er møtelederen, men også far og turgåer. Dette forandrer altså hvem deltakerne er for hverandre siden Gard blir mer privatperson enn møteleder og tilbyr dermed en mer personlig relasjon til studentene.

Et lignende eksempel kan ses i det første møtet hvor deltakerne etter den ansiktstruende situasjonen i 4.1.2 kommer inn på forholdet mellom en av studentene og en som har vært i praksis i Bedriften året før. Det viser seg at de er kjærester, hvorpå en lattersekvens følger. Fra den spente situasjonen i 4.1.2 endres samtaleklimaet når deltakerne ler sammen og snakker om hvordan Anne og Rune ble kjent, noe som også innebærer at Anne viser mer private sider av seg selv, nemlig å snakke om sin kjæreste.

Til en viss grad er eksempel 4.3.4 også et tilfelle som blant annet endrer samtaleklimaet. Dette er fra møte 2 og oppstår når deltakerne diskuterer muligheten en kunde har for å starte nettbutikk. Starte nettbutikk er en god idé, men Gard sier at det nok ikke er noe for kunden fordi de ikke er så unge og spreke lenger, og fortsetter: "dem har 'vældig mang kvaliteter med dem e itj no= (Hx) dem e itj på 'twitter ass.. det ska æ lov dæ [@@]". Eksempelet viser hvordan Gard veksler mellom det saklige snakket som innimellom oppleves som på grensen til kjedelig, og sekvenser hvor Gard gjennom artige formulering endrer key, og på den måten nærmest gir næring til samtalen (for eksempel 4.3.3 "Vi ska jo te Jessheim"). Innslagene av humoristiske formuleringer gjør ikke samtalen useriøs, for de saklige poengene kommer frem, men samtaleklimaet blir merkbart bedre, det vil si, litt lettere og lystigere og fører ofte til at samtalen skyter litt fart etter at den har vært preget av flere lange pauser og samtaleopphold.

- **Humor og latter skaper samhold og gruppefølelse**

Et punkt som trekkes frem i flere undersøkelser om humor og latter handler om hvordan solidaritet skapes gjennom humor og latter. Dette ser vi også i analysene her hvor flere eksempler illustrerer hvordan deltakerne skaper samhold ved å le og humorisere sammen. Særlig gjelder det måten deltakerne spøker og humoriserer rundt Kunden de arbeider med. Ved å le av og spøke med Kunden og kundens produkter skaper deltakerne et fellesskap, et slags oss versus dem.

Eksempel 4.1.10 "Store telt" og 4.3.1 "Du kan jo bruk det som garasje" illustrerer godt hvordan deltakerne gjør de store teltene til humoristiske poeng. De store teltene er en viktig del av Kundens produkter, og en side av spøkingen handler om at deltakerne får poengterer hvor store teltene faktisk er. Samholdet og fellesskapet bygger deltakerne opp ved at de skaper en intern humor om teltene som de kan bruke underveis i selve praksisperioden, og ikke bare i møtene. Å bygge på hverandres vitser viser også evne til å samarbeide i selve snakket slik vi ser de gjør i eksempel 4.3.1. Det handler om å bygge på hverandres poeng slik at det humoristiske poenget kommer enda tydeligere frem. Slik kan humor både skape et fellesskap ved å finne noe(n) å vitse om (i dette tilfellet Kunden), samt at deltakerne viser for hverandre at de klarer å samarbeide i selve snakket, noe som handler om å bygge fellesskap blant deltakerne.

Vi ser hvordan Gard får frem en problemstilling for Kunden når det gjelder et av merkenavnene som Kunden står for (se 4.3.3 "Vi ska jo te Jessheim"). Produktene under dette merkenavnet retter seg hovedsaklig mot camping, men merkenavnet gir assosiasjoner til ekstremturer. Når Gard spør 'ska du til Himalaya og svarer ska itj det vi ska jo te.. 'Jessheim, ser vi hvordan det er med på å skape et fellesskap blant møtedeltakerne ved at de kan rette latteren mot noe, i denne sammenhengen merkenavnet til Kunden som tydelig ikke passer særlig godt til produktene de lager. Det skal legges til at studentene ikke ler i denne situasjonen, men smiler (noe jeg argumenterer for i analysene også er en måte å svare på som viser aksept av inviterende latter).

5.1.1 Kommentarer til funnene

Latter har mange funksjoner. Vi har sett noen av funksjonene i denne oppgaven: i et vanskelig møte (møte 1) fungerer humor og latter som en måte å forhandle om roller, relasjoner og rammer, deltakermønster, footing og innramming. I møte 2 og 3 hvor deltakerne etablerer innrammingen tidlig i møtene ser vi at humor og latter stort sett blir brukt til å endre samtaleklima til en lystigere art, samt i forbindelse med å skape fellesskap blant deltakerne.

Det blir merkbart bedre stemning møtesnakket når latter blir introdusert, uavhengig om det som blir sagt er humoristisk eller ikke. Latteren gjør ofte at samtalen kommer i gang etter perioder med mange og lange samtaleopphold, og kan være en katalysator for emneskift.

I kapittel 5.1 har jeg gitt noen eksempler på hovedtrekkene fra funnene av humor og latter sine funksjoner i møtene jeg har analysert. Ikke alle humor- og lattersekvensene fra analysene er gjengitt der, og det fins to grunner for det. 1) fordi humor og latter ikke bare gjør én ting om gangen i samtaler. Humor og latter har mange sammensatte funksjoner, og dermed påvirker humor og latter samtaler ofte på flere ulike måter samtidig. Jeg har derfor valgt å kun ta med de eksemplene jeg syntes var tydeligst for tendensene jeg så i analysene. 2) fordi det ville ha tatt stor plass å gjengi alle tjue humor- og lattersekvensene en gang til. Likevel er det på sin plass å vise noen eksempler på humor- og lattersekvenser der humor og latter har flere funksjoner i samme situasjon:

I eksempel 4.1.12 "Dagfinn får itj 'non ting ut av herre" fungerer humor og latter både som en måte å dempe kritikk av deltakermønsteret samtidig som den humoristiske vinklingen gjør at samtalen endrer key som igjen fører til at samtalen kommer videre fra en vanskelig periode hvor det er flere samtaleopphold. Eksempel 4.3.4 "Dem e itj på twitter ass", fungerer både som en demper på å si at Kunden består av menn som ikke er så unge og spreke lenger, og som en måte å gjøre samtaleklimaet litt lystigere (endring av key). Eksempel 4.3.2 "Hustrige opplevelsa" endrer key og footing i samtalen samtidig som det er en presisering av et viktig poeng (det er mulig å være på telttur også om vinteren).

I analysene finner jeg ikke eksempler på humor og latter sine mørkere sider, det som har å gjøre med humor og latter som ekskluderende overfor deltakere i møtene. Humoren deltakerne samarbeider om handler flere ganger om Kunden de jobber med, men som ikke er

med på møtene. Humoren er rettet mot Kundens merkenavn og produkter, og i ett tilfelle som en kommentar på alderen til Kunden. Jeg finner ikke at humoren er vondt ment overfor Kunden, men som en måte å gjøre samtaleklimaet hyggeligere i møtet, samt i forbindelse med å skape fellesskap blant møtedeltakerne.

Å si noe humoristisk som er ment som kritikk kan ses på som sarkasme. Sarkasme viser hvordan humor kan brukes til å pakke et budskap inn i en form det er vanskelig å kommentere fordi avsenderen kan skjule seg bak argumentet om at det var humoristisk ment. Men at noe er humoristisk ment er ikke det samme som at det var vennlig ment, og her er humorens mørke bakside.

Oppsummert viser denne oppgaven at humor og latter har en rekke ulike funksjoner som i mange tilfeller gjør det enklere for deltakerne å få gjennomført et møte. Den dempende effekten til humor og latter gjør det mulig å kommentere viktige og til dels ansiktstruende sider ved et møte som for eksempel deltakermønsteret og tema for møtet uten at møtesnakket blir vanskelig. Humor og latter kan endre samtaleklima til noe lystigere, og på den måten sette i gang snakket etter perioder med mange pauser/samtaleopphold. I tillegg ser vi eksempler på at humor og latter kan skape fellesskap blant deltakerne ved at de finner noe(n) å le av, og på den måten skaper en "oss versus dem"-følelse. Humor og latter kan endre footingen i samtaler, noe som betyr at det er mulig å skifte samtalestil og deltakernes forhold til hverandre gjennom humor og latter. Dette kan være nyttig i blant annet metasnakk, hvis samtalen stopper opp, eller hvis noe "utenfor" møtet må diskuteres eller snakkes om. Det kan handle om å få enighet om at det skal være en pause fra møtet, eller som en måte å si at møtet nærmer seg ferdig. Humor og latter kan ut fra mine funn derfor knyttes til effektivisering av møter.

Jeg har lagt vekt på å skille mellom sekvenser som jeg selv synes er morsomme, og på situasjoner som av deltakerne blir behandlet som humoristiske gjennom signaler som latter, smil, prosodi og blikk. Som nevnt innledningsvis ønsket jeg å studere humor, men dette ble altså vanskeligere enn jeg hadde trodd. Dermed endte jeg opp med å studere humor og latter, og gjennom denne oppgaven har jeg tenkt mye på forholdet mellom de to fenomenene. Jeg vil derfor prøve å samle noen av tankene rundt forholdet mellom humor og latter.

5.2 Forholdet mellom humor og latter

Vi kan le selv om noe ikke er morsomt, vi kan la være å le selv om noe faktisk er veldig morsomt. Vi kan le fordi noe er morsomt, og det kan hende vi ikke ler fordi det ikke er noe å le av.

Det er ingen som tvinger deg til å le av noe som blir signalisert som humor, for eksempel ved at en som forteller en historie ler underveis i fortellingen (Norrick, 2009). Selv om latter ofte er den foretrukne responsen på noe som er signalisert eller virker som å være ment humoristisk, er det ikke sikkert situasjonen tillater latter. Et smil eller blick kan i slike tilfeller være tilstrekkelig for å vise at det humoristiske blir anerkjent. Selv om det er fort gjort å tenke at vi ler fordi noe er morsomt, viser det seg at vi ler i mange situasjoner som ikke er knyttet til noe åpenbart humoristisk. Det handler i stor grad om at latter er sosialt og noe vi derfor stort sett gjør sammen (Glenn, 2003). Å le sammen er en måte å vise at vi har det kjekt sammen på, og derfor er det gunstig å le sammen i for eksempel vanskelige situasjoner. Rustad (2005) argumenterer for at latter kan bringe noe humoristisk inn i en situasjon som i utgangspunktet ikke er knyttet til noe åpenbart humoristisk siden latter først og fremst er konnotert til noe humoristisk (Rustad, 2005: 93).

At latter forekommer mange steder hvor det ikke er åpenbare humoristiske sekvenser har noen implikasjoner for det å studere humor i samtaler. Det blir vanskelig å undersøke humoristiske sekvenser i samtaler fordi det ikke er lett å avgjøre hva som faktisk er humor i en samtale fordi det fins mange ulike måter å vise at noe er humoristisk. Det er dessuten ikke sikkert deltakerne viser noen tegn på at de setter pris på, anerkjenner eller registrerer eventuell humor. Å ikke åpenbart reagere på humor er dessuten en måte å signalisere humor på, ironisk nok, og i noen tilfeller en måte å gjøre det humoristiske enda morsommere på. Et eksempel er Knut Nærum i NRK-programmet "Nytt på nytt" som etter åpenbare humoristiske poeng sitter nesten uttrykksløs - noe som nesten er blitt et kjennetegn på hans humoristiske virke. Den samme "uttrykksløse" måten å levere humoristiske bidrag på finner vi også ofte i det britiske humoristiske spørreprogrammet QI hvor flere paneldeltakerne benytter seg av denne måten å si noe humoristisk på. I samtaler er det også stadige eksempler på svært morsomme og subtile bidrag som nesten går samtaledeltakerne hus forbi. Hva slik humor bidrar med i samtaler har jeg ikke kunnet undersøke fordi jeg har undersøkt situasjoner som blir behandlet av deltakerne som humoristiske.

Humor er med andre ord ikke særlig enkelt å få tak på, og det er noe jeg ikke bare har merket i arbeidet med denne oppgaven. I forbindelse med arbeidet med en revy var jeg ansvarlig for intervju av potensielle revyforfattere, samt skrivingen av selve revyen. Jeg oppdaget at å diskutere humor i intervjuene ofte kunne være meningsløst fordi vi manglet et godt utviklet språk om humor i våre daglige liv. Vi kan se en film og si at dette er morsomt, men det kan være vanskelig å diskutere akkurat *hvorfor* noe er morsomt. Hva som er morsomt er jo dessuten opp til hver enkelt å avgjøre. Å være uenige om noe er morsomt eller ikke, handler vel så mye om hvem vi er og hva vi har opplevd gjennom livene våre som om en fortelling er godt fremført eller ei.

Også i etterkant av revyen var diskusjonen om humor livlig. Revyen ble slaktet i lokalavisen, men ble også godt mottatt av mange. Hvordan kan det ha seg at noe som er laget for å være morsomt, kan oppfattes som forferdelig av noen, og av andre kan oppfattes som veldig festlig? Og hva er egentlig humor?

Som sagt var det ønsket mitt å se på humor i samtaler, men metodisk ble det altså for komplisert å kun studere humor. Likevel går det an å si noe generelt om humor i samtaler. Hva slags funksjon et humoristisk bidrag har kommer an på hvordan deltakerne oppfører seg i etterkant. Det er ikke sikkert noe som er morsomt blir behandlet som om det faktisk er morsomt. Humor og latter er ikke noe vi *ikke* har kontroll over. I stor grad kan vi selv velge hvordan vi skal respondere. I samtaler foregår dette svært fort, og det er derfor ikke slik at vi har god tid til å bestemme oss for om vi skal begynne å le eller ei. Likevel kan vi nok bli mer bevisste på hva slags funksjoner humor og latter har, slik at vi i større grad kan bruke humor og latter strategisk i møter og i samtaler generelt.

5.2.1 Humor og latter i materialet

Det har som jeg har nevnt i metodedelen vært en utfordring å velge ut latter- og humorsekvenser. Grunnen har vært at det er vanskelig å kategorisere latter og humor, og jeg skulle hørt på Rustad (2005) som skriver i drøftingen i sin undersøkelse av latter at "*Kategoriene lot seg ikke så lett tre nedover materialet som først antatt fordi jeg fant mer, ofte mye mer, enn kategoriene tilsa*" (Rustad, 2005: 81). Slik ble det også i min oppgave. Tanken min var å finne humorsekvenser for så å vise hva humor gjorde med samtalen. Dette viste seg

altså å ikke være særlig enkelt. Utfordringen var at det ble umulig å sitte med et materiale og "bestemme" hva som var morsomt. Dermed endret oppgaven seg til å handle om det som blir *behandlet* av deltakerne som humoristisk. Latter ble derfor selvsagt å ta med i oppgaven fordi latter, til tross for dens mange funksjoner, *ofte* opptrer sammen med humor, eller bringer noe humoristisk inn i samtalen (Glenn, 2003; Kotthoff, 2000; Rustad, 2005).

Det viste seg dessuten at forekomsten av humor var relativt lav. Latter fins det mer av i materialet. Særlig i møte 2 og møte 3 var det lite forekomst av både humor og latter. Det skal legges til at dette er institusjonelle samtaler, og ikke vennesamtaler på en kafé. Adelswärd (1991) skriver likevel at *latter* kan forekomme én gang i minuttet i institusjonelle samtaler mellom deltakere som ikke kjenner hverandre fra før. Og i de fleste tilfellene opptrer ikke latter i sammenheng med noe humoristisk (Adelswärd, 1991: 79). Slik ser vi at det samsvarer med funnene fra møte 1. Her kjenner nemlig ikke deltakerne hverandre fra før, og her er det vesentlig mer latter enn i møte 2 og møte 3, og latteren henger sjeldent sammen med noe som åpenbart er humoristisk.

Det fins endel latter i materialet, ofte er det ikke knyttet til det vi kan kalle for åpenbare humoristiske situasjoner. Ved et par anledninger er noe faktisk morsomt, syns jeg. Blant annet i sekvensen hvor Gard forteller om Tesla (4.1.15), men her fins ingen latter. Det behandles ikke som humoristisk av deltakerne, og dermed blir det vanskelig å argumentere for at det faktisk er humor. Slike situasjoner har gjort at denne oppgaven har vært vanskelig å gjennomføre, men har i enda større grad vist kompleksiteten mellom humor og latter.

5.3 Funn om møter

Fordi denne oppgaven har undersøkt humor og latter i møter, og særlig fordi deltakermønsteret var viktig å kartlegge for å studere humor og latter, er også møter blitt studert.

Det viktigste funnet om møter handler om at innrammingen er helt sentral for å få til et godt møte hvor deltakerne snakker relevant og får gjort det de skal gjøre. Møte 1 er et godt eksempel på hvordan snakket i møter blir problematisk når møtet ikke blir definert, og når deltakerne ikke vet hvem de skal være for hverandre.

Deltakerne hadde problemer med å innramme samtalen i møte 1. I begynnelsen virket møtet som en hybrid mellom en hverdagssamtale og et uformelt jobbintervju. Det førte til problemer med å gjennomføre møtet. At Gard var forsinket til møtet var også en faktor til at deltakerne ikke klarte å innramme samtalen tydelig nok, blant annet fordi Gard ble posisjonert som personen studentene egentlig skulle snakke med, samt den som hadde svarene (eksempel 4.1.5 "det veit æ at Gard helt sikkert har tenkt på").

Vi kan se at møtet ikke blir tilstrekkelig innrammet blant annet når Sigrid sier at hun føler hun er på et sånt intervju (avsnitt 4.1.5). Sigrid var ikke forberedt på at studentene skulle komme, og når de kommer er ikke Gard der. Sigrid og studentene begynner å snakke, og selv om Anne forteller tidlig at "vi har lyst å finne ut av hva vi kan" og at studentene har lyst til å finne ut sammen med Bedriften hvordan det skal gjøres, så blir ikke denne planen fulgt opp. Når Gard kommer inn, innrammer deltakerne samtalen i større grad som et møte hvor de skal finne ut av hvilke prosjekter studentene kan jobbe med. Dette skjer gjennom spørsmålene Gard stiller like etter at han kommer inn. Gard står for det meste av den videre presentasjonen av Bedriften, og Sigrid snakker ikke fullt så mye. Det blir da et institusjonelt preg over samtalen, men det er ikke en etablert virksomhetstype. Møtet fremstår som en hybrid mellom et jobbintervju og en hverdagssamtale, og kan derfor godt sammenlignes med det Scheuer (1998) kaller for jobbsamtale. Sigrid og Gard forteller om Bedriften, studentene forteller om seg selv, og de prøver å finne ut av hva studentene skal jobbe med i Bedriften. Gard står for det meste av snakket om hva slags muligheter studentene har hos Bedriften.

Problemet i møte 1 er altså at deltakerne ikke eksplisitt setter klare mål for samtalen, eller definerer hvem de skal være for hverandre. Deltakermønsteret blir kommentert flere ganger av Sigrid og Gard, men studentene følger ikke opp anmodningene og er generelt lite aktive.

Møte 2 og møte 3 er i mye større grad innrammet som henholdsvis et oppstartmøte og et avslutningsmøte. Gjennom deltakeranalysene ser vi at studentene også i møte 2 deltar lite, men det virker ikke som om de har problemer med å vite hva slags møte de er i. Det er mange samtaleopphold, og møtet kan (for meg som observatør) virke langtekkelig. Likevel er det en stor forskjell mellom de to siste møtene og det første, nemlig at det er mye tydeligere at

Kapittel 5

deltakerne vet hva de skal gjøre i møte 2 og tildels i møte 3, og det er nettopp fordi deltakerne er flinkere til å innramme møtene enn de er i møte 1.

At innramming er viktig er noe som også kommer frem i avhandlingen om ledermøter i Bang (2010) som konkluderer med at:

Denne avhandlingen indikerer at det er viktig for utbyttet av ledermøtet å sette klare mål for hva man ønsker å oppnå når man tar opp en sak, å holde seg fokusert til saken når den diskuteres, og å si fra hvis man opplever målet for en sak som uklart (Bang, 2010: 60).

Med andre ord er det snakk om innrammingen av møtet, og at deltakerne må bidra for å opprettholde denne innrammingen ved å komme med relevante bidrag. Når deltakerne ikke klarer å etablere en god innramming, fører det til at snakket blir preget av problemer med å finne et egnet tema å snakke om, samt at deltakermønsteret vil være uklart som igjen fører til vanskelige situasjoner. I slike situasjoner ser vi ut fra analysene i denne oppgaven at humor og latter gjør det mulig for deltakerne å sno seg gjennom trøblete passasjer.

5.4 Avslutning og videre forskning

Som jeg var inne på i begynnelsen av dette kapittelet er denne undersøkelsen relativt liten, og derfor skal jeg være forsiktig med å legge for mye vekt i funnene. Likevel finner jeg at mine analyser i stor grad samsvarer med tidligere forskning på humor og latter som Holmes (2000), Rogerson-Revell (2007) og Rustad (2005).

En naturlig fortsettelse på dette prosjektet vil være å foreta større undersøkelser om humor og latter i møtevirksomhet, og knytte det opp mot gjennomføring av møter. Altså, hvordan kan humor og latter brukes som en måte å effektivisere møter, og er det i det hele tatt grunnlag for å hevde at humor og latter kan brukes strategisk i møter? Jeg mener ut fra denne beskjedne masteroppgaven at humor og latter faktisk kan brukes strategisk, blant annet ut fra de dempende funksjonene som humor og latter har, samt at humor og latter i mange tilfeller er blant de mest effektive måtene å sette i gang et møte, forhandle om innrammingen til et møte, og å kommentere vanskelige situasjoner på en hensiktsmessig måte. Dette så lenge humor og latter ikke blir brukt hånlig, sarkastisk eller ekskluderende (humor og latterens mørke side).

Et annet poeng handler om gruppefølelse og solidaritet. Humor og latter er vist å være bemerkelsesverdig effektive solidaritetsbyggere (Holmes, 2000), og i den forbindelse mener jeg det er på sin plass å gå dette etter i sømmene. Når undersøkelser også viser at jobbintervjuer hvor det er mye *felles* latter er større sjanse for at jobbsøkeren får jobben (Adelswärd, 1991), er det grunn til å tro at det fins noen interessante ting som skjer når vi ler og humoriserer *sammen*. Humor og latter har mange gunstige funksjoner som ofte blir brukt mer eller mindre ubevisst av møtedeltakere. Dette kan vi bli mer bevisst på, både som lyttere og som brukere av humor og latter.

Dette er likevel ikke en hymne til humor og latter. Humor og latter kan i aller høyeste grad brukes på motsatt vis, hvor særlig sarkasme og hånlige latter er mest kjent som den mørke siden. Det samme gjelder også ekskludering, noe vi kanskje ikke tenker så mye over, men i det vi ler sammen med noen, og noen ikke ler, er vi ekskluderende. Dette skyldes gjerne interne vitser som bunner i felles bakgrunnskunnskap som bare noen deltakere deler. Det kan være en lang forklaringsprosess som ikke trenger å være særlig interessant før vi forstår det humoristiske poenget i den interne humoren. Å forklare en vits er dessuten sjeldent særlig morsomt, så det er derfor en fordel å droppe interne vitser hvis det er flere til stede som blir ekskludert.

Interne vitser kan derimot være gunstig i forbindelse med å skape gruppefølelse og solidaritet. Som vi ser i analysene skaper deltakerne intern humor både om teltene og om merkenavn som Kunden har. Dette fører til at de kan humre underveis i møtene som til tider kan oppleves som langtekkelig. Å kunne endre key for en liten stund og få et hyggeligere samtaleklima virker å være sunt for deltakerne og møtet ettersom møtesnakket tiltar etter slike sekvenser.

Men, hva som er morsomt er i grunn ikke interessant. Det er *at* noe blir behandlet som om det er morsomt som er det relevante å studere. Samspeillet mellom humor og latter har vært viktig fordi det ikke handler så mye om hva som er direkte morsomt, men om hva som blir behandlet som humor av deltakerne. Latter er i den sammenheng sentral fordi vi stort sett forbinder latter med humor, selv om det ikke alltid er tilfellet (Rustad, 2005). Likevel syns jeg det kan være interessant å forsøke å forstå hva som gjør at noe er morsomt. Dette er dog nesten umulig fordi hva som er morsomt vil variere ut fra hvem som er til stede, hva slags situasjon de er og, og hvordan en eventuell humoristisk situasjon vil utspille seg.

Bibliografi

- Adelswärd, V. (1991). *Prat, skratt, skvaller och gräl*. Helsingborg: Brombergs.
- Adelswärd, V., & Öberg, B.-M. (1998). The function of laughter and joking in negotiation activities. *Humor - International Journal of Humor Research*, 11(4), 411–430.
- Asmuß, B., & Svennevig, J. (2009). Meting talk. An introduction. *Journal of Business Communication*, 46(1), 3-22.
- Attardo, S. (1994). *Linguistic theories of humor*. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Attardo, S. (2008). A primer for the linguistics of humor. In V. Raskin (Ed.), *The Primer of Humor Research* (Vol. Volume 8, pp. 101-156). Berlin/New York: Mouton de Gruyter.
- Bakhtin, M. (2003). *Latter og dialog: utvalgte skrifter*. Oslo: Cappelen akademisk forl.
- Bang, H. (2010). *Effektivitet i ledergrupper: en studie av sammenhengen mellom gruppeprosesser og teameffektivitet i ledermøter*. Psykologisk institutt, Det samfunnsvitenskapelige fakultet: Universitetet i Oslo.
- Bateson, G. (1972). *Steps to an ecology of mind: collected essays in anthropology, psychiatry, evolution, and epistemology*. London: Intertext Books.
- Brown, P., & Levinson, S. C. (1987). *Politeness: some universals in language usage*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Carrell, A. (2008). Historical views of humor. In V. Raskin (Ed.), *The Primer of Humor Research* (pp. 303-332). Berlin/New York: Mouton de Gruyter.
- Coates, J. (2007). Talk in a play frame: More on laughter and intimacy. *Journal of Pragmatics*, 39(1), 29-49.
- Crawford, M. (1995). *Talking difference: on gender and language*. London: Sage.
- Crawford, M. (2003). Gender and humor in social context. *Journal of Pragmatics*, 35(9), 1413-1430.
- Drew, P., & Heritage, J. (1992). *Talk at work : interaction in institutional settings*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Du Bois, J. W., Schuetze-Coburn, S., Cumming, S., & Paulino, D. (1993). Outline of Discourse Transcription. In J. A. Edwards & M. D. Lampert (Eds.), *Talking data: Transcription and coding for language research* (pp. 45-90). London: Lawrence Erlbaum Associates.
- Duranti, A. (1997). *Linguistic anthropology*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Dynel, M. (2008). Introduction to Special Issue on Humour: A Modest Attempt at Presenting Contemporary Linguistic Approaches to Humour Studies. *Lodz Papers in Pragmatics*, 1-12.
- Dynel, M. (2009). Beyond a Joke: Types of Conversational Humour. *Language and Linguistics Compass*, 3(5), 1284-1299.
- Feilberg, J. (1991). "To må man være": Mor-barn dialoger i et utviklingsperspektiv: Universitetet i Trondheim.
- Garfinkel, H. (1967). *Studies in Ethnomethodology*. Englewood Cliffs: NJ: Prentice Hall.
- Glenn, P. (2003). *Laughter in interaction*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Goffman, E. (1974). *Frame analysis: an essay on the organization of experience*. Cambridge, Mass: Harvard University Press.
- Grice, H. P. (1989). *Studies in the Way of Words*: Harvard University Press.
- Gumperz, J. J. (1982). *Discourse strategies*. New York: Cambridge University Press.
- Gumperz, J. J. (1992). Contextualization revisited. In P. Auer & A. Di Luzio (Eds.), *The Contextualization of language* (pp. 39-54). Amsterdam: Benjamins.
- Günther, U. (2003). *What's in a laugh? Humour, jokes and laughter in the conversational corpus of the BNC*. Albert-Ludwigs-Universität, Freiburg.
- Hay, J. (2000). Functions of humor in the conversations of men and women. *Journal of Pragmatics*, 32(6), 709-742.
- Heritage, J. (1989). Current Developments in Conversation Analysis. In D. Roger & P. Bull (Eds.), *Conversation: An Interdisciplinary Perspective* (pp. 21-47). Avon: Multilingual Matters Ltd.
- Hoel, T. L. (2000). *Skrive og samtale : responsgrupper som læringsfellesskap*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Holmes, J. (2000). Politeness, Power and Provocation: How Humour Functions in the Workplace. *Discourse Studies*, 2(2), 159-185.
- Holmes, J., & Marra, M. (2002). Having a laugh at work: how humour contributes to workplace culture. *Journal of Pragmatics*, 34(12), 1683-1710.
- Holmes, J., & Marra, M. (2006). Humor and leadership style. *Humor - International Journal of Humor Research*, 19(2), 119-138.
- Holmes, J., Marra, M., & Burns, L. (2001). Women's humour in the workplace. A quantitative analysis. *Australian Journal of Communication*, 28, 83-108.

- Haakana, M. (2002). Laughter in medical interaction: From quantification to analysis, and back. *Journal of Sociolinguistics*, 6(2), 207-235.
- Jefferson, G. (1989). Preliminary notes on a possible metric which provides for a 'standard maximum' silence of approximately one second in conversation. In D. Roger & P. Bull (Eds.), *Conversation: An interdisciplinary perspective* (pp. 166-196). Clevedon & Philadelphia.
- Kangasharju, H., & Nikko, T. (2009). Emotions in Organizations: Joint Laughter in Workplace Meetings. *Journal of Business Communication*, 46(1), 100-119.
- Koester, A. (2004). *The language of work*. London: Routledge.
- Kotthoff, H. (2000). Gender and joking: On the complexities of women's image politics in humorous narratives. *Journal of Pragmatics*, 32(1), 55-80.
- Kuipers, G. (2008). The Sociology of Humor. In V. Raskin (Ed.), *The Primer of Humor Research* (pp. 361-398). Berlin/New York: Mouton de Gruyter.
- Levinson, S. C. (1979). Activity types and language, *Linguistics* (Vol. 17, pp. 365-399).
- Lewis, R. (1999). *When Cultures Collide*. London: Nicholas Brealey Publishing Ltd.
- Linell, P. (1998). Interaktionen i samtal: En teoretisk bakgrund. In P. A. Forstrop & P. Linell (Eds.), *Samtal pågår: Dialogiska perspektiv på svenska mediedebatter* (pp. 9-49). Stockholm: Carlsson Bokförlag.
- Linell, P. (2009a). Kapitel 3: Samtal som interaktioner och kommunikativa verksamheter Samtalskulturer. *Kommunikative verksamhetstyper i samhället* (pp. 1-50). Institutionen för kultur och kommunikation: Linköpings universitet.
- Linell, P. (2009b). Kapitel 4: Kommunikativa verksamheter: Situationer; praktiker och institutioner Samtalskulturer. *Kommunikative verksamhetstyper i samhället* (pp. 1-21). Institutionen för kultur och kommunikation: Linköpings universitet.
- Linell, P. (2009c). Rethinking language, mind, and world dialogically: interactional and contextual theories of human sense-making. Charlotte, N.C.: Information Age Publ.
- Linell, P. (2012). *Samtalskulturer: kommunikativa verksamhetstyper i samhället* (Vol. 1). Linköping: Institutionen för kultur och kommunikation: Linköping Universitet.
- Linell, P., & Thunqvist, D. P. (2003). Moving in and out of framings: activity contexts in talks with young unemployed people within a training project. *Journal of Pragmatics*, 35(3), 409-434.
- Lysklett, S. R. (2007). *Dialog mellom ideer: ideutviklingens vilkår i arbeidsgruppemøter*. Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Trondheim.

- MacLachlan, G. L., & Reid, I. (1994). *Framing and interpretation*. Carlton, Vic. :: Melbourne University Press.
- Marková, I., Linell, P., Grossen, M., & Orvig, A. S. (2007). Focus groups as communicative activity types *Dialogue in Focus Groups: Exploring Socially Shared Knowledge* (pp. 69-102). London: Equinox.
- Martin, R. A. (2008). Humor and health. In V. Raskin (Ed.), *The Primer of Humor Research* (pp. 479-521). Berlin/New York: Mouton de Gruyter.
- Mulkay, M. J. (1988). *A Sociology of Humour: Its Nature and Its Place in Modern Society*: Polity Press.
- Mullany, L. (2004). Gender, politeness and institutional power roles: Humour as a tactic to gain compliance in workplace business meetings. *Multilingua - Journal of Cross-Cultural and Interlanguage Communication*, 23(1-2), 13-37.
- Møthe, S. (2009). *Etnometodologi: et vitenskapsteoretisk grunnlag for kvalitativ forskning*. Drammen, Hønefoss, Kongsberg: Høgskolen i Buskerud.
- Nesbø, J. (2009). *Hodejegerne*: Aschehoug.
- Nofsinger, R. E. (1991). *Everyday conversation*. Newbury Park, CA: Sage.
- Norrby, C. (2004). *Samtalsanalys: så gör vi när vi pratar med varandra*. Lund: Studentlitteratur.
- Norrick, N. R. (2003). Issues in conversational joking. *Journal of Pragmatics*, 35(9), 1333-1359.
- Norrick, N. R. (2009). A Theory of Humor in Interaction. *Journal of Literary Theory*, 3(2), 261-284.
- Norrick, N. R., & Chiaro, D. (2009). *Humor in interaction*. Amsterdam: John Benjamins Pub. Co.
- Nystrand, M., Himley, M., & Doyle, A. (1986). *The Structure of Written Communication: Studies in Reciprocity Between Writers and Readers*: Brill Academic Pub.
- Ochs, E. (1979). Transcription as Theory. In E. Ochs & B. B. Schieffelin (Eds.), *Developmental Pragmatics* (pp. 43-72). New York: Academic Press.
- Ohlsson, M. (2003). *Språkbruk, skämt och kön: teoretiska modeller och sociolingvistiska tillämpningar*. Institutionen, Uppsala.
- Psathas, G., & Anderson, T. (1990). The 'practices' of transcription in conversation analysis. *Semiotica*, 78(1-2), 75-100.

- Raskin, V. (2008). Theory of humor and practice of humor research: Editors notes. In V. Raskin (Ed.), *The Primer of Humor Research* (Vol. Volume 8, pp. 1-16). Berlin/New York: Mouton de Gruyter.
- Rogerson-Revell, P. (2007). Humour in business: A double-edged sword: A study of humour and style shifting in intercultural business meetings. *Journal of Pragmatics*, 39(1), 4-28.
- Rommetveit, R. (1974). *On message structure: a framework for the study of language and communication*: Wiley.
- Rustad, H. (2005). *Latter som kommunikativt virkemiddel: om latter og ansiktsbevaring i samtale*. H. Rustad, [Trondheim].
- Rustad, H. (2011, 1. august). *Latter - et sosialt smøremiddel*. <http://www.masterbloggen.no/blog/2011/03/15/latter-et-sosialt-smøremiddel/>.
- Sarangi, S. (2000). Activity types, discourse types and interactional hybridity: the case of genetic counselling. In S. Sarangi & M. Coulthard (Eds.), *Discourse and Social Life* (pp. 1-27). London: Pearson.
- Scheuer, J. (1998). *Den umulige samtale: sprog, kön og magt i jobsamtaler*. København: Akademisk Forlag.
- Scheuer, J. (2005). *Indgange til samtaler: samtaleanalyse som konversationsanalyse, dialogisme og kritisk diskursanalyse*. København: Danmarks Pædagogiske Universitets Forlag.
- Schnurr, S., & Holmes, J. (2009). Using humor to do masculinity at work. In N. Norrick & D. Chiaro (Eds.), *Humor in Interaction*. Amsterdam: John Benjamins.
- Schwartzman, H. B. (1989). *The Meeting*: Springer.
- Schwebs, T., & Otnes, H. (2006). *Tekst.no: strukturer og sjangrer i digitale medier*. Bergen: Fagbokforlaget.
- SNL (28.02.2013). *Latter*, from <http://snl.no/latter>
- Svebak, S., Martin, R. A., & Holmen, J. (2004). The prevalence of sense of humor in a large, unselected county population in Norway: relations with age, sex, and some health indicators. [Berlin]: Walter de Gruyter.
- Svennevig, J. (2001). *Språklig samhandling: Innføring i kommunikasjonsteori og diskursanalyse*. Oslo: J.W Cappelen Forlag AS.
- Svennevig, J. (2012). Interaction in workplace meetings. *Discourse Studies*, 14(1), 3-10.

- Svennevig, J., Sandvik, M., & Vagle, W. (1995). *Tilnærminger til tekst: modeller for språklig tekstanalyse*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Thomassen, G. (2005). *Den flerbunnete treningssamtalen: en studie av samtaler mellom pasient og student fra sykepleier- og medisinerutdanning*. Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Trondheim.
- Van den Bergh, J., & Behrer, M. (2010). *How Cool Brands Stay Hot: Branding to Generation Y*: Kogan Page.
- Vatn, G. Å. (1998). *Forståingsrom og relieff : forhandling om mening i arbeidsbeskrivelser: Det historisk-filosofiske fakultet, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet CY - Trondheim*.
- West, C. (1984). *Routine complications: troubles with talk between doctors and patients*. Bloomington, Ind.: Indiana University Press.
- Zayts, O., & Schnurr, S. (2011). *Laughter as Medical Providers' Resource: Negotiating Informed Choice in Prenatal Genetic Counseling*. *Research on Language & Social Interaction*, 44(1), 1-20.
- Økstad, H. G. (2009). *Rådgivning som samarbeid: en empirisk undersøkelse av samhandling i rådgivningssamtaler*. Norges teknisk- naturvitenskapelige universitet, Trondheim.

Vedlegg 1 Transkripsjonsnøkkel

Basert på Du Bois (Du Bois, et al., 1993).

Tegn	Betydning
..	Kort pause (under 0,5 sekunder)
...	Mellomlang pause (0,5 - 1,0 sekund)
(1,3)	Pause på 1,3 sekunder
=	Forlenging av lyd
'ord	Trykksterkt ord (eller stavelse)
[ord] [ord]	Samtidig snakk
-	Avbrutt ord
--	Avbrutt intonasjonsenhet
(H)	Innpust
(Hx)	Utpust
<H ja H>	"ja" på innpust
@	Latter (hvert tegn symboliserer en stavelse latter)
<@ ord @>	Latterkvalitet på ordet som blir sagt (leende)
<F ord F>	Forte, sterk/høy snakking
<P ord P>	Piano, lav stemmestyrke
<A ord A>	Hurtig snakk, allegro
<PA ord PA>	Lav stemmestyrke, hurtig snakk
(0)	Turskifte uten pause
<<ord>>	Anonymisert ord/navn etc
<X ord X>	Usikker transkripsjon

Vedlegg 2 Samtykkeerklæring

Informasjon om masterprosjekt

I forbindelse med mitt masterprosjekt i Språklig kommunikasjon ved NTNU, skal jeg undersøke kommunikasjon i møter. Jeg trenger i den sammenheng samtalemateriale fra møter i arbeidslivet, og ønsker å ta opp samtalen.

Jeg er interessert i hvordan møtedeltakerne bruker ulike språklige virkemidler til å komme til en felles forståelse. Analysen kommer til å vektlegge kommunikative fenomener i snakket.

SAMTYKKEERKLÆRING

Jeg samtykker i at det blir gjort et lydopptak fra møtet. Lydopptaket blir transkribert (overført fra lyd til tekst) og analysert av masterstudenten. Ved transkripsjonen blir alle deltakerne anonymisert og alle navn vil bli endret (dette gjelder også stedsnavn, navn på bedrifter, kunder, etc.).

Under møtet vil studenten være til stede i rommet og gjøre notater som supplement til lydopptaket. Studenten har skrevet under taushetserklæring.

Lydopptaket blir slettet etter at oppgaven er levert inn. Deltakerne kan når som helst trekke seg fra prosjektet.

Deltaker

Masterstudent

Dagfinn Støve

Sted:

Dato:

Dagfinn Støve

Tlf.:

Mail:

Masterstudent i språklig kommunikasjon

Institutt for språk- og kommunikasjonsstudier, NTNU